

TIMČENKO VLADIMIR

OPERATIVNO MASKIRANJE

VOJNO DELO

БИБЛИОТЕКА
ДОМА ЈНА — БЕОГРАД

Сиг-
тура

III-90-147 пр. 3

Инв.
Бр.

13782

VOJNA BIBLIOTEKA

NAŠI PISCI

KNJIGA ČETRNAESTA

UREĐIVAČKI ODBOR

Radomir BABIĆ, Božo BOŽOVIĆ, Branko BOROJEVIĆ, Martin
DASOVIĆ, Milenko ĐUROVIĆ, Franjo HERLJEVIĆ, Blažo
JANKOVIĆ, Milorad JANKOVIĆ, Bogdan OREŠČANIN, Miloš
ŠUMONJA, Novo MATUNOVIĆ — odgovorni urednik

TIMČENKO VLADIMIR

Inžinjeriski potpukovnik

БИБЛИОТЕКА ДОМА ЈНА — БЕОГРАД	
Сиг- тура	III-42-197 пр. 3
Инв. бр.	13732

OPERATIVNO MASKIRANJE

BEOGRAD

1959

БЕОГРАД

СФ. III-1a-147/3

кн. бр. 15953

U V O D

1. — ZNAČAJ MASKIRANJA

Maskiranje je obavezan vid borbenog obezbeđenja i svaki vojnik, starešina i jedinica mora ga se pridržavati, održavati i vešto primenjivati. Maskiranje je postupak i način korišćenja raznih mera i dejstava čiji je cilj stvaranje i održavanje lažnog utiska kod neprijatelja (u toku kraćeg ili dužeg vremena) o stvarnom mestu, rasporedu, dejstvu jedinica i namerama. Njime se postiže skrivanje trupa, sredstava i objekata od neprijateljskog ugleda sa zemlje i iz vazduha, a time se posredno smanjuju gubici, obezbeđuje tajnost manevra i postiže iznenađenje u pogledu stvarne jačine, namera i mesta upotrebe sopstvenih snaga i sredstava. Značaj maskiranja se uvek sastojao baš u tome što je ono omogućavalo da se primenom odgovarajućih mera postigne postavljeni cilj — obmana i iznenađenje neprijatelja. Ukoliko je bolje primenjivano, a to znači umešnije, s više promišljenosti, uz veće materijalno i stručno obezbeđenje, utoliko su i rezultati bili bolji kako u taktičkom tako i u operativnom pogledu.

U eventualnom budućem ratu, maskiranje će imati još veći značaj, jer usavršeno klasično i novo, nuklearno i termonuklearno oružje, kome najnoviji tehnički izumi pomažu čak i da „pronađe“ cilj, to neminovno zahteva. Cilj ne sme da se pronađe, to treba da bude zadatak maskiranja.

Danas se naročito ističe potreba da se u ratu traže originalna rešenja, da način maskiranja bude takav, da ga ni u kom slučaju neprijatelj ne može otkriti. Origi-

nalnost ideje pri planiranju i izvođenju pojedinih operacija, između ostalog, ogleda se i u sadržini ideje obmane neprijatelja čiji cilj treba da bude da neprijatelja postavi u teži položaj, da bude u nedoumici kako da postupi, u koje vreme i kako da dejstvuje. Maskiranje omogućava lakše izvršenje zadataka, sa manje snaga i sredstava, i što je naročito važno i sa manje gubitaka u ljudstvu i materijalu.

2. — PODELA MASKIRANJA

Prema nameni maskiranje se deli na individualno, taktičko i operativno. Sami nazivi ukazuju na to šta sadrži svaka od ovih vrsta maskiranja, a takođe se iz njih vidi i njihov obim. Tako, naprimer, individualno maskiranje primenjuje pojedinac prema svojim potrebama, a uz pomoć sredstava s kojima raspolaže. Ako je to vojnik naoružan puškom, onda obim individualnog maskiranja ne prelazi njegove potrebe i puške koju nosi; a ako je to vojnik — radista, onda njegovo maskiranje ne prelazi potrebe da se prikrije on i njegova radiostanica itd.

Taktičko maskiranje koje se sprovodi u okviru i za račun taktičkih jedinica zasniva se, pre svega, na individualnom maskiranju. Ako ono ne bi bilo izvedeno, u tom slučaju ne bi se mogle uspešno sprovesti ni one mere i radovi koji se izvode za račun celine taktičke jedinice, a koji proširuju maskiranje i cilj im je da u taktičkim dejstvima stvore lažnu pretstavu kod neprijatelja, tj. da ga obmanu u određenim taktičkim okvirima. Tako ako se izradi, naprimer, jedan ili više lažnih bunkera, u rejonu odbranbenog položaja voda, čete ili bataljona, ili ako se postavi nekoliko maketa mitraljeza, topova, tenkova itd., onda se time želi da dekoncentriše neprijateljska vatra, ili izazove pogrešan zaključak o pravcu glavnog udara, prvenstveno kod taktičkih jedinica.

Operativno maskiranje se sprovodi u okviru i za račun operativnih jedinica. Pošto su zadaci ovih jedinica veći i složeniji, to su i maskirne mere, koje se nameću da bi se prikrilo izvršenje tih zadataka u operativnim razmerama, takođe veće, složenije i raznovrsnije. Operativno maskiranje, pre svega, zahteva da se dosledno

i potpuno sprovede individualno i taktičko maskiranje na onom objektu ili mestu gde se ono izvodi. Kao preduslov da se realizuje obmana, operativno maskiranje nalaže da se raspoláže čitavim bogatstvom ideja o tome kako da se obmane neprijatelj: da se primora da udari u prazno ili da podmetne bok i tako otkrije svoje snage i sredstva, itd.

Ako se ovako razmatra podela maskiranja, tj. ako se pođe od toga da namena i obim određuju podelu, onda se pri analizi pojedinih maskirnih mera, dejstava i radova, dolazi do zaključka da postoji oštra i jasna granica između individualnog i taktičkog maskiranja, a slaba kad je u pitanju taktičko i operativno maskiranje, jer će često mere taktičkog maskiranja biti slične nekima iz oblasti operativnog i obratno. Naročito će ovo biti slučaj kod taktičkog maskiranja kod viših taktičkih jedinica i operativnog maskiranja manjih operativnih jedinica.

3. — MASKIRANJE, OBMANA I IZNENAĐENJE

Slamanje volje neprijatelja (za aktivnim otporom i preuzimanje inicijative može se postići iznenađenjem. Ono stvara momentanu moralnu nadmoćnost koja se realizuje materijalnim efektivima. Pripremu i izvođenje iznenadnih dejstava danas u velikoj meri otežavaju sredstva radiolokacije, zvukovnog izviđanja, televizije, kao i uređaji na bazi infracrvenih zrakova. Oni otežavaju neprimetno pregrupisanje snaga na ugroženi pravac te na taj način sprečavaju eventualne posledice iznenadnih dejstava. Međutim, praksa prošlih ratova govori da je iznenađenje moguće postići onda ako se dobro sakriju objekti, dejstva i namere.

Iznenađenje, kao jedan od bitnih uslova za uspeh u ratu, se zasniva, pored ostalog, i na obmanjivanju — zavaravanju neprijatelja. Ono se može postići samo onda ako se neprijatelju stvori pogrešna pretstava. A kako se to može postići? S obzirom da je savremeni boj sav u znaku pokretljivosti i pun brzih i iznenadnih promena situacije, to da bi se, pre svega, postiglo iznenađenje, bitnu ulogu igra inicijativa, odlučna dejstva i brzo izvr-

šavanje zadatka. U eventualnom budućem ratu, komandant jedinice mora nastojati da u što kraćem roku nanese udar svim vrstama raspoloživog oružja, i da što bolje iskoristi njihovo dejstvo. Da bi se u ovom uspelo iznenađenje se postiže: originalnim postrojavanjem borbenog poretka; primenom nove taktike; izbegavanjem ustaljenih šablona upotrebe rodova vojske i borbene tehnike; dejstvom u vreme kada to neprijatelj najmanje očekuje (noću, po magli, kiši, vejavici itd.); korišćenjem teško prolaznog zemljišta; obilascima i ubacivanjem jedinica u pozadinu; izviđanjem, borbom, prepadima, hvatanjem itd. Sem ovih načina, iznenađenje se postiže i obmanom, tj. preduzimanjem takvih radnji koje obezbeđuju tajnost manevra, zaklanjaju trupe, sredstva i objekte od neprijateljskog ugleda sa zemlje i iz vazduha. To su: lažne i demonstrativne mere, pojačana izviđanja na manje važnim pravcima, artiljeriska gađanja i bombardovanja iz vazduha, lažni pokreti, zadimljavanje, lažne radioemisije. Cilj im je da se navede neprijatelj da donese pogrešan zaključak o preduzetim merama i nameri protivnika. Prema tome, maskiranje je, kao što smo to ranije rekli, mera ili dejstvo u sklopu borbenog obezbeđenja.

Kineski mislilac Sun Cu Vu u svom delu¹⁾ starom više od 2.500 godina, kaže:

„Svako vođenje rata počiva na obmani. Prema tome, ako smo sposobni da napadamo, potrebno je da stvorimo utisak, kao da ne bismo bili u stanju da to učinimo. Dok naše snage dejstvuju, potrebno je da neprijatelj ima utisak da smo neaktivni... Ako smo blizu, neprijatelj treba da poveruje da smo daleko, a kada smo daleko, potrebno je da izazovemo utisak kao da smo blizu... Napadaj neprijatelja tamo gde je najmanje pripremljen, pojavi se na mestu gde ne očekuje... Nered koji se izigrava radi obmane zahteva savršenu disciplinu; izigravanje straha, iziskuje hrabrost, izigravanje slabosti iziskuje jačinu. Izazivanjem lažnih utisaka mi ćemo obmanuti neprijatelja i naterati ga da se stalno kreće“.

Ovih nekoliko rečenica jednog od najstarijih vojnih mislilaca ukazuju, pre svega, da se već u najstarijim vremenima shvatao sav značaj obmane, odnosno iznenađenja, koje je i tada, kao i sada jedan od najvažnijih elemenata za postizanje uspeha. A da bi obmanuli morali

¹⁾ Sun Cu Vu — „Veština ratovanja“ — VIZ JNA „Vojno delo“.

su primenjivati ratna lukavstva, tj. neke mere maskiranja koje su, sudeći prema gore navedenim rečima, imale, rečeno savremenim vojnim rečnikom, karakter operativnog maskiranja. Iz ovih misli vidi se i to da obmana (u čijoj osnovi leži maskiranje) zahteva savršenu disciplinu, a da bi se ona postigla neophodno je imati plan maskiranja, jer stihija uglavnom uvek vodi neredu. Zatim se iz ovih misli mogu nazreti i izvesna načela kojih se mora pridržavati onaj koji želi da obmane. Dat je takođe i cilj obmane, jer pisac veli „da ćemo lažnim utiscima naterati neprijatelja da se kreće“, a to znači, da ga dezorijentiramo u odnosu na naše snage, vreme i mesto udara.

Iz novije istorije ratne veštine mogu se takođe navesti mnoga mišljenja o iznenađenju. Tako, naprimer, Klauzevic smatra iznenađenje kao jedan od postupaka kojim se štedi snaga, a koncentrišu naponi. Prema njemu iznenađenje je važan moralni faktor koji ide u prilog onoga ko ga postiže. Ali, da bi se postiglo iznenađenje neophodne su tajne pripreme i brzina izvršenja. Ono se u toliko teže parira ukoliko je ostvareno u većem obimu. Važno je imati u vidu i to da je njegovo dejstvo utoliko veće ukoliko su mu uslovi za izvršenje teži, a pogotovu efekat mu je veći tamo gde ne postoje objektivne mogućnosti da iznenađeni na vreme reagira.

Jedan od francuskih vojnih pisaca navodi da je maršal Foš rezimirao iznenađenje u tri reči: tajnost, lukavstvo i brzina.

Kao što vidimo, vojni mislioci podvlače tajnost pripreme, odnosno i lukavstvo, a to je u današnjem smislu reči ustvari maskiranje i obmana koje prethode iznenađenju.

Ako se pođe od toga da se iznenađenje postiže u onim slučajevima kada uspeju sve tajne pripreme i kada se primeni obmana, onda se u razvoju maskirne veštine moraju sagledati sve one mere, dejstva i radovi koje je ona imala u prošlosti, a koje u još većoj meri ima danas, s obzirom na ogroman razvoj tehnike i upotrebe velike mase ljudi u ratu. S obzirom na ovo, potrebno je razmotriti maskirnu veštinu ne samo u njenom bukvalnom smislu reči — u toku borbenih dejstava — nego i u smislu obučavanja tajnosti uopšte ili pre početka rata.

Upotreba oružja i opreme koji su neprijatelju nepoznati je od velike važnosti. To istorija ratova nedvosmisleno potvrđuje. Tako, naprimer, upotreba baruta u bici kod Kresija 1346 god. donosi pobedu Englezima samo zato što topovi dotada nisu primenjivani na otvorenom bojnem polju.

U Prvom svetskom ratu rovovska oruđa, otrovni gasovi, super topovi „Berte“ i tenkovi u znatnoj meri utiču na moral protivnika i mnogo doprinose pobedi. Upotreba radara, kumulativnog punjenja, reaktivnog aviona, letećih bombi (V-1 i V-2), napalm i atomske bombe u Drugom svetskom ratu takođe su stvorili iznenađenje.

Korišćenje novih tehničkih sredstava nepoznatih protivniku stalna je težnja zaraćenih strana, a da bi se ona sačuvala u tajnosti do momenta upotrebe, pored ostalih mera, doprineće i maskiranje.

Zbog toga dok su napori jedne strane upravljani ka otkrivanju tih novih tehničkih dostignuća, dotle su težnje protivnika usmerene ka njihovom što boljem maskiranju.

Ako se prati stalni napredak elektrotehnike, bakteriologije, atomistike itd., onda se ne može izbeći utisak da je njihova efikasnost dobra samo onda ako je zastupljena i dovoljna tajnost novih pronalazaka namenjenih ratu.

Maskirna veština, pored ostalog, obezbeđuje mogućnost postizanja iznenađenja ovim sredstvima. Dezinformacija predstavlja veoma efikasan način maskiranja samo se mora veoma obazrivo upotrebljavati.

Upotreba novih formacija jedinica ili specijalnih jedinica može takođe da prouzrokuje iznenađenje, ako se upotrebe iznenadno. Tako je, naprimer, 1914 g. korišćenje rezervnih korpusa nemačke vojske na isti način kao i aktivnih divizija, iznenadilo Francuze. Umesto 72 aktivne divizije, koliko je francuska obaveštajna služba otkrila, u ratu su učestvovale ustvari 123 nemačke pešadijske divizije.

Organizovanje i upotreba nemačkih oklopnih divizija, koje su dejstvovale u tesnom sadejstvu s avijacijom

blagodareći radiouređajima, bilo je iznenađenje na početku Drugog svetskog rata. Isto tako je postignuto iznenađenje 1944 upotrebom velikih vazdušnodesantnih jedinica.

Po istoj logici formacija jedinica i način njihove upotrebe, mogućnost tehničke baze, snaga vatrene moći i pokretljivost u eventualnom budućem ratu, mogu za jednu stranu, ukoliko se ne otkriju, biti faktor iznenađenja.

Ako se iznenađenje postigne u početku rata, ono, kao što to ilustruju neki istoriski primeri, može da nanese ogromnu štetu iznenađenom protivniku.

U tom smislu, naprimer, greška koja se napravi za vreme koncentracije, teško se može popraviti u toku borbenih dejstava. S druge strane, ako se maskira raspored svojih jedinica u fazi koncentracije, tako da neprijatelj nije u stanju da je otkrije, može se izbeći iznenađenje i dobijanje udarca odakle se ne očekuje. U Prvom svetskom ratu manevar Nemaca preko Belgije ocenjen je kao neverovatan i zato su Nemci postigli iznenadan udarac baš s tog pravca. Nemci su ovo uspeali, jer su dobro maskirali svoje snage i namere pa je njihov protivnik ostao u zabludi da se „jake“ snage Nemaca nalaze ispred njihovog fronta. Za razliku od Nemaca Francuzi uopšte nisu maskirali koncentraciju svojih jedinica pa je zato Nemcima bilo još lakše da postignu iznenađenje.

Nemačka Vrhovna komanda bila je obmanuta maskiranjem, u najširem smislu te reči kada nije poverovala u mogućnost opšteg napada na normandisku obalu, koji je izvršen 1944 godine.

U savremenom ratu upotreba atomskog i ostalog novog oružja, kao i mogućnost lakšeg izvođenja noćnih operacija, omogućuju stvaranje iznenađenja baš na samom početku rata, ali samo pod uslovom ako su preduzete odgovarajuće mere maskiranja.

Nadmoćnost napadača u vazduhu i na moru daje još veću mogućnost da se postigne iznenađenje u početku rata, pa prema tome zahteva i odgovarajuće maskirne mere i dejstva kako kod napadača tako još i više kod branioca.

Za napadača je u ovom slučaju važno da uporedo sa onemogućavanjem izviđanja protivnika iz vazduha i mora, onemogućiti i rad njegove agenturne službe. Zato će napadač pored čisto tehničkih mera operativnog maskiranja, preduzimati i propagandno-dezinformativne mere.

Za branioca nadmoćnost napadača u vazduhu i na moru čini jedan od osnovnih faktora koji utiču da se mere i dejstva operativnog maskiranja preduzmu u najpotpunijem opsegu. Snage, sredstva i radovi koje branilac preduzima pre svega su izložene dejstvu iz vazduha i s mora (kod država ostrvskog tipa). Znači ukoliko se u prvom momentu rata stvori dezorganizacija u upotrebi tih snaga i sredstava branioca, utoliko će napadač da postigne lakši i brži uspeh. Zato je skrivanje snaga i sredstava, kao i objekata važnih za dejstvo trupa, od presudne važnosti za branioca. Njihovim skrivanjem u obimu operativnog maskiranja branilac će, pored ostalih mera borbenog obezbeđenja, da postigne zaštitu i pravovremenu upotrebu svojih snaga i sredstava.

4. — OBMANA KROZ ISTORIJU RATOVA

Istorija ratova je vrlo bogata primerima, iz kojih se vidi umešnost i raznovrsnost načina obmane i rezultati koje je ona dala. Od primera koji slede — i to vrlo mali broj — uzeti su oni koji karakterišu operativno maskiranje.² U nekima neće biti izneta njihova organizaciona strana, ali će svi bez izuzetka ilustrovati razne varijante zamisli obmane. Ratno lukavstvo (obmana) iz najstarijih vremena može se u potpunosti izjednačiti s današnjim pojmom operativnog maskiranja, jer su cilj i rezultati koji su se očekivali, nekad od ratnog lukavstva a danas od operativnog maskiranja, uglavnom isti.

Jedan od najstarijih primera obmane je svakako dobro poznati primer „Trojanskog konja“. Interesantan je kao način, ideja koju su primenili Grci. S jedne strane,

²) Termin operativno maskiranje pojavio se tek u Drugom svetskom ratu, iako se već u Prvom svetskom ratu susreću izvesne mere koje se, kako prema cilju tako i po obimu i organizaciji, a i po rezultatima, mogu okarakterisati kao operativno maskiranje.

sam konj maskirao je grupu odvažnih ratnika, a s druge, prividno povlačenje grčke vojske je zavelo i obmanulo Trojance. Jedno bez drugog ne bi imalo takvog efekta i takvih posledica, kao što je to stvarno imalo. Ovo je primer ratnog lukavstva, ali zar to nije i primer obmane, primer maskiranja. Postavljen je i postignut cilj: zauzimanje grada Troje.

Persijanci su, naprimer, palili vlažnu slamu ili travu da bi dimom maskirali pokret svoje vojske ili su krdom konja dizali prašinu drumovima kako bi stvorili utisak da ima više ljudi no što ih je stvarno bilo.

Jedan od primera obmane koji je primenio kineski vojskovođa Tjen Tan u Kini 299 godine pre n. e., sastojao se u tome što je na rogove velikog broja volova pričvrstio snopove slame, pa ih zatim kada je došla noć zapalio. Uplašene, skoro pobesnele životinje naterane su ka prevojima koje je držao neprijatelj, gde su izazvali paniku koju je Tjen Tan iskoristio i izvukao opkoljene jedinice. Sličan način je upotrebio, kasnije, i Hanibal kada su ga opkolile rimske legije na putu za Kazilium.

Iz Grčke istorije je interesantan primer obmane koji su primenili Atinjani protiv persiskog cara Kserksa. Odlučna pomorska bitka kod Salamine oko 480 g. pre nove ere bila je izazvana lukavstvom. Naime, Temistoklov izveštaj persiskom caru Kserksu, da je grčka flota zrela za predaju namamio je persisku flotu u uske moreuze u kojima se njena brojna nadmoćnost nije mogla ispoljiti. Ova prevara je istina počivala na verovatnim podacima i bojazni Temistokla da bi peleponeski komandanti mogli da povuku svoje brodove iz Salamine i ostave same Atinjane da se bore protiv Persijanaca, ali utoliko je umešnije iskorišćena kao situacija za obmanu, a samim tim mogla je biti manje sumnjiva za Kserksa.

I Epaminonda je upotrebljavao obmanu da bi lakše razbio neprijatelja. Tako je, naprimer, u borbama protiv Spartanaca, nadirući ka Mantineji duž jedne doline koja je u sredini bila jako sužena, naišao na neprijatelja koji je zauzeo jak položaj baš na tom uskom grlu širokom oko 2 km. Promenom pravca marševanja on je zapretio da anfilira neprijateljsko desno krilo. Da bi još više po-

remetio njegov borbeni poredak, Epaminonda je naredio trupama da se zaustave i ostave oružje kao da će se ulogoriti. Prevara je uspela. Neprijatelj je olabavio svoj raspored, pa je čak dozvolio vojnicima da izađu iz stroja i konje razuzdaju. Međutim Epaminonda je baš tada dopunjavao svoj raspored za bitku (sličan onom kod Leuktre) iza zavese lakih trupa. Na dati znak Tebljanska vojska uze oružje i krenu u napad. Blagodareći obmani, koja je osigurana maskiranjem svojih dejstava, postignuto je iznenađenje i pobjeda. Budnost neprijatelja je bila otupljena, a time je Epiminonda oduzeo neprijatelju, još pre bitke, jedan od bitnih faktora.

Iz istorije ratova starih Grka navešće se još dva interesantna primera. Prvi se odnosi na Filipa Makedonskog, a drugi na Aleksandra Makedonskog.

Filip Makedonski da bi obezbedio svoj pravac nastupanja u proleće 338 godine pre n. e. u borbi protiv Grka menja pravac kretanja, a omogućava da njegovo pismo (u kome je bilo govora o njegovom povratku u Trakiju) padne u ruke neprijatelja. Time je dezinformacijom skrenuo pažnju neprijatelja od nameravanog pravca kretanja, a u isto vreme koristeći noć on je izbio u pozadinu Grka i tako ih primorao da se povuku pošto su došli u opasnost da budu otsečeni.

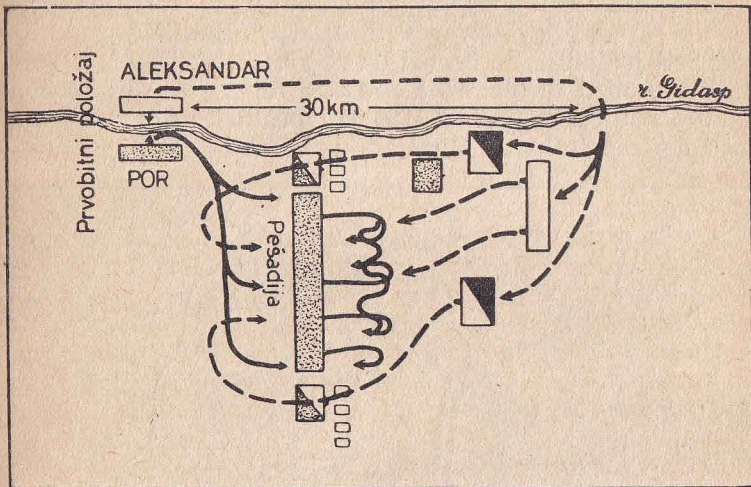
Obmana, bazirana na dezinformaciji, uz korišćenje noći kao najpogodnijeg vremena za maskiranje pokreta i postizanja iznenađenja, potpuno je uspela.

Aleksandar Makedonski je obmanuo persiskog cara Pora na taj način, što ga je isprva stalnim bočnim marševima držao u neizvesnosti, a zatim mu otupio reakciju i naveo ga da ostane u statičkom položaju. Posle toga potpuno ga je iznenadio, prelaskom reke Gidasp, manjim delom snaga na 25 km uzvodno od mesta na kome je ostavio glavninu. I dok je Por očekivao napad s one strane gde je video i osećao prisustvo jakih snaga, dotle je Aleksandar izvršivši neprimetno prelaz reke manjim snagama, iznenadno napao s pravca odakle ovaj nije očekivao napad i dobio bitku.

Ovo je u suštini primer maskiranja sličan primerima operativnog maskiranja iz Drugog svetskog rata, kada se prikazivanjem jednog dela stvarnih snaga potpuno skre-

tala pažnja neprijatelja u odnosu na mesto, vreme i jačinu snaga koje će napad stvarno izvršiti.

Rimski istoričar Polibije kaže ovako za obmanu „Kao god što brod koji lišite krmanoša, pada sa svojom posa-

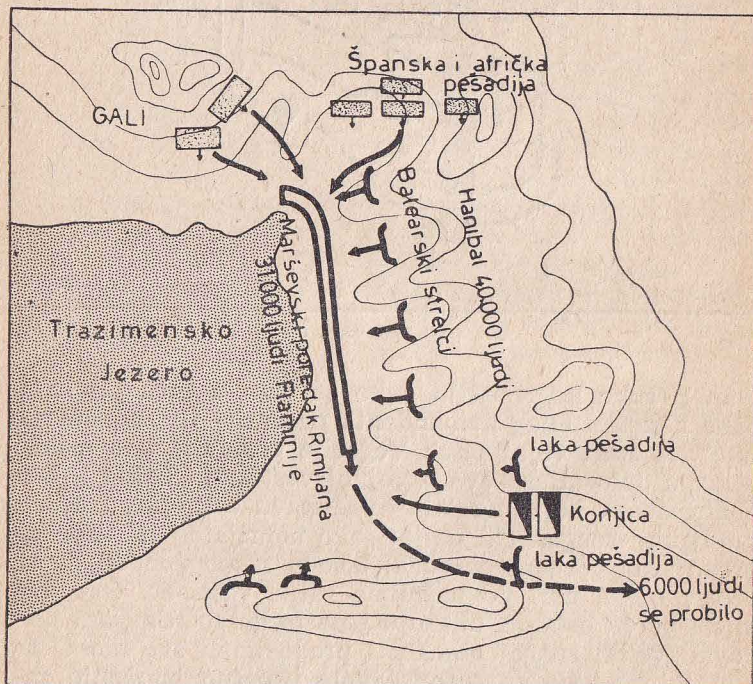

Skica 1 — Bitka na r. Gidasp

dom u ruke neprijatelja, tako će vam u ratu padati u ruke i vojska čijeg komandanta prevarite ili izmanevrujete“. A stari vojni pisac Vegecije postavlja kao načelo u svom delu „Rasprava o vojnoj veštini“: „Teško je pobediti onoga koji ima jasnu pretstavu o svojim i neprijateljskim snagama“. I dalje: „ako neprijatelj ne uspe da prozre vaš borbeni poredak, biće u nemogućnosti da se protiv njega bori po načelima ratne veštine“. Ove dve misli, pored ostalog, ukazuju i na to da su Rimljani pridavali veliki značaj obmani i preduzimali sve mere, pa i maskirne koje su omogućavale uspešno izvršenje zadatka. Dokaz za ovo može poslužiti i ova Vegecijeva misao „Ako ne uspemo da sprečimo neprijatelja i on dopre do zidova utvrđenog mesta u kome se nalazimo, treba odložiti izlazak ili ga maskirati“.

Iz istorije Punskih ratova, rat Hanibala je baš i poslužio istoričaru Polibiju da dâ gore navedenu misao.

Naime, Hanibal je u nadiranju kroz Italiju pošao putem koji je bio pod vodom. Njegova se vojska jako namučila i izgubio je mnogo ljudi i konja, ali kada se opet pojavio rimska vojska je i dalje bila ulogorena kod Arecijuma. Međutim ovaj uspeli manevar, u kome je primenio maskiranje pravca kretanja, Hanibal želi da iskoristi još bolje, te ceneći da će rimski vojskovođa Flaminije morati da pođe na njega u napad, on produžava i dalje nadiranje u pravcu Rima, postavlja zasedu i pod zaštitom magle hvata Rimljane u klopku i uništava ih.

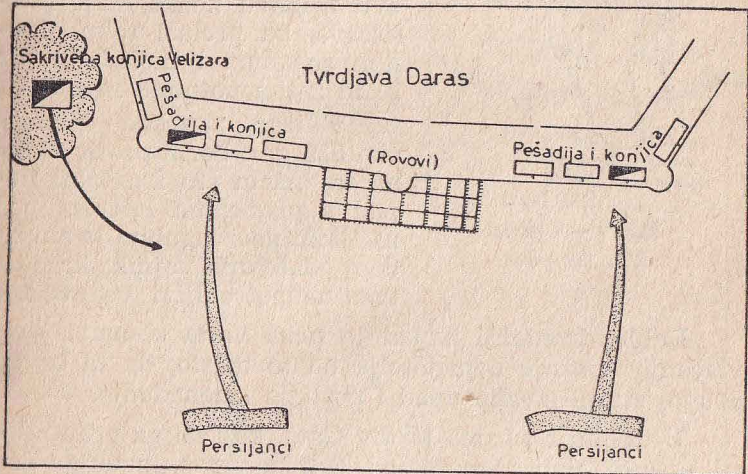

Skica 2 — Zaseda kod Trazimenskog Jezera

Očigledan primer dobrog maskiranja pokazao je vizantiski vojskovođa Velizar braneći tvrđavu Daras. Iako daleko slabiji u ljudstvu, on je odlučio da primi borbu sa Persijancima, s tim što je ispred tvrđave iskopao rovove,

koji su prema centralnom delu tvrđave bili u paralelnom i upravnom položaju. Zatim je tako rasporedio svoje snage što je pešadiju postavio u centru a na krilima konjicu.

Persijanci prevareni fortifikaciskim radovima nisu napali Velizarov centar već krila, tj. baš tamo gde je on bio najjači. Sem toga Velizar je sakrio i deo konjice te je iznenadio persisku pozadinu i primorao Persijance na povlačenje, a zatim ih potukao.

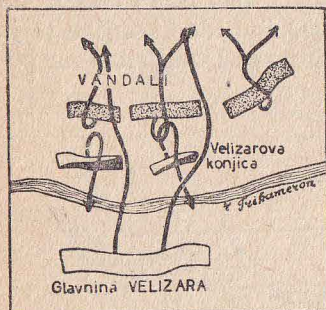

Skica 3 — Obmana Velizara u borbi protiv Persijanaca

Iz ovoga primera se vidi ne samo kako se fortifikaciskim radovima neprijatelj može dovesti u zabludu, već i to da se i skrivanjem dela snaga pojačava značaj obmane i omogućava braniocu da skrivenu rezervu upotrebi kao teg više na terazijama odnosa snaga. Interesantno je da je ovaj način maskiranja primenjivan često i da je kao i u ovom primeru baš on odlučivao pobjedu. To je ustvari bila rezerva u današnjem smislu reči, koja je i tada kao i danas imala odlučujuću ulogu.³⁾

³⁾ Primer slične upotrebe skrivenog dela snaga ima i u istoriji ratova Rusije protiv Tatara. Na Kulikovskom Polju 1380 g.

Još jedan primer obmane je upotrebio Velizar u pohodu za osvajanje Afrike. Pošto je procenio i zaključio da je moral Vandala slab, Velizar upućuje konjicu i kod reke Trikameron oko 534 g. napada ih sa ciljem da ih navuče na reku i da ih za vreme prelaza napadne glavnim snagama. Međutim, ta njegova obmana u vidu „provokacije“ nije uspela, jer Vandali nisu pošli u gonjenje. Ali Velizar ovu njihovu neaktivnost iskorišćava, pa prelazi reku glavnim snagama i napada ih da bi ih zatim potpuno razbio.

Skica 4 — Obmana
na r. Trikameron

Velizar zauzima Napulj, oko 535 g. u borbi protiv Gota, na taj način što frontalni napad s primenom lestvica pod zaštitom noći kombinuje s upadom odabranih vojnika kroz jedan neupotrebljivi vodovod.

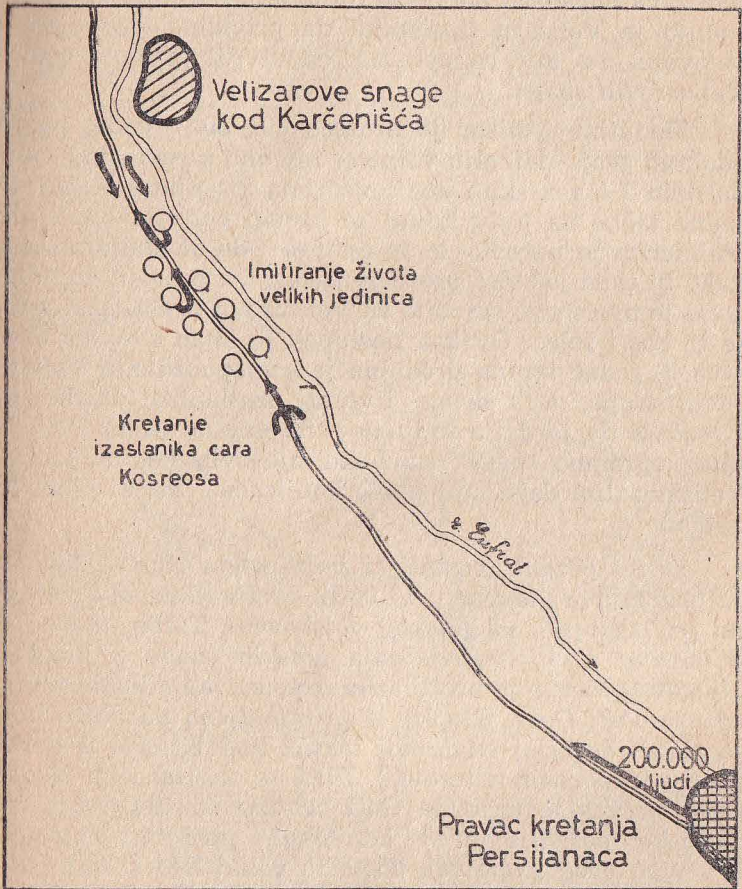
Dakle, frontalni napad je neka vrsta obmane, privlačenja pažnje neprijatelja na to mesto, da bi se na drugoj strani izvršio upad i postiglo iznenađenje.

U daljim borbama protiv Gota, koji su ga prevazilazili u snazi, Velizar maršuje u dve kolone, a upućuje i deo snaga morem. On time, pre svega, želi da stvori utisak o sopstvenim velikim snagama. Da bi taj utisak povećao on je naredio da se po noći pali veoma dugačak niz logorskih vatri. Na taj način obmana uspeva. Ona je uz to još potpomognuta, verovatno i strahom koji je stvaralo njegovo ime.

deo snaga ruskog kneza Dmitrija Donskog skriven u obližnjoj šumi predveče je iznenađa napao Tatare i tako rešio bitku. Uspeh je bio ogroman. Rusija je zbacila tatarski jaram.

Drugi primer je iz Prvog svetskog ustanka i to u bici na Mišarskom Polju 1806 g., kada je Luka Lazarević konjicom skrivenom u šumi napao Turke u otsudnom momentu i time boj rešio u korist Srba.

Na drugom vojištu, u borbi protiv persiskog kralja Kosroesa, oko 540 g. čiju je vojsku u dolini Eufrata i Si-

Skica 5 — Obmana persiskog cara Kosreosa

riji procenio na 200.000 vojnika i zbog čega je posve sigurno znao da će ići dolinom Eufrata, Velizar takođe primenjuje obmanu. Pošto je sigurno znao put kojim će

se Kosroes kretati, Velizar je koncentrisao sve jedinice (kojih je bilo deset puta manje od persiskih) kod Karčenišća, na gornjem Eufratu, odakle je mogao da ugrožava napadaču bok. Kada je Kosroes o tome izvešten, uputio je Velizaru izaslanika da prividno pregovara o uslovima za mir, a stvarno da utvrdi jačinu i stanje Velizarovih snaga.

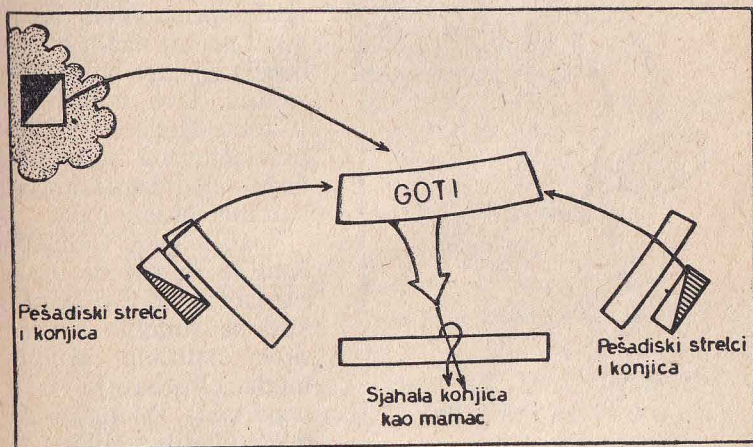
Međutim, Velizar je prozreo cilj ove misije, pa je odabrao svoje najbolje vojnike, zajedno sa gotskim, vandalskim i mavarskim kontingentima i s njima otišao do jedne tačke na putu kojim se kretao persiski izaslanik. Vojnicima je naredio da se rasture i da se stalno kreću, kako bi time još više prevario izaslanika o broju vojnika. Ovaj je ove snage smatrao za Velizarovu pretstražu, a on je to baš i želeo. Ovakav postupak je imao dvojako dejstvo. S jedne strane produbio je samopouzdanje Velizarovih trupa, a s druge izveštaj izaslanika ubedio je Kosroesa da je dalje kretanje vrlo opasno pošto Velizar ima „ogromne snage“ na boku njegovih komunikacija. Velizar zatim dejstvuje smelo konjicom i koristi plodove obmane.

Drugi poznati vizantiski vojskovođa Narzes takode je primenjivao obmanu. U borbi protiv Gota oko 545 g. on je, iako jači od gotskog vojskovođe Totile, prešao u defanzivu s ciljem uvlačenja gotskih snaga u klopku. Njegova procena je proizlazila iz poznavanja instinktivne ofanzivnosti Gota. Klopka je pripremljena na način koji je sličan docnijoj engleskoj taktici kod Kresija u borbi protiv francuskih vitezova⁴). Plan se zasnivao na sledećem: Narzes je znao da Goti preziru neizdržljivost vizantiske pešadije pred konjičkim jurišem. Zato je u centru svog rasporeda postavio veliki deo sjahale konjice da bi svoja koplja upotrebila peške. Na oba boka je postavio pešadiske strelce prilično isturene napred,

⁴) Lidel Hart — „Strategija posrednog prilaženja“, VIZ JNA „Vojno delo“.

vodakle su flankirali svaki napad na centar. Pozadi strelaca rasporedio je konjicu. Sem toga dosta daleko od levog krila je postavio odabranu konjičku grupu radi iznenadnog udara u gotsku pozadinu.

Ova klopka (s mamcem koji je ispunio zadatak) bazirala se na šablonskoj proceni Gota, — tj. da se u centru borbenog poretka Vizantinaca nalaze snage slabe vrednosti i da one ne mogu da izdrže nalet konjice. Obmana je bila realna a zasnivala se više na psihološkom no na materijalnom dejstvu.

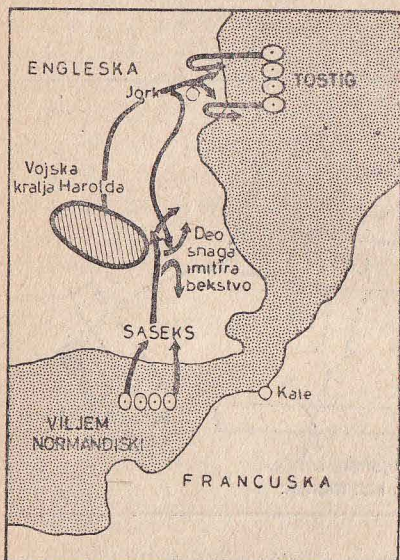

Slika 6 — Obmana Narzesa u borbi protiv Gota

Iz srednjevekovnih ratova može se navesti obmana koju je primenio Viljem Normandiski 1066 g. On je pre invazije Engleske iskrcao na jorkširsku obalu Tostiga, pobunjenog brata kralja Harolda i svog saveznika norveškog kralja. Iako je ovo iskrcavanje bilo manje opasno od Viljemove invazije i iako su Norvežani bili uništeni kod Stamfordskog Mosta, ono je vezalo engleske snage za sebe. Dva dana kasnije Viljem se iskrcao na obalu Saseksa. Ali on ne prestaje s obmanom. Naprotiv, uvlači sve dublje i dublje u opustošene krajeve Haroldove snage,

a zatim pošto je naredio prividno bekstvo jednog dela svojih snaga, i time naveo protivnika da poremeti svoj raspored, napada ga i pobeđuje.

Iz perioda srednjeg veka vrlo poučne primere obmane i stvaranja iznenađenja pružaju pohodi mongolskog vojskovođe Džingis-Kana. U pohodu na zapad Džingis Kan nije mogao odmah da pređe na osvajanje Karesmijanske carevine (današnji Turkestan), jer bi mu Kara — Kineska carevina bila na boku, a kasnije i u pozadini.

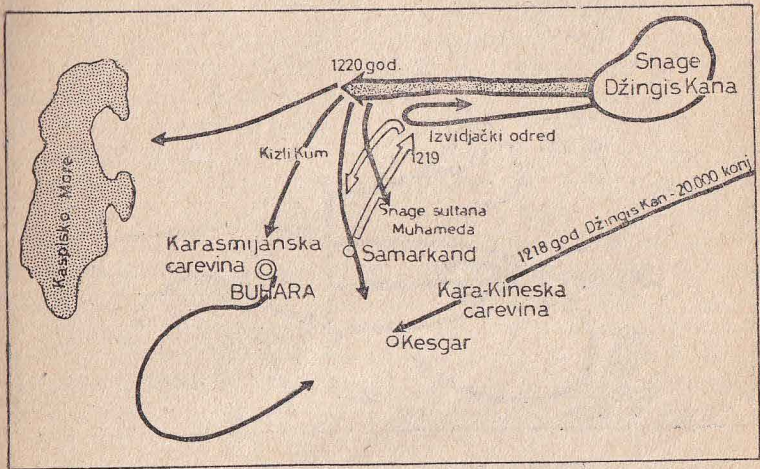
Skica 7 — Iskrcavanje Viljema Normandiskog kod Saseksa.

Zato je 1218 g. uputio jednu vojsku od 20.000 konjanika koja je zauzela prestonicu Kesgar i na taj način obezbedila njegov bok i pozadinu. Ova vojska je u toku sledeće godine privlačila na sebe pažnju Karesmijanskog sultana Muhameda.

1219 god. Džingis-Kan je sa severa uputio jači izviđački odred koji se sukobio s vojskom sultana Muhameda. Borba je bila neodlučna. Mongoli su noću upalili velike vatre i povukli se. Pošto je tako izgubio dodir s neprijateljem Muhamed je otstupio prema Samarkandu. Međutim

1220 godine pri stvarnom napadu Džingis-Kana na Karesmijansku carevinu, dok je jedna njegova vojska i dalje privlačila pažnju neprijatelja približavajući se s juga, iz Kesgara, dotle se glavina pojavila sa severa u četiri kolone. Pod zavesom krilnih kolona Džingis-Kan se i dalje približavao. Po iščezavanju u pustinji Kizli — Kum, Džingis-Kan je iznenađeno izbio kod Buhare u pozadinu neprijateljskih odbranbenih linija. Prema tome, vojska

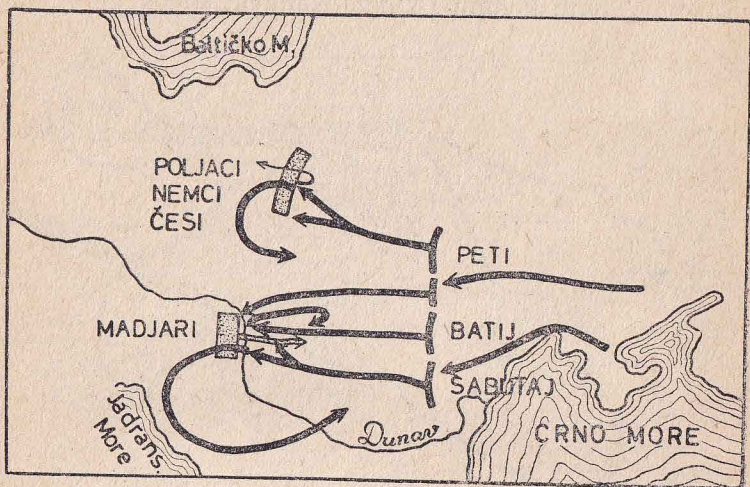
koja je zauzela Kesgar, kao i krilne kolone, od ukupno četiri koje su dolazile sa severa, delovale su tako da je jedna pravcem svoga dejstva maskirala dejstvo druge i na taj način je postignuta obmana i iznenađenje u odnosu na glavnu kolonu Džingis-Kanovih snaga.

Skica 8 — Pohod Džingis-Kana

1241 godine Džingis-Kanov sin Batij i vojskovođa Sabutaj primenjuju nešto slično. Da bi zauzeo Poljsku i Mađarsku Batij deli snage na četiri dela: jedan deo upućuje u Poljsku, drugi u Šleziju i Moravsku, treći deo vodi on sam iz Galicije pravo u Mađarsku, a četvrti deo, pod komandom Sabutaja, krenuo je iz Moldavije preko Transilvanije takođe u Mađarsku. Vojska koja je privlačila pažnju Poljaka, Nemaca i Čeha razbila je ritere ovih zemalja. Za to vreme tri ostale kolone doprle su u Mađarsku do Dunava. Značajno je da su pri nadiranjju dve spoljne kolone predstavljale štit i masku srednje kolone. Veštim i postepenim povlačenjem obmanjujući Mađare ove tri kolone su izmamile mađarsku vojsku iz zaštite reke Dunava pa su zatim brzim noćnim manevrom i iznenađenjem raskomadale i uništile mađarsku vojsku.

Prodiranje ove tri kolone, od kojih su dve bočne uvek bile kao neka vrsta zaštite u odnosu na srednju, je primer obmane u odnosu na pravac dejstva glavnih snaga kao i namere napadača.

Skica 9 — Pohod Batija i Sabutaja 1241 god.

U XII veku francuski vojskovođa Tiren vrši majstorski podvig. Pohod koji je preduzeo usred zime obezbeđuje obmanom. Pre svega tvrđave iz srednjeg Alzasa dovodi u stanje odbrane, a zatim celokupnu operativnu vojsku povlači u Loren. Odmah posle toga odmaršovao je na jug pod zaklonom Vogeskih uzvišenja, prikupljajući usput pojačanja. U poslednjem stadijumu pokreta cepa snage na sitne jedinice da bi zavarao neprijateljske špijune. Posle napornog marša kroz brdovit predeo i po vejavici, on je vojsku prikupio u blizini Belfora pa je u Alzas upao s juga, pošto ga je u početku napustio sa severa.

I ovde se vidi primer obmane neprijatelja preduzimanjem radova za odbranu koji bi logično ukazivali na to da će se Tirenova vojska smestiti u gradove. Takođe

i cepanje vojske na sitne delove trebalo je da oslabi pažnju neprijatelja u pogledu jačine snaga. Sem toga i njegova iznenadna pojava u odnosu na pravac dejstva je dobar primer planski sprovedene obmane.

Malborou takođe primenjuje promenljive pravce marša koji u svakom svom stadijumu ugrožavaju nazmenične ciljeve, 1707—8 g. a neprijatelj nikad nije siguran u njegov stvarni cilj. Tako, naprimer, dok se kretao ka jugu uz Rajnu, izgledalo je da će možda putem pored Mozela krenuti za Francusku. Kasnije dok je dalje nadi-rao s one strane Koblenca izgledalo je da su mu cilj francuske snage u Alzasu, a vršeci uočljive pripreme za premošćavanje Rajne kod Filipsburga, on je obmanu još više pojačao. Po dolasku u Manhajm, kada je očigledni pravac bio jugozapadni, on umesto toga kreće na jugo-istok i iščezava u pošumljenim bregovima oko doline Nekara, pa zatim ide ka Ulmu. Ova dvosmislenost koja je štitila marš omogućila mu je da drži u zabludi nepri-jatelja, jer sve dok nije definitivno napustio dolinu Rajne, postojala je stalna mogućnost da brzo skrene niz Rajnu ka Flandriji i ukrca trupe u brodove koji su tu bili pri-kupljeni.

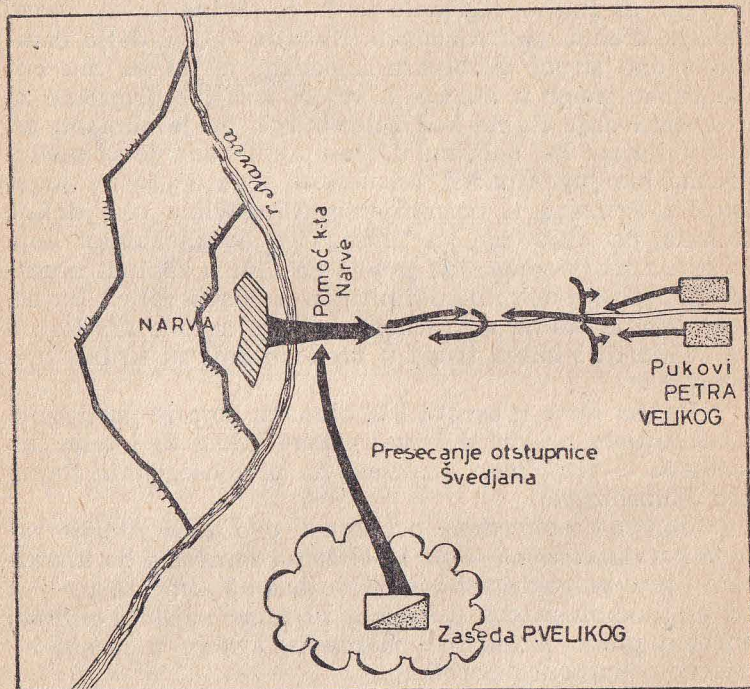
Prema tome u osnovi leži obmana koja je postignuta maskiranjem pravca dejstva, primenjujući tu i tehnička sredstva — naprimer, priprema za premošćavanje Rajne kod Filipsburga.

Uopšte za navedene primere u ovo doba istorije ra-tova karakteristično je da se obmana zasnivala na maski-ranju pravca pokreta i isključivo baš na tome za razliku od prethodnih ratova u kojima su same vojske i njihovi borbeni poreci koristile obmanu uglavnom u mestu — izmenom borbenog poretka.

Iz vremena kada su Englezi zauzeli Kvibek u Kanadi 1711 g., interesantan je primer neuspele obmane koju je primenio vojskovođa Volf. Naime, da bi izvukao Fran-cuze iz njihovih jakih položaja u Kanadi, general Volf je postavio nekoliko mamaca i to: bombardovao Kvibek i izložio udaru francuskih snaga izolovane odrede u Po-int-Suisu i u blizini Monmoransijevih vodopada. Ovo dokazuje da obmana mora izazvati i drugo dejstvo, tj. mora zbuniti neprijatelja. Da bi se ovo postiglo, treba

imati na umu da ovaj pojam obuhvata „kombinaciju varanja neprijateljskog uma i lišavanja njegove slobode kretanja za protivakciju, a uz to i razdvajanje njegovih snaga“⁵⁾).

U bici kod Narve 1704 g. Petar I je izveo ovakvu vrstu obmane. Pošto je od zarobljenika saznao da komandant Narve očekuje pomoć od generala Šlipenbaha, Petar je odlučio da to iskoristi na taj način što je nekoliko

Škica 10 — Obmana Petra Velikog kod Narve

konjičkih i pešadiskih pukova prikriveno prebacio na kolivanjski put, tj. na pravac odakle su opsednuti očekivali pomoć. Boja odeće ovih pukova je bila slična boji odeće Švedjana.

⁵⁾ Lidel Hart — „Strategija posrednog prilaznja“.

Kada su se Rusi pojavili komandant Narve je zaključio da s tog pravca ide švedsko pojačanje. Na njegove oči odigrao se „sukob“. Jedinice, za koje je komandant Narve mislio da su Šveđani, počele su se probijati u pravcu opsednutih. Uz to u ruskom logoru je došlo do „uzbune“. Šta je učinio komandant Narve? Baš ono što je Petru i trebalo. On je želeći da pomogne „pojačanju“ naredio da se otvore vrata tvrđave i izađe ususret „Šveđanima“.

Ishod ove obmane je bio taj da su snage iz tvrđave same sebe osudile na poraz i kada su htele da se povuku, pošto su uočile obmanu, ruske jedinice iz zasede su im presekle put.

U bici kod Rosbaha, 1757 g. Fridrih Veliki je naveo protivnike da pogrešno zakluče da se on povlači, dok je ustvari, vršio protivmanevar da bi ih napao na udaljeni bok.

Napoleon je takođe pribegavao lukavstvu. U borbi kod Arkole 1796 g. on je, naprimer, uputio nekoliko trubača u pozadinu austriskih snaga s naređenjem da sviraju juriš. Za nekoliko minuta austriske trupe su se razbegle s bojišta.

Napoleon je 1800 g. po izbijanju iz Alpa umesto da ide u pomoć opsadnutom Maseni u Đenovi, prethodnicu uputio pravo na jug ka Rerasku, dok je s glavninom, pod zaštitom ove obmane, skrenuo na istok ka Milanu. Na taj način je presekao komunikacije u austriskoj pozadini.

Pre nego što je izvojevao pobedu kod Austerlica 1805 g. Napoleon je lukavim prikazivanjem sopstvene slabosti naveo Ruse i Austrijance da ga napadnu. Utisak slabosti je pojačao „golubovima mira“ koje je uputio ruskom caru i austriskom imperatoru. Pošto su se ovi prevarili, Napoleon se izmakao na prirodno jake položaje kod Austerlica, gde je namamio neprijatelja da proširi svoje levo krilo zbog napada na njegov pravac povlačenja, a zatim je centrom razbio oslabljeni zglob.

Ali Napoleon je i nasedao lukavstvu. Naprimer, kada je Kutuzov, posle napuštanja Moskve, 1812 godine izveo lažni manevar konjicom i time prikrrio svoje otstu-

panje u pravcu Tarutina, Napoleon je za neko vreme izgubio njegovu armiju iz vida.

U bojevima kod Malojarslavca, kada je Napoleon još težio da prisili Ruse na bitku, Kutuzov je primenio ovakav način maskiranja: pošto su francuske i ruske trupe bile vrlo blizu jedne drugima i pripremale se za bitku, on je naredio da se broj vatri, prema kojima se mogla naslutiti i brojna jačina trupa, udvostruči. Francuzi su se povukli bez borbe, pošto su verovatno mislili da je Rusima stiglo pojačanje.

U prvom svetskom ratu susreće se jedan veoma interesantan primer obmane u kome su Nemci sami sebe obmanuli stvarajući ono čega u stvari nije bilo (ili bar ni iz daleka nije bilo u onome obimu koji su oni pretpostavljali). Nemačka Vrhovna komanda veoma se bojala 1914 g. iskrčavanja na belgiskoj obali. Zato kada su se 3 bataljona mornaričko-desantne pešadije iskricali u Ostende, Nemci su zaključili da se iskrcao korpus od 40.000 ljudi.⁶⁾ Sem toga, tako se pričalo, Nemci su mislili da Rusi izviru iz nekog broda na istoj obali. Ova samoobmana koja se bazirala na netačnim podacima (ali nije bila isključena mogućnošću stvarnog dejstva) delimično je uticala na povlačenje Nemaca na Marni.

Na Zapadnom frontu 1916—17 g. Nemci su izvrsnim merama maskiranja držali u neizvesnosti Francuze u pogledu izabranog dela fronta napada: Šampanja ili Loren? Sem toga oni su se dobro čuvali da im se tamo gde napadaju polazni položaj ne poklapa s jurišnim (rovovi Nemaca kada su otpočeli napad su ostali na 600—800m. od francuskih prvih linija) te su Francuzi, naviknuti na to da su Nemci pre napada radili rovove na jurišnom položaju čekali da bi doneli zaključak da napad stvarno pretstoji. Sem toga Nemci, shvatajući sav značaj maskiranja, naročito da bi parirali izviđanje iz vazduha koje se tada počelo sve više razvijati, izradili su horizontalne maske od šperploča obojenih u skladu s okolinom u takvom obimu da su mogli sakriti prisustvo čitavih divizija.

Sve tri vrste maskiranja, tj. individualno, taktičko a naročito operativno, od pojave izviđačke avijacije mo-

⁶⁾ Lider Hart — „Strategija posrednog prilaženja“.

raju da računaju s njom i da prilagođavaju i pronalaze kako metode i forme, tako i novu tehniku rada, da bi izviđačku avijaciju učinile slepom.

Do prvog svetskog rata obmana se zasnivala uglavnom na tome da se prevari oko i uho neprijatelja, koji osmatra i sluša sa zemlje.

Sada, međutim obmana ima da računa s tim da mora prevariti i neprijatelja koji osmatra i iz vazduha.

Obmana koju je nekad pripremio i sprovodio jedan čovek ili kasnije možda najuži deo štaba, a u njenom izvođenju najčešće učestvovao samo jedan deo trupa nije zahtevala nikakve ili vrlo male posebne pripreme. Ona je bila rezultat momentane potrebe ili želje umešnijeg vojskovođe da lakše postigne cilj. Međutim, već u Prvom svetskom ratu obmana se bazira na velikim pripremanama u pogledu maskiranja. Maskiranje postaje glomazno, naročito ono za koje se danas upotrebljava izraz „operativno maskiranje“. Formiraju se specijalne maskirne jedinice koje ulaze u sastav inžinjerije. Maskiranje počinje da se proučava i razrađuje, a postavlja se solidna baza za izučavanje i konačnu primenu načela koje ono obuhvata. Ono nameće zbog toga potrebu da se organizovano izvodi, da se za njegovo ostvarenje priprema plan. Uočava se da treba da postoji neka zamisao, tj. ideja i cilj maskiranja i da iz nje proizilazi ceo dalji rad u pogledu priprema i izvođenja. Zato mora postojati jedan opšti sveobuhvatni plan koji pored ostalog sadrži i ideju obmane. Ideja obavezno proizilazi iz opšte zamisli operacije a mora je slediti do kraja izvršenja.

Iz Prvog svetskog rata poučni su još neki primeri, iz borbi između Austro-Nemaca i Srba, a koji ukazuju na važnost maskiranja i još određenije ocrtavaju pojam operativnog maskiranja u današnjem smislu reči.

Veliki maskirni radovi bili su izvedeni u toku priprema demonstrativnih mesta prelaza Dunava u julu 1915 od strane Austrijanaca i Nemaca na otseku Brza Palanka — Oršava. U tom cilju korišćena su sva sredstva, samo da se u tom rejonu stvori utisak velike živosti: izgrađeni su čitavi logori od šatora; vršeno je kretanje

dugačkih kolona; povećano je kretanje kola, automobila i železnice; vršeno je izviđanje od strane štabova; pontonirski parkovi i pešadija su prebacivani neposredno na Dunav, na navedeni otsek, a artiljerija je dejstvovala vatrom; vršeni su i noćni prepadi.

Na taj način Austro-nemačka komanda je htela da obmane srpsku Vrhovnu komandu o stvarnom otseku forsiranja reke, tj. vršila je operativno maskiranje.

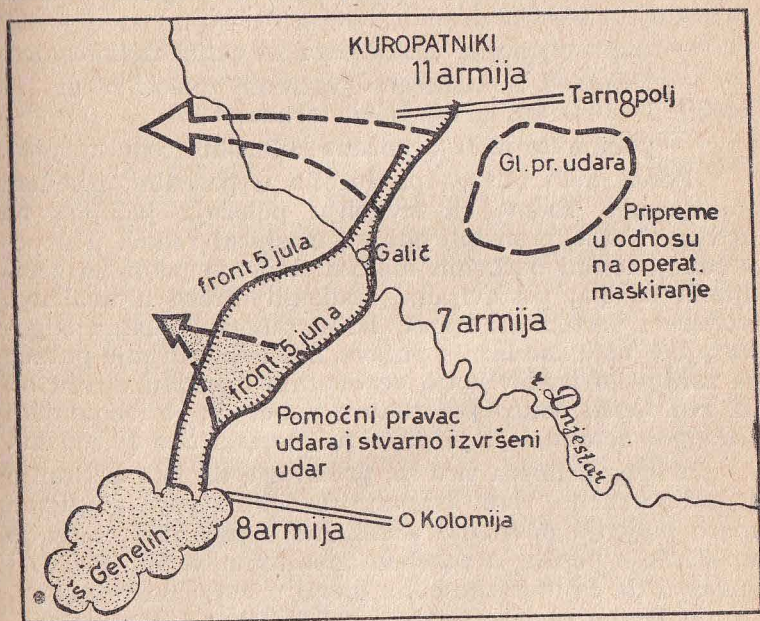
1916 g. pri prelazu grupe Makenzena preko Dunava primenjivane su s velikim uspehom maske za prikrivanje puteva i mesta na kojima su se prikupljale jedinice, a sem toga bila su izrađena lažna mesta prelaza kod Ruščuka i Silistrije, gde su izvršeni ogromni maskirni radovi, dok stvarno mesto prelaza kod Sistova (Svištov) nije bilo maskirano. Rezultat je bio taj da su Rumuni očekivali glavni prelaz baš kod Ruščuka i Silistrije.

Pripreme za forsiranje jedne ruske pešadijske divizije u julu 1916 g. preko reke Stohod omogućile su susednoj ruskoj diviziji da uspešno forsira reku Stohod na svome otseku napada. Ovo se desilo zato što su pripreme za forsiranje kod prve divizije bile izvršene na očigled Nemaca (bilo je izrađeno 107 mostića za prelazak preko reke) i pošto su Nemci obratili isključivu pažnju na otsek prelaza ove divizije susedna divizija je lako savladala reku. Ovaj primer dokazuje da je izvršeno nenamerno operativno maskiranje omogućilo forsiranje reke.

U operacijama ruske armije 1917 g., poznat je i ovaj primer: 7 armija (u toku maja — jula 1917 g.) jačine devet korpusa posedala je front oko 100 km. Glavni pravac napada je planiran na desnom krilu, na otseku Kuropatniki — šuma Genelih (širine 20 km). Pomoćni pravac na levom krilu. Ostali deo fronta trebalo je da bude pasivan. Međutim pošto je početak napada odložen, iako su bile skoncentrisane velike snage na pravcu glavnog udara, a pošto su Nemci saznali o pripremama za napad, pa su na taj pravac privukli svoje rezerve, komanda 7 armije odlučuje da produži pripreme za napad na desnom krilu armije s tim što je ustvari rešenje očekivala na pomoćnom pravcu, tj. na levom krilu i na delu fronta na kome

je predviđeno samo vezivanje, gde pripreme ustvari nisu bile velike, te nisu pale u oči Nemcima.

Interesantan je obim radova u odnosu na pripremu glavnog pravca napada, gde su učestvovala i obučena instruktorske maskirne grupe za bojenje. Samo u 7 armiji

Skica 11 — Operativno maskiranje ruske 7 armije 1917 god.

je bilo 40 takvih grupa, namenjenih za rad s pionirskim jedinicama i 102 grupe za rad s pešadijom i artiljerijom. Za pripremu napada na glavnom pravcu osim korpusnih i divizijskih pionirskih jedinica bilo je još prikupljeno 7 pionirskih četa, 8 radnih brigada, 8 putnih odreda, 3 hidrotehnička odreda, 2 odeljenja opsadnog parka i još neki delovi.

Radovi u periodu priprema, dakle u pozadini glavnog pravca napada, bili su sledeći:

— izvršeno je ispravljanje trasa puteva u dužini od oko 40 km (šose);

— izrađeno je novih i opravljeno puteva u dužini od oko 110 km (bez podloge);

— izrađeno je nekoliko ogranaka širokog i uskog koloseka s rampama za iskrčavanje i ukrcavanje;

— izrađeno je 9 skladišta za 270.000 granata teške artiljerije i 400.000 granata lake artiljerije;

— napravljeno je 8 skloništa za četiri radiostanice;

— izrađeno i maskirano vatrenih položaja za 318 teških i 314 lakih artiljeriskih oruđa;

— podignuto je 15 armirano-betonskih osmatračnica.

Pored ovih radova preduzetih u pozadini, izvedeni su ogromni radovi na uređenju položaja jedinica na frontu. Naročito su bili obimni maskirni radovi u neposrednoj dubini borbenih ešelona; bojenje površina zemljanih nasipa; postavljanje obojenih mreža u uvalama, zastora i vertikalnih maski iznad puteva i platna odgo-varajuće boje kao lažnih puteva. Samo maskiranje puteva je zahtevalo postavljanje vertikalnih maski u dužini od 22 km. Opšti obim ovih radova dopunjen je i bojenjem iskopane zemlje čija je površina iznosila oko 10.000 m².

Iz ovog primera vidi se, pre svega, da je maskiranje jedne operacije, zbog avijacije uslovalo i nove maskirne mere (bojenje površina, vertikalne maske itd.), i da je maskiranje uopšte, a posebno operativno, dobilo još veći značaj i da će imati posebnu ulogu u budućim ratovima.

Iz Prvog svetskog rata s palestinskog i mesopotamskog vojišta takođe ima primera zavaravanja i obmane.

Tako se general Alenbi septembra 1918 g. poslužio obmanom i uspeo da psihološkim pripremama (širenjem lažnih vesti) skrene pažnju Turaka s morske obale na Jordan. Stvarni raniji neuspeh Britanaca u borbama na tom sektoru je još više potpomagao pripremanu obmanu. Međutim u septembru dok je pažnja Turaka još bila na istoku, Alembi se tajno uputio na zapad i postigao uspeh. Već ovde je vazduhoplovstvo odigralo znatnu ulogu i učinilo da je „turska komanda bila gluha i slepa i nema“.⁷⁾

⁷⁾ Lidel Hart — „Strategija posrednog prilazjenja“.

Koristeći iskustva sa Zapadnog fronta, francuska Vrhovna komanda 1917 g. između ostalog u jednoj direktivi zaključuje:

„Ofanzivnim radovima ne treba osetno izmeniti opšti izgled otseka, a posle izvršenja radova na tom otseku za izvesno vreme treba da zavlada zatišje, kako bi se neprijatelj obmanuo“.

U Drugom svetskom ratu ima više primera obmane.

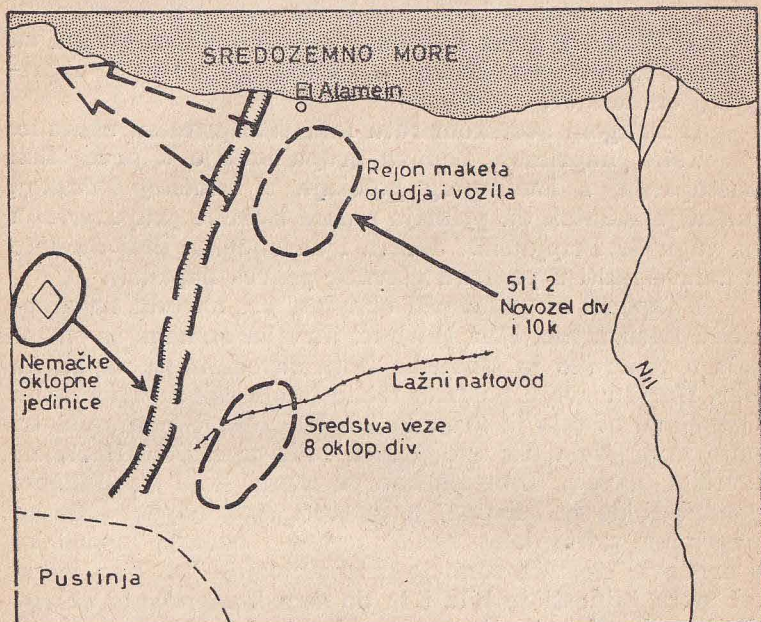
Tako, naprimer, Lebova grupa armije u prvoj fazi nastupanja, s istaknutog položaja u istočnoj Pruskoj, imala je zadatak da prikrije nalete Bokove grupe armija na jugu od Pripjatskih Jezera i da donekle drži Sovjete u neizvesnosti u pogledu glavnog pravca napada.

I Japanci su primenili obmanu pri napadu na američku flotu u luci Perl Harbur. Suština obmane se sastojala u tome što je japanska flota određena za napad na Perl Harbur svoju polaznu tačku imala čak na Kurilskim Ostrvima, odakle je krenula 26. XI. 1941 i menjajući tri puta kurs stigla tek oko 7. XII. 1941 pred Perl Harbur i izvršila napad. Interesantne su mere koje su Japanci preduzeli da bi sačuvali u tajnosti ovaj napad. Bile su naprimer zabranjene radio emisije, bacanje otpadaka s brodova, organizovano je prisluškiivanje itd. Kao jedna od mera tajnosti je bila i ta da sem komandanta ekspedicije niko drugi nije znao zadatak do određenog vremena. Pripreme su bile duge. Dok su se vodili pregovori sa SAD snimljena je perlhaurburška luka.

Jedan od detaljno razrađenih planova obmanjivanja, koji je u potpunosti uspeo i o kome se u posleratnoj literaturi može naći ponajviše materijala, jeste onaj koji je britanska 8 armija ostvarila pre svoje ofanzive kod El Alamejna. Plan obmane bio je razrađen u toku avgusta — septembra 1942 i sastajao se u skrivanju pravca glavnog udara 8 armije. Da bi što sigurnije obmanuli Nemce, Britanci su neprekidno održavali istu gustinu vozila u celoj zoni operacije. Na taj način neprijatelj nije mogao da donosi realne zaključke, na osnovu promena koje bi otkrivao na svakodnevnim snimcima iz vazduha.

Pošto je pravac glavnog udara bio planiran da se izvede na severu, to su preduzete sve mere da se pažnja Nemaca privuče na južni deo fronta. Zato je još 1 okto-

bra 1942 g. 8 armija postavila transportna sredstva i veliki broj lažnih vozila na ona mesta i u takvom rasporedu kao da će tu izvesti stvarni napad.

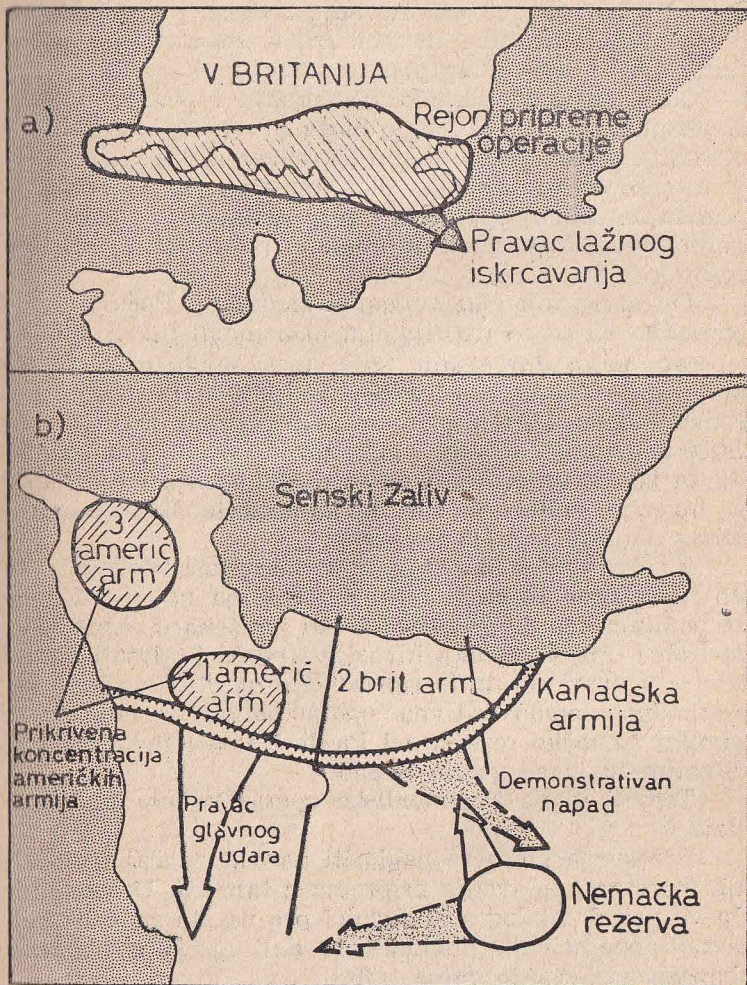

Skica 12 — Obmana na Afričkom bojištu

Prilikom dolaska na severni front jedinice 51 i 2 novozelandske divizije u 10 korpusu su izvršile zamenu lažnih vozila sa stvarnim. Na sličan način je postupljeno s oruđima i municiskim kolima pridatih artiljeriskih jedinica. U pozadinskim rejonima iz kojih su ove jedinice i delovi upućivani, postavljeno je onoliko lažnih vozila, koliko je pravih transportnih sredstava otišlo. U maskiranim slagalištima zalihe su slagane tako da su ličile na vozila. A mesec dana pre napada iskopani su rovovi za zaklanjanje pešadije određene za napad (kad za to dođe vreme⁸).

⁸) Detaljnije o tome videti u knjizi „Priča o kamuflaži“ od Barkusa.

Zatim se na jugu počelo sa polaganjem lažnog naftovoda. Tempo je bio takav kao da će radovi biti završeni u početku novembra. Lažna skladišta takođe su rađena s istim proračunom.

Skica 13 — Operativno maskiranje u Normandiskoj operaciji

Mreža radiostanica 8 oklopne divizije podešena je tako da je izgledalo da se oklopne snage kreću prema južnom krilu.

Ovaj primer obmane ukazuje, pre svega, da je to operativno maskiranje. U njemu učestvuju svi rodovi vojske a za njegovo ostvarivanje radi se plan, dok pripreme traju nekoliko meseci. Plan operativnog maskiranja bio je deo opšteg plana operacije.

Kao jedan od odlično zamišljenih i primerno izvedenih planova obmanjivanja može se navesti onaj koji je urađen u vezi s maskiranjem iskrčavanja Saveznika 1944 g. na normadisku obalu. Plan operativnog maskiranja, primenjen u ovoj operaciji, bio je sastavni deo koordiniranih savezničkih mera za obmanu neprijatelja na svim evropskim vojištima.

On se sastojao uglavnom u sledećem. Pošto je bilo očigledno da se od neprijatelja nisu mogli sakriti radovi i pripreme za ukrcavanje koje su se vršile u V. Britaniji, jer se stalno povećavala koncentracija brodova u vodama južne Britanije, to je plan obmane imao za cilj da se neprijatelj dovede u zabludu u pogledu pravog mesta za iskrčavanje, kao i da ovaj stekne ubeđenje da će se invazija vršiti tek šest nedelja posle stvarno određenog datuma za njen početak.

Za ovaj plan obmanjivanja, karakteristično je i to što je D dana trebalo izvesnim merama navesti Nemce na pomisao kao da će invazija biti izvršena u oblasti Pa-de-Kalea. Posle početka invazije trebalo je držati neprijatelja u uverenju da je iskrčavanje na otseku „Neptun“ prethodna demonstrativna operacija čiji je cilj da se odvuku nemačke rezerve od Pa-de-Kalea i Belgije da bi se zatim tu izveo glavni napad.

Temelj plana Normandiske operacije bila je baš ta ideja.

Pre svega mora se naglasiti naročit značaj specijalnih mera za održavanje priprema u tajnosti. U tom smislu su pored ostalog svi učesnici pre no što su pristupili razradi operativnih dokumenata dali naročitu pismenu obavezu za čuvanje vojne tajne.

Tajnost priprema i izvršenje zadataka bili su zastupljeni do te mere da ni u momentu ukrcavanja ljudstvo

nije znalo da polazi na izvršenje stvarnog zadatka. Zapovest o početku desanta bila je saopštena tek pošto je završeno ukrcavanje u brodove.

Zatim su bile ustanovljene zabranjene zone u onim rejonima V. Britanije u kojima su se koncentrisale trupe i sredstva za desant. Aprila 1944 g. bila je uvedena cenzura diplomatske pošte i obustavljen svaki odlazak iz V. Britanije. Izvršeno je i iseljavanje stanovništva iz pojedinih rejona južne i jugoistočne Britanije.

Mnogobrojne vežbe omogućavale su da ljudstvo mornarice i jedinica desanta nije znalo ni mesto ni vreme izvođenja stvarnog desanta. Logori jedinica koje su imale instruktaž opasivani su žicom, a stražama su bili izolovani od spoljnog sveta. U rejonima koncentracije upotrebljavano je gorivo bez dima, a razni brodovi i delovi veštačkog pristaništa razmešteni su prikriveno u bazama, lukama i zalivima duž obale. Trupe su prikupljane postepeno po malim delovima u skrivene logore. Razni objekti i šatori postavljeni su ispod drveća i između mesnih objekata. Korišćene su razne veštačke maske i bojenje. Sađeno je drveće i žbunje. U rejonima za istovar i utovar preduzimane su slične mere.

Maskirna disciplina najstrožije je održavana.

Bombardovanje radarskih stanica, diverzije i radiosmetnje onemogućile su rad nemačkih radara. U tom cilju bačeno je oko 5.000 tona bombi i 3.500 raketnih zrna, a sa specijalnih brodova, u periodu iskrcavanja, radilo je više od 260 stanica za radiosmetnje.

Dejstvo avijacije bilo je, takođe, usklađeno sa zadatkom operativnog maskiranja. Naime do početka operacije avijacija nije pokazivala naročitu aktivnost na glavnom pravcu napada. Tek neposredno u periodu koji je prethodio prilazu desantnih jedinica Szenskom Zalivu izložena su mesta iskrcavanja udarima iz vazduha i brodske artiljerije.

Da ne bi Nemci radarima otkrili prelaz snaga preko mora, kao i poletanja aviona, avijacija za radiosmetnje je noću uoči iskrcavanja letela iznad južne Britanije i ometala rad nemačkih radara za daleko izviđanje.

Proračun pristizanja jedinica u Senski Zaliv bio je izvršen tako da su sve napred pomenute zaštitne mere prikrile dolazak dve grupe ratnih brodova i desantnih sredstava — zapadne (američke) i istočne (britanske) — iz rejona koncentracije u vremenu od 2 do 5/6 juna, do Senskog Zaliva — rejona iskrcavanja.

Lažna i demonstrativna dejstva koja su imitirala glavni pravac napada preko Kaleskog Kanala ogledala su se u iskrcavanju desanta u rejonu Bulonj i Kale. Da bi ova demonstrativna dejstva uspela izvedene su neke interesantne maskirne mere. Tako je, naprimer, imitirano uređenje logora za jedinice. Izrađena su lažna i prava mesta za ukrcavanje jedinica na brodove kao i pristaništa. Pravac kretanja jedinica ka mestima lažnog ukrcavanja bio je obeležen znacima. Kretanja jedinica kanadske armije i boraca Građanske odbrane ka lažnim i stvarnim logorima i mestima ukrcavanja iskorišćena su kao mera zavaravanja. Ka rejonima Duvra, Folkstona i Dile u isto vreme su prilazili morem brodovi.

Za Nemce nije ostala nezapažena koncentracija kanadske armije koja se nalazila u grofoviji Kent — prema Pa-de-Kaleu. Ustvari Kanadani su bili u tom rejonu zato što su čekali svoj red za ukrcavanje u pristaništima koja su se nalazila više od stotinu milja zapadno od ovog rejona. Stražarska služba ratnih brodova naspram oblasti Pa-de-Kalea bila je pojačana.

Sve ove mere proizišle su iz direktive Ajzenhauera feldmaršalu Montgomeriju u kojoj je bilo rečeno da će jednovremeno s ovom operacijom biti preduzeti i demonstrativni napadi na drugim otsecima da bi se nemačke snage koje brane obalu blokirale i tako sprečila njihova upotreba protiv glavnih snaga. Rečeno je, takođe, da glavne snage ne treba da potpomažu demonstrativna dejstva, a jednovremeno će i Sovjeti pojačati pritisak na Istočnom frontu.

Glasovi o iskrcavanju na francusku obalu Sredozemnog Mora šireni su uporedo s pripremama za iskrcavanje u Normandiji, a njih su prenosila ona lica koja su izvršavala zadatke na Kontinentu, pored štampe i radija.

U periodu od 10 aprila do 5 juna 1944 radi vezivanja pažnje i snaga Nemaca za Pa-de-Kale pojačano je bombardovanje vojnih objekata i obale u rejonu Kale i Bulonj. Objekti obalske odbrane izvan rejona gde se predviđalo iskrcavanje bili su izloženi, u ovom periodu, 3—4 puta jačem bombardovanju nego isti takvi objekti koji su se nalazili u blizini rejona iskrcavanja.

Kao nastavak takvih priprema u rejonu Senskog Zaliva počela su demonstrativna dejstva na francuskoj obali u rejonu Kale i Bulonj u kojima je učestvovalo oko stotinu raznih brodova i više od 100 aviona.

Da bi se kod neprijatelja stvorio utisak da će iskrcavanje biti baš u rejonu rta Anti Fer, jedna eskadra pošla je prema njemu. Britanska 617 bombarderska eskadrila letela je nisko i bacala ogromne količine tankih metalnih traka koje su na nemačkim radarskim stanicama primane kao veliki broj brodova koji se kreće prema francuskoj obali. Interesantno je da otprilike jedan kilogram traka od aluminijuma daje na prijemniku radiolokatora impuls kao i avion. Deset veza takvih traka ako se odmah bace daju impuls kao grupa od deset aviona, a jedna veza bačena blizu morske površine davala je impulse koji su bili slični impulsu pojedinih brodova. Svaki minut avion je bacao 12 namotaja takvih traka. Sa brodova koje nisu pratili avioni stvarana je smetnja na taj način što je brodska artiljerija gađala zrnima koja su sadržala metalne trake. Neki čamci su imali velike metalne pokazivače — „ugaone odbijače“ — koji su na radiolokatorima davali sliku ratnog broda.

Na taj način demonstracija koja je trajala četiri časa stvorila je kod Nemaca zabunu o broju i veličini brodova i aviona.

Na sličan način izvođena je demonstracija i u rejonu Bulonj. S brodova je pojačano otvaranje vatre a postavljena je i dimna zavesa, koja je stvarala utisak da baš tu počinje stvarno iskrcavanje.

Zabuna koja je izazvana kod Nemaca demonstrativnim dejstvima i lažnim merama vezala je njihove snage tako da su ih oni držali kod Pa-de-Kalea čak i prvih dana operacije u očekivanju iskrcavanja glavnih savez-

ničkih trupa u tom rejonu. Na taj način Saveznici su uspjeli da mirama operativnog maskiranja obezbede iznenađenje u Normandiskoj operaciji i da uspešno izvrše iskrcavanje u Senskom Zalivu.

Posle ovlađivanja Šerburom Saveznici su skoncentrisali mnogo snaga i sredstava na velikoj prostoriji. Pošto je američka 1 armija izvodila glavni napad desnim krilom, to je, da bi obmanula neprijatelja, preduzet napad na levom krilu (skica 13). Shvativši demonstrativne akcije britanske 2 armije kao glavni pravac napada Nemci su prema pravcu Kan-Falez grupisali oko dve trećine snaga i uvukli u bitku rezerve. Koristeći takvu situaciju na otseku Perje-Sen Lo prikriveno se skoncentrisala američka 1 armija, koja je zatim iznenada udarila duž obale i pošto je probila odbranu Nemaca zauzela je 31 juna Avranš.

Nemci su tek šest dana kasnije uvideli svoju grešku, pa su prebacili nekoliko oklopnih i pešadiskih divizija iz rejona južno od Kana ka rejonu proboja, ali to je bilo isuviše kasno. Jedino im je ostalo da se povuku, jer im je pretilo opkoljavanje u rejonu Faleza.

Ovaj vrlo uspešno izvršeni plan operativnog maskiranja po svom obimu prevazilazi sve do tada izvedene.

U toku planiranja bitke za Rajnsku oblast, preduzete su takođe obimne mere radi obmanjivanja Nemaca. Učinjeno je sve da se stvori utisak kao da se pretstojeći napad priprema dalje u pravcu Utrehta. Radi toga je maskirano prikupljanje materijala, trupe, artiljerije i municije u rejonu Nijmegena.

U Narodnooslobodilačkom ratu je takođe korišćena obmana. Ona je primenjena, naprimer, u Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi. U situaciji kad je neprijatelj opkoljavao sa svih strana glavninu naših snaga neredeno je rušenje mosta na Neretvi i preduzimanje ofanzivnih akcija na zapad da bi se stvorio utisak kod neprijatelja da su naše jedinice odustale od forsiranja Neretve i da se žele probiti na zapad. Kada je pažnja neprijatelja na taj način skoncentrisana u pravcu zapada sve naše jedinice, zajedno s ranjenicima, prebacile su se na levu obalu Neretve preko improvizovanog mosta i preduzele napredo-

vanje na istok. Po svojim osobenostima i nameni, kao i osnovnim karakteristikama ova obmana pretstavlja operativno maskiranje koje se baziralo na stvaranju zablude kod neprijatelja u vezi s pravcem dejstva.

Pri napadu na naseljena mesta ⁹⁾ jedinice NOVJ su primenjivale i demonstrativne napade na garnizone iz kojih se predviđala mogućnost intervencije. Na takav garnizon napad se izvodio noću radi stvaranja nedoumice kod neprijatelja o namerama naših jedinica. Ovakav napad trajao je toliko koliko je potrebno da se slomije otpor stvarno napadnutog garnizona. Obmana ne bi dala željene rezultate da demonstrativni napad nije izvođen s upornošću i silinom koja je garantovala nedoumicu neprijatelja.

Tako je, naprimer, štab 5 korpusa u svojoj zapovesti od 26. XII. 1943 g. za napad na Banju Luku odredio da se izvrši demonstrativni napad na Prijedor u kome je angažovana Osmo krajiška brigada (bez jednog bataljona), Podgrmečki i Kozarački partizanski odred. Jedan deo ovih snaga ove grupe zatvarao je i pravac od Prijedora ka oslobođenom Sanskom Mostu.

Drugi primer je napad dva bataljona Prve proleterske brigade na Prijedor radi obezbeđenja napada glavnih snaga Prve proleterske divizije na Teslić u januaru 1943 god.

Iz napada jedinica NOV na naseljena mesta interesantan je i ovaj način zavaravanja neprijatelja, između mnogih drugih. Radi se naime o tome da je koncentracija potrebnih snaga, koje su se nalazile na izvršenju raznih zadataka, često izvođena s veoma udaljenih rejona od planiranog mesta napada. Na taj način neprijatelj je zaista bio u nedoumici u pogledu namera NOV. Takva neizvesnost uspavljivala je budnost garnizona i dovodila ga u stanje samoobmane, koja je naravno redovno bila uzrok iznenađenja. Napadi jedinica NOV na Livno, Jajce, Bihać, Viroviticu, Koprivnicu, Tuzlu, Banja Luku, Travnik, kao i na druga mesta, ukazuju na to da je iznenadna koncentracija nadmoćnih snaga NOV omogućavala izne-

⁹⁾ Pero Morača — „Napadi NOVJ na naseljena mjesta“ — VIZ JNA „Vojno delo“.

nađenje garnizona, koji nije mogao pretpostaviti da će napad biti izvršen baš na njega.

U vezi s ovakvim načinom izvođenja koncentracije za napad na naseljena mesta nastajao je problem kako obezbediti tajnost marševa, jer je kratkoća vremena za izvođenje marša bila uslovljena potrebom da jedinice što duže ostanu na polaznoj teritoriji, kako bi neprijatelju ostalo što manje vremena za ispade posle odlaska jedinica NOV s tog terena, kao i da ne bi otkrio garnizon pripreme za napad.

Negativan primer¹⁰⁾ koji pokazuje da obmana nije postignuta, pa prema tome ni iznenađenje, je napad snaga Petog bosanskog korpusa na Banja Luku uoči nove 1944 g. kada je neprijatelj otkrio namere Štaba Petog korpusa avioizviđanjem i obaveštajnom službom, prateći pokret jedinica NOV pri koncentraciji iz Bosanske Krajinje i srednje Bosne.

U Slavoniji za vreme Četvrte i Pete ofanzive interesantan je primer posredne obmane koja je prouzrokovala iznenađenje neprijatelja pri napadu jedinica NOV na Voćin.¹¹⁾ Naime to je bila prva borba u Slavoniji koja se vodila bez prekida 6 dana. Baš zbog toga što je neprijatelj bio naviknut na to da ako izdrži preko noći da je time i napad jedinica NOV definitivno odbijen došlo je do obmane. Upornost partizana delovala je više nego iznenađenje.

Grupa bataljona 12. brigade u Slavoniji pri napadu na Vilić Selo postigla je obmanu time što je napad izvršen u ravnici dok je neprijatelj dejstvovao u planinama i nije očekivao napad naših snaga na tome mestu.

Iznenađenje neprijatelja koje je postignuto u Slavoniji kod Šušnjara aprila 1943 g. bazira se na sprovođenju taktičkog okruženja i uništenja jedne od njegovih osnovnih grupa za vreme dok je on držao u operativnom okruženju naše jedinice. Karakteristično probijanje partizanskih jedinica iz obruča i prisiljavanje neprijatelja na pregrupisanje radi zamaranja i dezorganizacije njegovih

¹⁰⁾ Pero Morača — „Napadi NOVJ na naseljena mjesta“.

¹¹⁾ Mate Jerković — „Borbe u Slavoniji za vreme IV i V neprijateljske ofanzive“.

snaga i ponovno vraćanje tih istih partizanskih jedinica u centralnu prostoriju borbe da bi se izazvao sukob i tukle neprijateljske snage stvaralo je, može se reći, operativno iznenađenje. To je opet poseban način obmane gde neprijatelj udara u prazno, vrši dezorganizovane pokrete kolonama, i gde pored materijalnih ima i moralne gubitke, jer njegove jedinice ne vide smisao tih pokreta, a partizanske jedinice ih stalno napadaju, uznemiravaju i iznenađuju.

U borbi za Voćin maja 1943 g. naređeno je našim jedinicama, da ako neprijatelj ispali rakete da bi tako svojoj avijaciji označio gde se nalaze naše jedinice, da svaka od njih, u čijem je smeru neprijatelj ispali raketu, ispali u istom smeru raketu iste boje. Bataljoni 12 i 18 brigade pridržavajući se datog uputstva uneli su zbrku u neprijateljsku signalizaciju tako da avijatičari nisu uopšte mogli da se snađu pa su preletali naše položaje ne izbacujući svoj teret ili su ga bacali u prazno.

Pri uništenju neprijateljske posade u s. Sirač (10 km južno od Daruvara) juna 1943 g. iznenađenje je postignuto obmanom koja je bazirana na suprotnoj upotrebi snaga od one u prethodnim primerima. Naime, u samom s. Sirač bile su male neprijateljske snage, ali trebalo je računati na blizinu jakih garnizona u Daruvaru, Pakracu i Lipiku koji su pretstavljali organski povezanu odbranbenu liniju. Zbog toga su za napad na Sirač određena samo dva bataljona 17 brigade, a sve ostale snage korpusa i Psunjski odred bile su upotrebljene za osiguranje. Plan se sastojao u tome da se uništi posada s. Sirač. a na otvorenom terenu da se jakim snagama uhvate u klopku jedinice koje budu pošle iz okolnih garnizona da bi deblokirale Sirač.

Taktika uznemiravanja koju su toliko često primenjivali partizani je takođe obmanjivala neprijatelja. U čemu je naime bila stvar? U tome što su pojedine grupe, odeljenja a nekad i čitave čete s pojedinim mitraljezima ili bacačima sistematski, s nekoliko rafala, prisiljavali posadu neprijateljskog garnizona da bdi čitavu noć. Kada se ovo više puta ponovilo neprijatelj je dolazio do zaključka da se radi o uznemiravanju pa je postepeno pre-

stajao da reaguje vatrom a potom nije davao ni uzbune. Partizani bi izveli onda napad kad su bili ubeđeni da je budnost neprijatelja sasvim oslabila. Na taj način obmana i iznenađenje nisu postignuti skrivanjem snaga ili neaktivnošću, već baš obratno. Obmane i iznenađenja su često davale vidne rezultate.

Prema podacima iz članka „La Surprise“ — A. Giroult od 15. I. 1954 g. u Korejskom ratu primenjen je takođe originalan postupak obmane. Pre i 25. VI. 1950 g. otkrivene su neke koncentracije severnokorejskih trupa. Južnokorejci su verovali da su to uznemiravanja koja su Severnokorejci činili i ranije. Ali ovoga puta to je bio stvarni napad. Obmana je uspela, a ujedno i iznenađenje, koje je bilo u toj meri postignuto, da jedinice određene za rušenje nisu izvršile zadatak, pa su planinski putevi ostali slobodni za napredovanje Severnokorejaca.

I američke jedinice su primenjivale operativno maskiranje u Korejskom ratu. Tako je, naprimer, iskrcavanje desantnih brodova na raznim mestima korejske obale, u pozadinu protivnika, bio čest način operativnog maskiranja. Pri tome se iskrcaane snage nisu mnogo zadržavale na mostobranu, a ponekad se čak nisu ni iskrcavale, već su samo demonstrirale iskrcavanje i zatim se vraćale. Cilj ovakvih mera bio je verovatno taj da se stalnim uznemiravanjem severnokorejske rezerve angažuju i u odbrani obale i time rastereti front.

I u poslednjem ratnom događaju, pri napadu na Port Said, upotrebljena je jedna od mera operativnog maskiranja. To je upotreba lutki koje su bacane umesto padobranaca da bi namamile branioce Port-Saida da izađu iz skloništa kako bi ih zatim napali bombarderi.

*

Kao što se vidi operativno maskiranje ima svoj poseban istoriski razvitak. Od ratnih lukavstava do operativnog maskiranja koje je konačno oformljeno u toku Drugog svetskog rata prošao je dugi period razvitka ratne veštine. Razvojni put maskirne veštine uslovljen je razvitkom i primenom raznih tehničkih sredstava, dakle ma-

terijalnom bazom. Kao što je vatreno oružje uticalo na izmenu borbenih poredaka, tako su sredstva i metodi izviđanja bili ti koji su uticali na postupke i metode maskirne veštine.

Ako je u početku operativno maskiranje bilo ograničeno na neke rodove vojske ili samo na neke postupke, kasnije je to kompleks mera i dejstava koji je u pojedinim armijama rešavao za to posebno određeni organ. Primeri pokazuju da je efikasnost operativnog maskiranja bila veća ukoliko je komandant operativne jedinice pravilno i dosledno sprovodio sve mere operativnog maskiranja. Dalje se vidi da operativno maskiranje postaje u većim operacijama nerazdvojivi deo plana operacije, da se uspešno primenjuje i da u njegovom izvođenju učestvuju svi vidovi i rodovi vojske.

Dakle, operativno maskiranje je vrsta borbenog obezbeđenja bez koga se danas ne može zamisliti izvođenje operacija.

5. — PERSPEKTIVE RAZVOJA MASKIRANJA U SAVREMENIM USLOVIMA

Što je više borbenih postupaka i što je savršenija i raznovrsnija materijalna baza armija to su i mogućnosti operativnog maskiranja veće. Ova dva, da ih tako nazovemo, činioca su osnova razvoja operativnog maskiranja. Pored njih je ne manje važan i treći a to je umešnost komandanta i štaba u izboru ideje za izvođenje obmane.

U savremenim borbenim dejstvima, pre svega u uslovima upotrebe atomskog oružja, obmana je, po svemu izgleda, neophodan imperativ, a operativno maskiranje kao njena osnova dobija još veću važnost. Pružanje mogućnosti neprijatelju da može otkriti mesto ili namere protivnika znači više nego sigurno biti atomski cilj. Ali, maskiranje uopšte, a posebno operativno, pravovremeno i vešto primenjeno omogućava skrivanje jedinica, izbegavanje atomskog udara, čuvanje ljudi i trošenje atomskih rezervi neprijatelja.

Činioci koji su ranije navedeni, svaki na svoj način, ali ne izdvojeno, već skupa, deluju i na razvitak operativnog maskiranja.

Novi postupci, kao prvi činilac, pri upotrebi jedinica (rastresitost borbenog poretka, napad noću i u nepovoljnim atmosferskim uslovima, ubacivanje jedinica, veća upotreba vazdušnodesantnih jedinica i partizanskih jedinica itd.) neminovno nameću nove zadatke maskiranju. Uzmimo, naprimer, rastresitost borbenog poretka, danas opšte priznati postupak u izvođenju borbenih dejstava. Zbog rastresitosti borbenog poretka sve više taktičke i operativne jedinice zauzimaju u svim borbenim radnjama veće površine zemljišta, jer tako svode gubitke na najmanju meru, a u krajnjoj liniji i izbegavaju dejstvo atomskog oružja. Prema tome, ako bi se htelo izazvati dejstvo neprijateljskog atomskog oružja na nerentabilan cilj, morao bi se stvoriti utisak da je on rentabilan. Za stvaranje takvog utiska treba predstaviti „loše“ maskirano prikupljanje jedinica i sredstava, koncentracisku prostoriju s gustom jedinica po načelima koja su do sada važila, marševske kolone i druge „rentabilne“ ciljeve. Jednom rečju imitirati sve ono što je u suprotnosti s načelima rastresitosti borbenog poretka. U tom pogledu razvoj maskirnih tehničkih sredstava i tehnike maskiranja mora imati masovniji karakter.

Ili, naprimer, ako noćne borbe manjeg opsega budu praktikovane sa svim onim pripremama koje obično zahtevaju borbe većeg obima, postoji mogućnost da se u sklopu manjih i lokalnih akcija izazovu neprijateljska protivdejstva većeg karaktera (privlačenje rezervi ka tim otsecima a time omogućavanje da se na drugim pravcima dejstvuje većinom snaga bez većeg otpora po dubini).

Upotreba vazdušnodesantnih jedinica omogućava, takođe da se sagledaju neke mere operativnog maskiranja.

Primena gumenih lutaka (za naduvavanje) i njihova već dobro poznata upotreba u padobranskim talasima je samo jedna od mogućnosti obmane neprijatelja. Masovna upotreba helikopterskih jedinica omogućava ostvarenje novih postupaka u operativnom maskiranju: naprimer pretstavljanje lažnog ubacivanja jedinica u pozadinu neprijatelja. Takav postupak na više pravaca može izazvati zabunu i nervozu neprijatelja.

Dejstva partizanskih jedinica, koje svojom pokretljivošću, pojavom na mestima na kojima se ne očekuju,

brzim prepadima i akcijama nanose gubitke, mogu u određenim uslovima u savremenom ratu biti uklopljene i u realizaciju određenih zadataka operativnog maskiranja.

U još većoj meri nego do sada u svrhe operativnog maskiranja, koristiće se i metodi „psihološkog rata“. Lažne vesti i pritisak na psihu boraca neprijatelja radi slamanja njihove volje, biće u budućnosti još veće nego danas. To omogućava savremena tehnika pa su zato mogućnosti „psiholoških operacija“, danas još veće i one ne samo prethode, već i stalno prate i završavaju jednu operaciju.

Drugi činilac koji bitno utiče na bolju perspektivu razvoja operativnog maskiranja jeste savršenija i raznovrsnija materijalna baza armije. Današnja tehnička sredstva pružaju skoro neograničene mogućnosti u tom pogledu, iako ona najprimitivnija nisu isključena. Uzmi-mo, naprimer, amfibiska vozila. Ako se njihovo prisustvo otkrije na bilo kom delu rečnog otseka, neprijatelj će zaključiti da upravo tu treba očekivati forsiranje dok će se ono izvršiti na sasvim drugom rečnom otseku.

Ako se analizira pitanje pojave i usavršavanja radiolokatora, bolje reći maskiranje protiv radiolokatorskog izviđanja, onda će se videti da su maskiranje pokreta i pregrupisavanje ogromne količine borbene tehnike pitanja od neobične važnosti. S obzirom da neprijatelj vrši radiolokatorsko izviđanje i sa zemlje i iz vazduha, to je ovo pitanje postalo vrlo složeno i nemeće maskirnoj tehnici nove načine maskiranja, kao i masovnu primenu takvog maskirnog materijala, koji onemogućava efikasno dejstvo radiolokatorskog izviđanja. Ali, dok je maskiranje od radiolokatorskog izviđanja sa zemlje relativno lakše, jer su u pitanju samo oni delovi zemljišta gde radiolokator ima „brisani prostor“, dotle je maskiranje od izviđanja radiolokatora iz vazduha teže. Da bi se sprečilo otkrivanje treba sve metalne objekte leti prikrivati sveže nasečenim zelenilom. Ali, zimi je ovo teško izvesti pa je zato nužno upotrebljavati metalne trake i tzv. ugaone odbijače.

No ne treba nikako zaboraviti i toplotno dejstvo atomske bombe, jer ono relativno lako pali materijal za maskiranje. Zato je neophodno ubrzano raditi na prona-

laženju protivmera i sredstava s kojima se može postojeći maskirni materijal sačuvati od paljenja, kao i nastojati da se pronađu takvi maskirni materijali koji su po svojoj prirodi otporni na toplotno dejstvo atomskog oružja. Neki podaci iz literature daju prva ohrabrenja. Tako se, naprimjer, iznose podaci o maskirnim mrežama koje izdržavaju relativno veliku količinu kalorija na cm^2 . Zatim se, sreću podaci o primeni nekih tečnosti kojom se natapa maskirni materijal, tako da ovaj pri toplotnom dejstvu atomskog oružja izaziva ugljenisanje maskirnog materijala na površini, te na taj način čuva objekat na kome se nalazi.

Treći činilac od koga zavisi uspeh operativnog maskiranja, jeste umešnost komandanta i štaba operativnih jedinica u izboru ideje, planiranju i sprovođenju mera operativnog maskiranja. Shvatanje suštine i značaja ovog maskiranja je veoma važan faktor u planiranju borbenih dejstava. Da bi se u ovome uspelo neophodna je, pre svega, obavezna primena metoda operativnog maskiranja u obuci, jer se tako stiču navike da se nijedna operacija ne sprovodi bez operativnog maskiranja a zatim dosledno i uporno sprovođenje u delo ideje maskiranja od početka do kraja operacije. Samo tako je moguće iskoristiti sve prednosti koje operativno maskiranje nudi.

Kao potvrda da će se šire primenjivati operativno maskiranje u budućnosti služe ogromna iskustva iz nje-gove uspešne primene u prošlim a naročito u Drugom svetskom ratu. Vojna literatura stranih armija, naročito tehnički razvijenijih, obrađuje i danas primere operativnog maskiranja i iz njih izvlači iskustva, a pažnja koja se poklanja tehnicima maskiranja, maskirnom materijalu i proučavanju najnovije tehnike za izviđanje sve je češća tematika vojnih pisaca.

Perspektiva uspešnog razvoja operativnog maskiranja, kao stalnog i uticajnog činioca za uspešno izvođenje operacije, je prema tome očigledna.

OPERATIVNO MASKIRANJE

1. — CILJ I DEFINICIJA

Iz dosadašnjeg izlaganja vidi se da je obmana u vojnom rečniku pojam koji u sebi sadrži niz raznovrsnih taktičkih i operativnih postupaka i mera. Ona se zasniva na tajnosti, a u njoj maskiranje ima najveć primenu. Obmana je ustvari krajnji cilj maskiranja. Rezultat obmane treba da je iznenađenje neprijatelja. Ova povezanost maskiranja, obmane i iznenađenja je toliko prirodna i logična da je nije potrebno dokazivati. Međutim, interesantno je pitanje kako organizovati maskiranje radi stvaranja obmane, a time i postizanje iznenađenja.

Da bi se ovo pitanje potpunije obradilo, potrebno je imati u vidu, pre svega, da pravilno maskiranje treba posredno da omogući iznenadna dejstva sopstvenih jedinica, smanji gubitke od vatre, podigne moral svojih a poljulja moral neprijatelja, stvori kod njega osećanje nesigurnosti i straha i izazove veći utrošak snaga i sredstava.

Objekti maskiranja uopšte mogu biti: trupe, borbena dejstva, objekti i prilazi ka njima, delovi zemljišta itd. Pri maskiranju treba imati na umu da su demaskirajući znaci svega onoga što u ratu treba maskirati njihova „Ahilova peta“.

U demaskirajuće znake spadaju: površinska boja objekta, njegov oblik, dimenzije i senke, a sem ovih kao demaskirajući znaci mogu biti i rad jedinica, koji se manifestuje tragovima, zvukovima i šumovima, karakterističnim pojavama koje prate život i rad jedinice itd.

Zbog svega ovoga potrebno je pri organizaciji maskiranja, uočiti sve demaskirajuće znake, a ujedno primenjujući maskiranje treba imati u vidu i vreme trajanja maske ili maskirne mere računajući s tim da se mogu promeniti i uslovi za izviđanje kao i uticaj okolnih predmeta na masku.

Iako su tehnička sredstva, metodi i načela maskiranja uglavnom istovetni za neke vrste maskiranja, postoji ipak znatna razlika u odnosu na organizacisku stranu priprema i sprovođenja maskirnih mera. Jer, dok, naprimer, individualno maskiranje ne zahteva nikakva naređenja (jer je dužnost svakog pojedinca da maskira sebe i svoje oružje), dotle već taktičko maskiranje zahteva izvesnu organizaciju, plan i angažovanje drugog lica, a pogotovu takvu organizaciju, plan i još veće angažovanje jedinica rodova i službi zahteva operativno maskiranje.

Da bi bilo još jasnije u čemu je suština operativnog maskiranja, potrebno je dati njenu definiciju: *operativno maskiranje je skup mera, dejstava i radova koji se izvode radi skrivanja od neprijatelja ideje manevra i priprema neke operacije i njegovo dovođenje u zabludu u odnosu na zamisao operacije.*

Ako se analizira ova definicija, vidi se da u taj skup mera i radova koji treba da obmanu neprijatelja, spada pre svega, obmana o grupisanju snaga, sredstava, materijala itd.

Iz zadataka operativnih jedinica može se videti da su lažne i demonstrativne mere baš te (iako ne jedine) koje u većini slučajeva karakterišu operativno maskiranje.

2. — METOD I NAČELA MASKIRANJA

Kod maskiranja uopšte pa prema tome i operativnog ima nekoliko metoda u radu i mogu se svesti na: *skrivanje, promenu oblika (deformaciju) i imitaciju.*

Kod skrivanja ili prikrivanja osnovno je to da se preduzmu takve mere, ili da se iskoriste takvi uslovi situacije, da neprijatelj ne može otkriti maskirani objekt

iako vrši izviđanje baš toga mesta (naprimer, korišćenje noći, šume, magle itd. za pokret jedinica ili borbu).

Pri korišćenju metoda skrivanja često je, pre svega, potrebno sakriti udarnu snagu da bi se mogao izvesti iznenadan napad. Zatim će biti potrebno prikriti neke objekte (aerodrome, baze i sl.) koji mogu da otkriju neprijatelju namere, snage i način kretanja. Veći štabovi su, takođe, objekat koji treba sakriti prvenstveno od dejstva avijacije i vazdušnodesantnih jedinica.

Kod promene oblika, treba preduzimati takve mere, koje će omogućiti da neprijatelj iako vidi objekat dolazi do zaključka da je to neki drugi koji je za njega neinteresantan (železnički most na reci može da se pretstavi kao da je porušen izradom potrebnih delova za promenu oblika). Često simuliranje pričinjene štete ili, pak, uz pomoć maskirnog materijala pretstavljanje veće štete no što je stvarno učinjena na važnom i lako uočljivom objektu, koji nije jednostavno sakriti, može poslužiti kao postupak koji će odvratiti neprijateljsku avijaciju od dejstva.

Kod primene metoda imitacije treba preduzimati takve maskirne mere, koje omogućavaju da se objekat otkrije tamo gde ga nema (izrada lažnih fortifikacijskih objekata, aerodroma, puteva itd.).

U tom smislu i prikazivanje lažnih koncentracija trupa ili pokreta uz korišćenje maketa oruđa ili saobraćajnih sredstava može privući pažnju neprijateljskih izviđača i odvratiti ih od daljih traženja ciljeva. Izrada lažnih objekata koji pretstavljaju neophodne objekte za jednu operaciju takođe je vrlo korisna mera imitacije. Lažni napadi i demonstracije raznih oblika doprinose potpunijem uspehu operativnog maskiranja u celini.

Sve ove metode operativnog maskiranja sasvim razumljivo ne treba shvatiti kao metode koji isključuju jedan drugoga, već naprotiv u praksi, realizaciji operativnog maskiranja, oni će se kombinovati — dopunjavati. Može se reći da baš u njihovoj kombinaciji leži uspeh obmane i postizanje iznenađenja.

Ne bi bilo potpuno a da se ne kaže nekoliko reči i o načelima od kojih zavisi uspeh maskiranja uopšte, pa i operativnog, a to su: *načelo stvarnosti, načelo raznovr-*

snosti, načelo neprekidnosti, načelo blagovremenosti i načelo sveobuhvatnosti.

Prvo i drugo načelo se odnose na izbor načina operativnog maskiranja, tj. postupaka kojima će se postići obmana, a treće se odnosi na to da svako maskiranje počinje onda kada se počinje s izradom tog objekta, inače maskirne mere mogu da promaše. Naprimjer ako se maskira aerodrom, kao objekat operativnog maskiranja, tek onda kada on bude izrađen, postoji verovatnoća da će biti otkriven još u toku rada, a time je kasnije njegovo maskiranje skoro bez vrednosti.

Pri organizaciji, pak, operativnog maskiranja *osnovno načelo je blagovremenost*. To znači da se ni u jednoj borbenoj radnji sa maskiranjem ne sme zakasnuti, pošto bi ono moglo biti štetno.

Kao što svaka operacija zahteva izvesno vreme za organizaciju, tako se i za operativno maskiranje, koje treba da je sastavni deo svake operacije, mora raspolagati izvesnim vremenom za pripremu i usklađivanje svih mera koje se predviđaju.

Načelo *sveobuhvatnosti* ukazuje na to da u operativnom maskiranju treba da učestvuju svi rodovi i službe.

3. — MASKIRANJE I IZVIĐANJE

Pre nego što se pređe na razradu operativnog maskiranja, potrebno je unekoliko razmotriti odnos između maskiranja i izviđanja.

Izviđanje je osnovni faktor koji utiče na stanje i razvoj maskiranja. Zbog ovoga sve maskirne mere treba da su, pre svega, sračunate na to da dovedu u zabludu izviđačke organe.

Maskiranje, a naročito operativno, treba da ima u vidu da se izviđanje može vršiti sa zemlje i iz vazduha i to na različite načine, od kojih su najvažniji: osmatranje, fotografisanje, hvatanje zvuka, a u najnovije vreme radiolokatorsko i radio izviđanje kao i izviđanje infracrvenim uređajima.

Osmatranje sa zemlje radi otkrivanja objekata može se vršiti golim okom ili, pak, specijalnim optičkim napravama (dvočlen, periskop, durbin, stereoskop), a u najnovije vreme, naročito kad je magla i noć, uređajima sa infracrvenim zracima.

Ovaj način izviđanja ukoliko se vrši s prednjeg kraja u odnosu na operativno maskiranje je najmanje uspešan, jer ne omogućava otkrivanje onih mera koje su preduzete u dubini. Ukoliko osmatranje vrše grupe izviđača ili agenata koji se nalaze u pozadini fronta, onda je to osmatranje vrlo efikasno.

Osmatranje iz vazduha je najefikasniji način izviđanja u odnosu na operativno maskiranje. Blagodareći brzini dolaska aviona, tj. iznenadnosti pojave, osmatrač iznad dela zemljišta na kome se izvodi operativno maskiranje može uočiti demaskirajuće znake zahvaljujući usavršenoj tehnici za otkrivanje. Ali ovaj način je donekle uslovljen atmosferskim uticajem, jačinom protivavionske odbrane itd.

Fotografisanje sa zemlje je utoliko bolje od osmatranja, jer se studijom snimka mogu naknadno otkriti demaskirajući znaci objekata.

Fotografisanje iz vazduha je daleko efikasnije od fotografisanja sa zemlje, jer omogućava da se otkriju ciljevi na većoj površini — dubini. Sem toga i upotreba infracrvenih uređaja omogućava fotografisanje u svim atmosferskim uslovima, odnosno u svako doba dana.

Izviđanje pomoću hvatanja zvuka je za operativno maskiranje od velike važnosti. Naprimer prema buci tenkova, može se otkriti pravac njihovog dejstva itd.

Radiolokatorsko izviđanje omogućava neprijatelju da s priličnih otstojanja otkrije određene ciljeve. Ovaj način izviđanja ukazuje na to da operativnim maskiranjem treba preduzeti takve mere, koje će onemogućiti i ovu vrstu izviđanja.

Radio izviđanje je specijalan način izviđanja koji otkriva mesto radiostanica i njihovu jačinu, te tako omogućava neprijatelju donošenje izvesnih zaključaka o prisustvu štabova itd.

Treba pomenuti i agenturno izviđanje. Ovaj način se zasniva na osmatranju i fotografisanju, te za njega

važi ono što je u tom pogledu rečeno za osmatranje odnosno fotografisanje.

Neprestan razvoj tehničkih sredstava i stalni izumi za otkrivanje ciljeva, stavljaju pred maskiranje još veće teškoće koje treba rešiti.

Radi boljeg upoznavanja najnovijih tehničkih sredstava, izneće se neke njihove osnovne karakteristike.

Infracrveno zračenje se širi pravoliniski kao svetlost, ali nevidljiva. Dobija se ili termičkom emisijom kao pojava usiljenosti, ili bombardovanjem elektronima atoma ili molekula nekog gasovitog tela. Za vojnu tehniku je od primarnog značaja termička emisija.

Atmosfera utiče na širenje infracrvene svetlosti na taj način što je vodena para i ugljen-vodonik apsorbuju a zatim otpuštaju. Zbog ovih pojava infracrveno zračenje ima, pod izvesnim okolnostima, dosta dobru transmisiju u magli, a ovo je omogućilo i infra crvenu fotografiju. Blagodareći njoj mogla se snimiti, naprimer, francuska obala iz Dovera, Korzika sa sredozemne obale Južne Francuske, a Monblan s udaljenja od 300 km. Ali, treba voditi računa o gustini magle, jer ako je ona isuviše jaka tada je fotografisanje nemoguće, pošto se u tom slučaju infracrvena svetlost jedva nešto bolje širi od svetlosti dana.

Još važniji problem je primanje infracrvenog zračenja. Problem se postavlja ovako: Da li se može izraditi prijemnik koji bi bio podešen tako da učini vidljivim zemljište koje osvetljavaju infracrveni projektori? U tom smislu postoje: za primanje bliskog infracrvenog zračenja srebrno-cezijumove fetoelektrične ćelije koje su omogućile infracrvenu telefoniju (tj. tajni način održavanja veze na otstojanju) i infracrveni baraž; cev-transformator slike koja omogućava transformiranje slike u durbinima za noćno gađanje i aparatima za noćno kretanje vozila; korišćenje fosforografskih slojeva od kojih se između ostalog uspelo da stvori optički sistem — metaskop pomoću koga se mogu videti noću kao svetlosne tačke izvori bliskih infracrvenih zrakova.

Kod aparata za upravljanje vozila noću osvetljavanje se vrši na taj način što se na upaljene farove s kojima svako vozilo raspolaže, navlači infracrveno platno

koje zadržava običnu svetlost fara a propušta samo infracrvenu svetlost. Drugi tipovi ovih aparata su durbini koje nosi sam vozač. Domet im je od 50 do 100 metara, polje vidljivosti je 28° , težina 2 kg.

Korišćenje ovih aparata za noćnu vožnju ima dalekosežni značaj pri maskiranju jedinica i njihovom brzom prelasku iz jednog rejona u drugi. Upotreba tzv. infracrvenih svitaca (izvora zračenja) omogućava da se naprimjer oklopna vozila kreću po svakom zemljištu u potpunoj pomrčini brzinom od 20 pa i više km na čas.

Veći domet infracrvenih durbina povećava znatno njihovu težinu. Tako, naprimjer, far s akumulatorom od 60 kg. ima domet od 1.000 metara. To znači da postoji mogućnost otkrivanja ciljeva noću iz aviona koji su snabdeveni ovakvim aparatima. Za potrebe ratnih brodova koriste se još teži reflektori, prečnika 1,20 m i durbini koji omogućavaju osmatranje noću do 8 km.

S pojavom uređaja za noćnu vidljivost javljaju se i aparati za njihovo otkrivanje. To su tzv. metaskopi (težina 220 gr., zapremina 20×10 sm). Pre upotrebe treba im izložiti fosforografski sloj sunčevoj ili ultraljubičastoj svetlosti. Mogu da otkriju izvore infracrvenih zrakova od 40 vati na 1 km. Sem ovih postoje i tzv. metaskopski detektori koji su ustvari vizuelni ili mali zvučni detektori.

Prelazak na uređaje sa srednjim infracrvenim zracima omogućava da se izbegne primena detektora od strane neprijatelja. Njihova glavna namena je otkrivanje toplih tela. Pomoću njih su Nemci u toku Drugog svetskog rata otkrivali brodove na moru. Danas mogu otkriti Šnorkel aparate. Srednji infracrveni zraci, omogućiće da se telemetrišu i ostali topli izvori, kao naprimjer: vozila, topovi itd.

Uređaji za otkrivanje dalekih infracrvenih zrakova naizgled imaju velike mogućnosti zato što svako drvo, žbun, zid, kamen itd., zrači preko noći jedan deo toplote koji je akumulirao u toku dana. Ali, primanje ovih udaljenih infracrvenih zrakova pretstavlja zasad velike teškoće, te je njihova upotreba ograničena.

Potreba da u savremenom ratu podaci izviđanja budu što tačniji i blagovremeniji, da pristižu neprekidno

i automatski, je razumljiva kada se ima u vidu dinamičnost i brzina odvijanja borbenih dejstava. Pravovremeno otkrivanje vazдушnih ciljeva u radijusu od nekoliko stotina kilometara, osmatranje i određivanje položaja pokretnog objekta u uslovima optičke nevidljivosti, određivanje vatrenih položaja neprijateljske artiljerije, uočavanje skrivenog kretanja tenkova, automobila i delova jedinica danas je moguće postići pomoću radara.

Primena radiotalasa za otkrivanje ciljeva i određivanje njihovog položaja otklanja one nedostatke koji su pre njih imali uređaji za prisluškivanje i optička sredstva. Pošto ni mrak ni oblačnost ne pretstavljaju prepreku za radiotalase to se koordinate, naprimer, vazdušnog cilja pokazuju na prijemniku takoreći trenutno. Postepeni razvoj radiolokatorske tehnike doveo je do upotrebe santimetarskih talasa u radarskim uređajima i time je omogućeno da se upotrebe vrlo male antene tako da ih mogu koristiti i avioni.

I u mornarici su se radari koristili u velikoj meri već u Drugom svetskom ratu. Oni su omogućili da se kod rta Matapana potope tri italijanske krstarice i dva razarača. Blagodareći njima bila je potopljena nemačka krstarica „Sarnhorst“. Naročito efikasnu ulogu odigrali su radari u borbi za uništenje nemačkih podmornica. Nemci su pravilnim korišćenjem radara potopili britanski bojni brod „Hud“.

Danas je radar našao primenu kod svih vidova oružanih snaga, ali se najviše koristi u jedinicama protivvazdušne odbrane, mornarici i avijaciji.

Činjenica da radarski uređaji danas imaju praktičan domet od oko 500 km, govori da mere i dejstva u operativnom maskiranju moraju biti organizovani tako da se pre svega radiolokatorsko izviđanje onemogući. Kao jedna od mera operativnog maskiranja, koja bi mogla da onemogući rad radiolokacionih uređaja za otkrivanje naleta, je i ta da se čitav sistem veže za nekoliko aviona, odnosno projektila, a stvarni nalet izvrši na drugom pravcu.

Za operativno maskiranje su od naročitog interesa sredstva radarskih protivmera koja se mogu prema načinu rada podeliti u više grupa.

U prvu grupu spadaju sredstva koja otkrivaju radarske signale, pravac na kome se radar nalazi, radne frekvencije i još neke podatke. To su sredstva radio-tehničkog izviđanja. Pojavila su se još u toku Prvog svetskog rata. Već tada ostvarivano je goniometrisanje radio-stanica službe veze, brodova itd.

Druga grupa obuhvata predajnike velike snage koji svojim signalima guše signale radara. Ovakvim predajnicima — ometačima bio je naoružan veliki broj bombardera i brodova u Drugom svetskom ratu. Na taj način je samo američka 8 vazduhoplovna armija smanjila gubitke od 1934 — 1944 god. za više od 450 teških bombardera.

U treću grupu sredstava spadaju svi predmeti koji odbijaju signale radara i time maskiraju stvarne ciljeve. Tako naprimer tanki i uski metalni „štapovi“ i trake, tzv. dipolni reflektori (čija je dužina bila jednaka polovini talasne dužine stanice koja se ometa) izbacivani su iz aviona na stotine kilograma. Oni su stvarali metalne oblake koji su se na ekranima nemačkih radara pokazivali kao osvetljene mrlje pa su tako skrivale odraze aviona. Lebdili su desetinu minuta u vazduhu, a to je bilo dovoljno da se bombarduje objekat. Sem toga dipolni reflektori su bacani i radi stvaranja zablude kod Nemaca o pravcu dejstva glavnih bombarderskih snaga, na taj način što su trake fingirale lažne protivavionske ciljeve. Ukupno je bilo bačeno oko 5.000 tona dipolnih reflektora.

S usavršavanjem pasivnih smetnji nastavilo se posle rata. U tom smislu poznata su dva nova načina stvaranja pasivnih smetnji. Prvi se postiže na taj način što se umesto aviona — bacača dipolnih reflektora koji je otkrivao pravac dejstva avijacije, uvode rakete, tako da se dipolni oblaci obrazuju ispred bombardera u letu. Drugi način se sastoji u tome što se objekti prikrivaju materijalima koji upijaju elektromagnetske talase. Ako se ovim materijalima oblože, naprimer, avioni onda će se znatno smanjiti odbijanje radiotalasa od njih, a time će se umanjiti i efikasnost radarskog sistema.

Poslednja grupa protiv radarskih sredstava jeste ona koja dezorijentiše i dezinformiše neprijatelja i daje na

radaru lažne ciljeve, odnosno podatke. 1940 g. Britanci su iskoristili činjenicu da su Nemci u noćnim naletima upotrebljavali signale specijalnih radio farova koji su ih vodili na ciljeve i natrag na aerodrome, pa su izvršili retransmisiju signala nemačkih radiofarova i izobličili ih do te mere da su nemački piloti lutali, trošili gorivo i na kraju doživljavali nesreću.

Primena tzv. ugaonih odbijača u Drugom svetskom ratu bila je vrlo uspešna i u operativnom maskiranju pretstavlja dobar način borbe protiv radara.

Za operativno maskiranje je veoma važno da su radari u stanju da otkriju i ciljeve na zemlji (tenkove, automobile, kola pa čak i pojedinog čoveka). Istina domet takvog izviđanja je ograničen na nekoliko kilometara. Sem toga ima radara koji osmatraju let mina i utvrđuju vatrene položaje oruđa. Primenjivani su već u Koreji.

Na osnovu svega može se reći da su radari opasan takmac operativnom maskiranju i zato ono, na osnovu stečenih iskustava, mora neprestano da se usavršava da bi išlo ukorak s napretkom radara.

Prema tome sva ova sredstva za izviđanje nalažu da se u operativnom maskiranju preduzmu pored pravilnog maskirnog metoda i dobar izbor vrste maske, kao i odgovarajuće mere, s obzirom na načine izviđanja neprijatelja, jer što je bolje, svestranije i potpunije organizovano operativno maskiranje, to je manje uspešno izviđanje neprijatelja.

Izviđanje i maskiranje su kao oklop i zrno većiti protivnici.

Izviđanje se ne može onemogućiti, jer zavisi od volje neprijatelja, ali se zato može bar donekle sprečiti maskiranjem i maskirnom disciplinom.

4. — ULOGA I RAD KOMANDANTA I ŠTABA NA OPERATIVNOM MASKIRANJU

Kao što se zna komandant operativne jedinice donosi opštu zamisao o operaciji na osnovu manje ili veće detaljne procene situacije. Međutim, ako ta zamisao ne predviđa i obmanu, kojom će se protivniku sprečiti da otkrije mesto, vreme i cilj operacije, onda se, razumljivo,

operacija mora preduzeti s većim rizikom. To znači da komandant operativne jedinice treba, kad god mu to situacija dozvoljava, da stavi do znanja odgovarajućim organima štaba šta treba preduzeti da bi se protivnik obmanuo o stvarnoj zamisli operacije. Prema tome, ako se želi uspeh u jednoj operaciji, obavezno je da postoji određena ideja (zamisao) obmane koja se razrađuje kao niz mera i dejstava operativnog maskiranja. Ova ideja mora biti u skladu s osnovnom zamisli, odnosno odlukom o upotrebi jedinica u jednoj operaciji.

Da li je potrebna ideja o operativnom maskiranju? Ako se uzmu u obzir značaj i posledice koje operativno maskiranje ima, onda se može doći do zaključka da je ona neophodna. Ali ne samo zato, već i zbog toga, što je operativno maskiranje u svakoj operaciji, gde se može primeniti vrlo složen niz pitanja, pa ukoliko se ne stvori blagovremeno zamisao za operativno maskiranje, onda se ne može sprovesti ni njegova pravilna organizacija.

Ne treba razmatrati zamisao o operativnom maskiranju kao nešto posebno, izdvojeno od opšte zamisli. Ona je u suštini deo opšte zamisli, a cilj joj je da opštu zamisao obezbedi obmanom neprijatelja, i tako omogućiti iznenađenje i stvori što povoljnije uslove za početak i tok jedne ili više operacija.

Na osnovu čega komandant operativne jedinice može da oformi ideju za operativno maskiranje? Osnova za ovo je svakako procena situacije iz koje potiče opšta zamisao. Pa pošto je rečeno da ideja za operativno maskiranje treba da bude sastavni deo opšte zamisli, onda je sasvim logično ona i sastavni deo opšte procene. U kom obimu i šta cení komandant da bi mogao zaključiti kakvo treba da bude operativno maskiranje? U najviše slučajeva to će biti kratka razmatranja koja bi obuhvatila ova pitanja:

1. — *Da li starija operativna jedinica planira operativno maskiranje, gde i u koje vreme?*

2. — *Koliko vremena ima na raspolaganju i s obzirom na to kakvu vrstu obmane primeniti?*

3. — *Šta i gde zemljište na svojoj i neprijateljskoj strani nudi za realizaciju ideje obmane u vezi sa zadatkom jedinice?*

Ponekad, ako starija operativna jedinica preduzima operativno maskiranje, niža operativna jedinica će, zavisno od fronta, preduzeti ili ne i svoje mere operativnog maskiranja, ali se pri tome mora voditi računa o usklađivanju svoje ideje ideji starijeg komandanta. Ako, pak, on ne preduzima nikakve mere operativnog maskiranja, ali ih drži u najvećoj tajnosti, komandant niže operativne jedinice mora da ga upozna sa svojom idejom obmane.

Ako je vreme za pripremu operacije kratko, onda u obzir dolazi samo takva obmana za čiju realizaciju ne treba sprovoditi niz međusobno usklađenih dejstava raznih rodova vojske, već samo jednog vida ili roda vojske. Ali ako se ima dovoljno vremena, onda se može pristupiti obmani koja zahteva duže pripreme i rad više organa, jedinica i sredstava.

Što se tiče zemljišta, komandant ga mora proceniti u pogledu pravca napada, odnosno otseka odbrane, gde će neprijatelj, s obzirom na svoje naoružanje i doktrinu, sasrediti snage i sredstva, da bi ga maskirnim merama „uverio“ da mu je odluka pravilna. Ako u tome uspe komandant je obezbedio slobodu manevra svojim glavnim snagama, jer je naveo neprijatelja da „udari“ u prazno. Izbor ideje obmane i zemljišnog otseka gde će se ona realizovati ustvari je težišni deo rada komandanta u proceni situacije pri donošenju ideje za operativno maskiranje.

Pošto je sagledana uloga i rad komandanta operativne jedinice, potrebno je videti i mesto štaba u operativnom maskiranju, tj. operativnih organa, a zatim i načelnika rodova vojske. Uloga prvih je da detaljnije razrade ideju operativnog maskiranja, odnosno da izvrše detaljnu procenu situacije neposredno za operativno maskiranje. Operativni organ (to može biti ponekad i načelnik štaba ili specijalno za to određeno lice) na osnovu ideje o operativnom maskiranju, pre svega, treba da shvati šta se mora operativnim maskiranjem postići, tj. da uoči ulogu i mesto operativnog maskiranja u sklopu operacije. Zatim se moraju proceniti svi oni elementi (vreme, snaga i sredstva) koji omogućuju da se dođe do pravilnih i celishodnih zaključaka, tj. da se u okviru opšte

procene situacije izvrši i procena potrebnih elemenata za uspešno operativno maskiranje.

Uloga drugih, tj. načelnika rodova i službi je u tome da u svojim procenama obuhvate konkretne mere svoga roda ili službe koje proizilaze iz opšte ideje operativnog maskiranja, da predlože te mere i da se brinu o njihovoj realizaciji.

Procena situacije za operativno maskiranje

Procena situacije za operativno maskiranje obuhvata: udaljenost neprijatelja, raspoloživo vreme, zemljište, sopstvene snage i sredstva.

Udaljenost neprijatelja

Operativni organi treba da procene: koje maskirne mere treba preduzeti s obzirom, na udaljenost neprijatelja kao protivtežu svakoj vrsti njegovog izviđanja, i kakav metod maskiranja sprovesti.

Pri proceni udaljenosti neprijatelja treba naravno polaziti od toga da će intenzitet izviđanja narastati uporedo s približavanjem njegovih, odnosno protivnikovih jedinica. Zato, ceneći udaljenost neprijatelja, treba sagledati kako se pojačavaju dejstva njegovih izviđačkih organa i koja izviđačka delatnost neprijatelju najviše omogućava da otkrije mere protivnikovog operativnog maskiranja.

Na osnovi udaljenosti neprijatelja i ideje manevra sopstvenih snaga može se doneti zaključak i o tome kojim redom treba organizovati operativno maskiranje. Tako, naprimer, ako je jedinica u neposrednom borbenom dodiru, s maskiranjem treba poći iz dubine ka frontu, u slučaju ako se predviđa napad drugih ešelona pod zaštitom snaga u odbrani, a u slučaju kada se i dalje predviđa odbrana onda treba sakriti težište odbrane i tada ići u preduzimanju mera operativnog maskiranja od fronta ka dubini. Ako se operativna jedinica ne nalazi u neposrednom borbenom dodiru (naprimer u gonjenju, otstu-

panju ili prevoženju) onda operativno maskiranje treba vršiti jednovremeno i iz dubine ka frontu i od fronta ka dubini.

U pogledu procene dejstva neprijateljskih izviđačkih organa treba razmotriti i to da li se može i na koji način „uspavati“ pažnja neprijatelja u odnosu na već preduzete mere operativnog maskiranja. To znači da je potrebno pronaći mere i dejstva koja će otupiti budnost neprijatelja ili je bar svesti na najmanju meru. U tom smislu primer maskiranja na Afričkom frontu 1942 je vrlo poučan. Sve pripreme koje su izvođene na severnom delu otseka (gde je kasnije izvršen glavni udar) kod El Alamejna bile su takvog karaktera i vršene na takav način da im Nemci nisu pridavali veliki značaj.

Raspoloživo vreme

Obim, metod i način izvršenja operativnog maskiranja zavisice, pre svega, od raspoloživog vremena za izvršenje borbenog zadatka.

Operativno maskiranje zahteva temeljne pripreme, a to znači i dovoljno vremena. Ukoliko ga ima malo, onda se operativno maskiranje i ne preduzima, ili se biraju takvi načini koji u kratkom vremenskom razmaku mogu dati zadovoljavajuće rezultate. U uslovima brze pripreme bolje je organizovati solidno maskiranje manjeg broja objekata, nego preduzeti maskiranje velikog broja objekata, a manje solidno.

Vreme, kao broj časova više će se odraziti na obim planiranja operativnog maskiranja, a manje kao vreme godine i doba dana.

Pri proceni raspoloživog vremena treba izvući zaključak koje bi mere operativnog maskiranja mogle biti najpre i najbolje izvedene imajući u vidu opštu operativnu zamisao i godišnje doba kada maskirne mere treba izvesti.

Naprimer ako se za primenu jedne operacije ima 10 dana, onda pri proceni vremena za operativno maskiranje treba poći od mogućnosti izvršenja onih mera, koje bi se mogle postići u toku tih 10 dana. Ako se uzme, na-

primer, da je za lažnu koncentraciju oklopne brigade potrebno doturiti 150 maketa tenkova u određeni rejon i „naterati neprijatelja“ da ih otkrije, a to znači vršiti pokret tih tenkova, ostavljati tragove, maskirati njihova mesta, emitovati radio depeše, paliti vatre i preduzimati niz drugih mera, onda je razumljivo da pre svega treba proceniti da li se sve to može postići u vremenu koje se ima na raspolaganju.

Raspoloživo vreme će prema tome biti jedan od činilaca koji će, pre svega, određivati da li će se operativno maskiranje organizovati i u kom obimu ili ne. Pri proceni ovog činioca, operativni organ mora poći od mogućnosti rodova i službi da bi se vreme pravilno odrazilo na zamisao operativnog maskiranja.

Iz primera obmana kroz istoriju može se videti da je za svaki od njih bilo potrebno izvesno vreme. Ima primera gde je ono bilo vrlo kratko, pa se maskiranje izvodilo, takoreći, paralelno s operacijom. U današnjim operacijama razmere obmane će verovatno biti daleko veće. Ona će redovno biti povezana s opštim planom operacije pa će zato zahtevati dovoljno vremena za pripremu i izvršenje, ali to nikako ne znači da neće biti i situacija u kojima će za pripremu operativnog maskiranja biti malo vremena pa će se ono ipak izvoditi.

Raspoloživo vreme za operativno maskiranje se može ceniti još i u ovom smislu. Naime, ukoliko se želi da postigne obmana u pogledu dana ili časa napada, onda se i mere operativnog maskiranja moraju podesiti tako da branilac stekne utisak da će naprimer pripreme za napad trajati još izvesno kraće ili duže vreme iako su ustvari gotove. Tako je u poznatoj „obmani u pustinji“ između ostalog bio postavljen cilj maskirnim četama „da umanje“ brzinu pripremanja, tako da kada bude sve gotovo za napad, da neprijatelj ostane u uverenju da će bar još dva do tri dana proći pre nego što počne napad.

Zemljište

Pri proceni situacije u odnosu na operativno maskiranje, zemljište ima odlučujući uticaj. Operativni organ operativne jedinice pri proceni zemljišta u smislu nje-

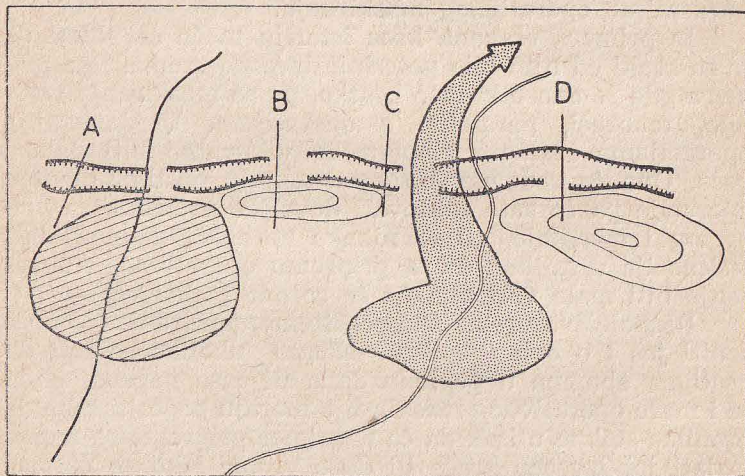
govog korišćenja za operativno maskiranje, treba da razmotri sledeća pitanja:

1 — Da li ima pogodnih otseka na kojima je operativno maskiranje opravdano, tj. može navesti neprijatelja na pogrešne zaključke o grupisanju snaga, pravcu dejstva itd.

2 — Koje objekte (operativnog značaja) treba maskirati.

3 — Karakter zemljišta (pokrivenost, putevi, prirodne prepreke i sve drugo što utiče na uspeh preduzetih mera).

Pogodnost zemljišta za operativno maskiranje ceni se na osnovu zamisli o stvarnom grupisanju snaga. Tako

Skica 14 — Stvarni i lažni otsek napada

ako je grupisanje za pretstojeći napad neke operative jedinice određeno na otseku AB (skica br. 14), operativno maskiranje treba organizovati na otseku CD koji takođe ima uslove za izvršenje napada, jer se samo tako može obmanuti neprijatelj o stvarnom otseku proboja.

U čemu se ogleda pogodnost ovog otseka? Svakako u tome da na njemu sve preduzete mere mogu biti dobro materijalno obezbeđene i da se ne mogu otkriti a da

u toku napada, do izvršenja željenog zadatka, neprestano zavaravaju neprijatelja.

Da je ovo tačno najbolje će potvrditi primer operativnog maskiranja u Africi 1942 g. kod El Alamejna. Otsek za napad bio je tako dobro maskiran, da su Nemci ostali do početka napada ubeđeni da se tu neće izvršiti napad glavnim snagama.

Ukoliko je zemljište po svom sklopu teže za izvođenje operativnog maskiranja, utoliko je lakše na njemu postići obmanu, ali, samo u tom slučaju se mora više napregnuti um i volja, utrošiti više materijala i vremena.

Tako, naprimer, maskirne jedinice 8 armije trebalo je da stvore kod neprijatelja utisak da mu je južni bok ugrožen jakim oklopnim snagama, naročito iz oaza Siva i Gijarabub, koje su bile na krajnjem jugu. Zbog toga su na tom delu zemljišta predviđeni stvarni pokreti manjih jedinica, izvesna nagomilavanja stvarnih slagališta, izrađivani pomoćni aerodromi i preduzimane razne druge mere koje su izvele maskirne jedinice (kopani su lažni rovovi, podizana „skladišta“; postavljana čebad ukoso tako da su senkama stvarali utisak o rovovima; paljene su vatre; postavljena lažna pav oruđa, kuhinje i izrađene neke zgrade) tako da je izgledalo da se tu vrše pripreme velikog obima.

Pri proceni zemljišta radi izbora pogodnih otseka za operativno maskiranje, najčešće se pojavljuje problem: Kakve mere preduzeti u cilju maskiranja zemljišta gde se stvarno nalaze grupisane glavne snage i sredstva i šta učiniti na otseku na kome se želi da stvori utisak kod neprijatelja da se tu nalaze glavne snage? Tako se radilo naprimer u Normandiskoj operaciji. Kod Aromanša vršeno je maskirano iskrcavanje dok se u rejonu Pa de Kale lažnim merama stvarao utisak da će tu biti iskrcavanje.

Kao što se vidi operativno maskiranje ne obuhvata samo organizaciju raznovrsnih maskirnih mera na otseku na kome se želi neprijatelj da obmane, već istovremeno i sve maskirne mere gde su stvarna grupisanja glavnih snaga i sredstava. Procena operativnog maskiranja u odnosu na čitavu jedinicu, tj. na deo zemljišta u celini, čini jedan nerazdvojan deo. Sve maskirne mere moraju biti

razmotrene iz jednog centra da bi se došlo do određenih zaključaka. Tek tada je procena zemljišta realno postavljena i ocenjena, i tek tada se može očekivati realan uspeh operativnog maskiranja.

Pri proceni zemljišta treba imati na umu još jednu činjenicu, a to je da otsek na koji se želi preduzeti operativno maskiranje mora biti u logičnom odnosu prema cilju operacije. Ta logičnost će, pre svega, navesti neprijatelja na pogrešne zaključke, a samim tim će mu i grupisanje biti pogrešno. Otsek zemljišta na kome se želi da postigne operativno maskiranje treba da je takav da ne budi kod neprijatelja sumnju u mogućnost dejstva glavnih snaga s tog dela fronta.

Pri proceni zemljišta treba imati u vidu još i to da je radi ostvarenja realne zamisli o operativnom maskiranju potrebno da ova odgovara onom delu zemljišta i situaciji u kojoj se jedinica nalazi. Naprimera ako se u napadu na planinskom zemljištu bude težilo da se imitira grupisanje jakih oklopnih ili motorizovanih snaga, a puteva za ovo nema, a neće se preduzeti mere za njihovu izradu, jasno je da će neprijatelj svakako doći do zaključka da se tu radi o maskirnim merama.

Svojom konfiguracijom zemljište nalaže da se dobro proceni u smislu eksploatacije — kao da će ga stvarno koristiti jedinice. Ovo znači, da se sve osobine zemljišta uoče da bi poslužile kao osnova za preduzimanje operativnog maskiranja. Naprimera ako je pokrivenost dobra samo na jednom delu zemljišta, onda treba preduzeti sve maskirne mere da se tu, ukoliko se koristi za stvarni borbeni poredak, stvori utisak o malim snagama, a ukoliko se koristi kao prostorija za lažnu koncentraciju dobiće utisak o prikupljanju jačih snaga.

Objekti koji postoje od ranije, maskiraju se na taj način što se rade slični ali lažni objekti i u drugim rejonima i mestima, ili se, pak deformišu njihovi oblici. U tom slučaju neprijatelj ne može zaključiti koji je stvarni a koji lažni objekat. S druge strane, biće potrebno izraditi neke objekte koji će svojom pojavom privući pažnju neprijatelja i navesti ga da donese pogrešne zaključke. Naprimera: izrada novih puteva i mostova ka rejonu gde se želi obmanuti neprijatelj u pogledu prikup-

ljanja snaga i sredstava; podizanje novih železničkih pruga i čitavih stanica i istovar „materijala“ s lažnih železničkih kompozicija; izgradnja aerodroma s lažnim avionima itd.

Pri proceni ovog pitanja operativni organ ne ulazi u tehniku maskiranja, već načelno razmatra broj objekata koje treba maskirati, eventualno metod maskiranja i kakve rezultate treba očekivati. U toku borbenih dejstava može se desiti da je već od strane drugih organa izvršeno maskiranje nekih objekata. U tom slučaju preduzete mere moraju se uskladiti sa zamisli komandanta operativne jedinice i planom operativnog maskiranja.

Na kraju treba razmotriti pitanje karaktera i uticaja zemljišta na maskiranje stvarnog borbenog poretka i ostvarenje zamisli o operativnom maskiranju. Tu se, pre svega, cení pokrivenost zemljišta. Na šumovitom zemljištu operativno maskiranje je lakše, jer omogućava prikriivanje stvarnog borbenog poretka i olakšava uspješniju realizaciju. Postojanje prirodnih prepreka, naprimer reke paralelne ili upravne na front, zahteva da operativni organ u proceni razmotri načine maskiranja jedinica, tj. da predvidi izradu mostova „za saobraćaj i vezu između jedinica“, a eventualno i obim učešća delova rečne ratne flote, puteva, itd.

Savremena sredstva izviđanja, a naročito aparati s infracrvenim zracima i radiolokatori, kao i upotreba atomskog i reaktivnog oružja zahtevaju da se pitanju procene objekata koje treba maskirati posveti naročita pažnja i dâ odgovarajuće mesto. Ali da bi se u ovome uspelo neophodno je dobro poznavati osobine najnovijeg naoružanja i sredstava za izviđanje, pa s obzirom na njihove osobine i mogućnosti preduzimati potrebne mere.

Upotreba atomskog i drugog savremenog oružja i borbeni postupci koji oni nameću, nalažu da se pri proceni zemljišta uoči i to da, naprimer, rastresitost borbenog poretka otežava rad operativnom maskiranju, jer ga treba obaviti na većoj površini, da je neophodno imati više jedinica za maskiranje, a da maskirna disciplina mora biti stroža.

Upotreba atomskog oružja zahteva potpuno sigurne i proverene podatke o rentabilnosti cilja, a to znači i po-

jačano izviđanje svim sredstvima. Ova činjenica zahteva da se i zemljište ceni tako da bi se uz njegovu pomoć što više onemogućile mere izviđanja.

Prema iznetom procena zemljišta, radi stvaranja pravilne zamisli o operativnom maskiranju, je bitan deo u proceni situacije operativnog organa, a posebno je važan za pravilnu procenu načelnika rodova i službi pri donošenju njihovih predloga.

Obezbeđenje ideje o operativnom maskiranju najvećim delom proizilazi iz procene zemljišta iako i ostala pitanja imaju određeni uticaj.

Sopstvene snage i sredstva

Uporedo s procenom sopstvenih snaga i sredstava i njihovih mogućnosti, operativni organ treba da proceni mogućnost sopstvenih snaga i sredstava u okviru operativnog maskiranja:

— On, pre svega, imajući u vidu prethodne elemente iz procene situacije o ovom pitanju, treba da dođe do zaključka koje snage i sredstva treba maskirati i u kom obimu. Naprimera da li treba pretstaviti samo pešadijske jedinice i koliko, da li maskirati učesće avijacije i u kom obimu itd. Zatim treba da proceni količinu i vrstu snaga i sredstava, koje treba angažovati isključivo za ove zadatke. Naprimera za imitaciju pokreta većih snaga tenkova, četu tenkova, ili za artiljeriju jedan divizion haubica 122 mm, ili eskadrilu lovaca bombardera iz lovačko-bombarderske jedinice, ili pontonirsku četvu iz pontonirskog bataljona itd. Svakako da će konačno određivanje snaga i sredstava biti tek posle predloga načelnika rodova o ovom pitanju i donošenju odluke o operativnom maskiranju. Ali već u proceni situacije, radi obrazloženja zamisli, treba ovo pitanje razmotriti, a eventualno i tražiti konkretna mišljenja od načelnika rodova.

Prema tome, kod ovakvog metoda rada, komandant operativne jedinice daje ideju, a operativni organ je razrađuje u smislu detaljne procene pa se tek onda oformljava konačna odluka o operativnom maskiranju — pril-

gođena osnovnoj zamisli za izvođenje operacije.

Kakva je uloga ostalih organa u štabu, a posebno načelnika rodova vojske? Ona se svodi na davanje stručnih mišljenja o onim pitanjima koja im operativni organ iz svoje procene bude postavljao. Tek kada odluka za operativno maskiranje bude doneta, zadatak ostalih organa u štabu, a posebno načelnika rodova vojske, postaje potpuno određen, a sastoji se u pripremi konkretnih zadataka (svoga roda — službe) iz operativnog maskiranja, koji će omogućiti sprovođenje ideje za operativno maskiranje.

Procena situacije koju vrši operativni organ (ili zato specijalno određeno lice) je pomoć komandantu operativne jedinice u tom pravcu. Pri ovakvom metodu rada gde se jednovremeno razmatra opšta zamisao o načinu dejstva jedinice i način „skrivanja“ te zamisli, može se očekivati svakako potpunija odluka komandanta operativne jedinice.

Međutim, kao što ne postoji samo jedan metod procene opšte situacije, takođe se ne može propisati ni jedan isključivi metod procene za operativno maskiranje. Jedan od drukčijih načina rada bio bi: komandant će lično ceniti sve elemente opšte situacije i stvoriti zamisao o grupisanju snaga, a za procenu situacije za operativno maskiranje odrediće neko lice iz štaba (naprimer, načelnika operativnog otseka), s tim da mu ono podnese i konkretnu zamisao i predlog o organizaciji operativnog maskiranja, a docnije i da ga sprovede. Još jedan od načina bi bio: zajedno s komandantom situaciju za izvođenje operativnog maskiranja ceni ono lice koje će biti njegov glavni organizator.

Prema tome, metod u radu pri proceni situacije iako je bitan ipak nije presudan. Važno je samo to da procena situacije obuhvati elemente potrebne za organizaciju operativnog maskiranja i da se oformi zamisao operativnog maskiranja.

Zamisao operativnog maskiranja

Kao što se metod i obim rada procene situacije određuje za svaki konkretan slučaj, tako se i način stva-

ranja zamisli o operativnom maskiranju određuje za svaki slučaj posebno. Između mnogih kao najčešći načini mogu doći u obzir sledeći:

1. Stvaranje zamisli u sastavu opšte zamisli (daje komandant jedinice).
2. Stvaranje zamisli posebno od opšte zamisli (daje operativni ili drugi organ).

Pri saopštavanju opšte zamisli komandant treba da na neki način da i ideju o tome kako obmanuti neprijatelja, jer ukoliko ona nije doneta i saopštena, onda operaciju može lakše otkriti neprijatelj bez obzira na želju da se operacija prikrije. Zamisao o operativnom maskiranju treba da dovede u zabludu neprijatelja o pretstojećem dejstvu protivnika. Ponekad ako se maskiranje i ne ostvari operacija ipak može biti uspešna, ali svakako uz veće žrtve i veća naprezanja. Prema tome ideja o operativnom maskiranju, bilo kao sastavni deo osnovne zamisli bilo kao posebna zamisao, treba svakako da bude sastavni deo odluke. Ona treba da bude i formalno sastavljena, kako bi omogućila rad potčinjenim organima sem ukoliko iz konspirativnih razloga, mora da ostane tajna i da o njoj zna samo najuži deo štaba.

Prema tome proizilazi da bez obzira na metod rada komandanta u toku organizaciskog procesa treba da se stvori zamisao o operativnom maskiranju. Ona obuhvata skrivanje snaga i sredstava, dejstva i namera.

Skrivanje snaga i sredstava znači preduzimanje onih neposrednih maskirnih mera koje obuhvata operativno maskiranje rodova vojske, kao i maskirne radove maskirnih jedinica. U zamisli komandanta jedinice one mogu biti baš tako i izražene — naprimer: „Sakriti snage i sredstva od ugleda sa zemlje i iz vazduha u rejonu NN“.

U svim borbenim radnjama zamisao komandanta bi sadržala uglavnom ideju koja bi u operaciskom planu bila osnova prema kojoj bi se izradio sam plan operativnog maskiranja i razradile i konkretizovale mere operativnog maskiranja. Tako, naprimer, ova zamisao može biti formulisana i ovako: „Na pravcu NN preduzeti lažne pripreme za napad radi stvaranja utiska o koncentraciji snaga jednog korpusa. Na pravcu MM sakriti dejstvo

trupa i stvoriti utisak o napadu pomoćnih snaga korpusa“.

U Normandiskoj operaciji, naprimer, ova zamisao je obuhvatila: Skrivanje priprema za iskrcavanje desantnih trupa u rejonu Senskog Zaliva i imitaciju priprema za iskrcavanje u rejonu Kale, Bulonj.

Na osnovu ideje, odnosno zamisli operativnog maskiranja, načelnici rodova i službi predlažu komandantu, između ostalog, i konkretne mere realizacije operativnog maskiranja na osnovu svoje procene situacije koja u pogledu elemenata sadrži skoro sve što je napred navedeno, s tom razlikom što svaka maskirna mera načelnika roda ili službe mora rezultirati iz gore navedenih činilaca i biti u skladu s mogućnostima roda ili službe. Naprimer, ukoliko načelnik inžinjerije predlaže izradu lažnog puta dužine 5 km, onda njegova procena situacije u odnosu na ovakvu meru treba da proizilazi iz raspoloživog vremena, karaktera zemljišta i radne snage. Načelnici rodova i službi, kao realizatori zamisli operativnog maskiranja, moraju dobro proceniti ono što je moguće da se izvede, a ni u kom slučaju ne precenjivati realne mogućnosti roda ili službe.

Ranije je rečeno da se raspoloživo vreme u proceni situacije za operativno maskiranje razmatra obično samo kao vreme trajanja, a manje kao godišnje doba i još manje kao doba dana. Međutim načelnik inžinjerije, naprimer, mora da razmatra vreme i kao doba dana i godine, jer, naprimer, leti put izgleda kao svetla traka u odnosu na okolinu, dok je zimi, kada ima snega, obratna slika, a vidljivost predmeta je bolja ako ga sunce osvetljava sa zadnje nego s prednje ili bočne strane itd.

Uticaj i povezanost opšte zamisli i zamisli o operativnom maskiranju

Opšta zamisao kao što je izneto treba da sadrži i ideju o operativnom maskiranju. U odnosu na ranije ratove verovatno je da će se još više težiti da se za vreme mira u odnosu na početni operacijski plan stvori zamisao i pripremne mere za obmanjivanje. Samim tim će i zamisao

o operacijama biti povezana s rezultatima predviđene obmane. Primer takve vrste je napad Nemaca na Jugoslaviju 1941. Sve njihove operacije bile su manje-više bazirane na prethodnim merama obmane (delatnost tzv. pete kolone je samo jedna manifestacija takvog plana).

U čemu se ogleda uticaj opšte zamisli na zamisao o operativnom maskiranju? Pre svega u tome što zamisao o operativnom maskiranju mora biti tesno usklađena opštom zamisli. Ova usklađenost ili povezanost se manifestuje u izboru mesta i vremena za organizaciju operativnog maskiranja, u određivanju snaga i sredstava za operativno maskiranje, u naporima svih organa da izvrše operativno maskiranje tačno, potpuno i na vreme. Uticaj opšte zamisli na zamisao o operativnom maskiranju se ogleda i u tome što je, od početka pa do kraja jedne operacije, zamisao o operativnom maskiranju zavisna od opšte zamisli tj. toka operacije. Naročito treba voditi računa da početni uspeh operacije ne dovede do toga da se operativno maskiranje zanemari. Tako, naprimer, pri planiranju mera operativnog maskiranja u četvrtoj etapi Normandiske operacije, koja je počela po ovladavanju Šerbura, maskirana je priprema glavnog napada na desnom krilu, duž obale u pravcu Granvil — Avranš, a jednovremeno se demonstriralo na levom krilu u pravcu Kan— Pariz. Kao što se iz navedenog primera vidi, demonstracija na levom krilu je deo opšte zamisli operativnog maskiranja Normandiske operacije. Opšta zamisao je uticala na to da se ne samo u početku već i u toku operacije preduzimaju i izvode mere operativnog maskiranja predviđene još pri stvaranju opšte zamisli za izvođenje Normandiske operacije.

Opšta zamisao utiče na zamisao o operativnom maskiranju i u smislu obima. Zavisno od veličine jedinice i rezultata koji se očekuju, ovo može biti različito. To će se najbolje videti ako se uporedi, naprimer, obim operativnog maskiranja u Normandiskoj operaciji, gde je bio obuhvaćen ogroman broj ljudi, organa i maskirnih jedinica i pri prelasku reke Rajne, gde je teret operativnog maskiranja ležao, uglavnom, na inženjeriskim jedinicama.

Opšta zamisao utiče i na realnost zamisli operativnog maskiranja kako u pogledu mogućnosti, tako i u

pogledu cilja. Ako se u opštoj zamisli zamisao o operativnom maskiranju postavi po vremenu tako da ne omogućava pravovremeno i potpuno izvršenje mera operativnog maskiranja u toku čitave operacije, onda može nastupiti slučaj da baš ove mere otkriju cilj operacije. Ako je cilj operativnog maskiranja postavljen tako da mu zemljišni uslovi, ili snage i sredstva, ne omogućavaju izvršenje zadatka, može se desiti da i čitava operacija bude razgolićena i kompromitovana. Osnovna zamisao je prema tome osnova zamisli operativnog maskiranja.

Ideja manevra treba da obuhvati i ideju o obmani, odnosno o operativnom maskiranju, jer se tako najbolje realizuje odluka komandanta, a i ideja manevra je potpunija, jer se uticaj osnovne zamisli na zamisao o operativnom maskiranju i sa formalne strane najbolje realizuje i rigoroznije sprovodi kako u sadejstvu, tako i u toku cele operacije.

Postoji još jedno pitanje u odnosu na uticaj osnovne zamisli na zamisao o operativnom maskiranju. Naime, ko i kada treba da sazna o zamisli operativnog maskiranja, jer, ako se negde nešto preduzme kao lažno, onda je sigurno da vešt obaveštajac, izviđač i agent može da otkrije i cilj takve zamisli. Ovde je svakako bitna tajnost koja se postiže merama bezbednosti a čiji je zadatak da osiguraju kako pripreme operacije, tako i operativno maskiranje. Iz operacija u Drugom svetskom ratu se vidi da su te mere bile efikasne i da ih neprijatelj nije u većini slučajeva otkrio. Naročito je poučan primer iz priprema Normandiske operacije gde je, između ostalog, preduzeto sledeće: štab glavnog komandanta koji je vršio pripremu ove operacije bio je ukopan u rejonu Kenta. Njegovo mesto je držano u tajnosti. Broj lica koji je razrađivao operativna dokumenta bio je ograničen. Sem toga svaki od njih je dobio ograničen zadatak. U rejonima koncentracije trupa i desantnih sredstava bile su određene zabranjene zone, u koje se moglo ući samo sa specijalnom dozvolom. Uvedena je cenzura nad celokupnom diplomatskom poštom. Zabranjena je prepiska ljudstva s porodicama kao i sva kretanja izvan V. Britanije uključujući i diplomatska.

Trupe i desantna sredstva su pristizale u rejon koncentracije postepeno i tu smeštene skriveno. U pojedinim rejonima je čak zasađivano drveće i džbunje. Kontrola maskirnih mera vršena je aerofotoizviđanjem. Verovatno je preduziman i niz drugih mera, ali se one u literaturi, zbog svog karaktera, ne pominju.

Da se ne bi dobio utisak da se samo u Drugom svetском ratu poklanjala pažnja tajnosti priprema operacija izneće se i primer iz Napoleonovih ratova.

Jednoga dana 1805 g., Napoleon je u Bolonji pozvao Davua i izdiktirao mu ceo plan pohoda na Austriju. To je bi projekat marša njegovih „sedam bujica“ koje su polazile iz Hanovera, Čist Polja, Ostendea, Kalea, Enbleteza, Bulonje i Montrea, a trebalo je da se sjedine na Dunavu.

Napoleon je zatim naredio Davuu da tajno otputuje za Pariz, a kod javnosti je stvoren utisak da ide za Ostende. Po dolasku u Pariz Davu je imao da izvrši sve pripreme za marševe. Da se ne bi otkrilo njegovo prisustvo naređeno mu je da otsedne samo kod jednog određenog lica. Za 4—5 dana Napoleon je došao u Pariz i sve je bilo spremno.

Mesec dana pre napada američke 5 armije u srednjoj Italiji 1944 g., naređeno je: da se ne menja raspored snaga; da straže u rejonima bivaka, koje su već napustile jedinice 5 armije, i dalje ostanu; da se preko linije Masino-Rekamonfina dozvoli noćni prelaz samo onim jedinicama koje učestvuju u prvom napadu; da se severno od ove linije stvara što je moguće manji broj slagališta; da se bolnice pre određenog dana „D“ ne premeštaju i da se strelicama niti drugim saobraćajnim znacima ne označavaju pravci kretanja jedinica severno od r. Volturno. Uporedo s ovim merama, vršene su vežbe u iskrčavanju u rejonu Salerno pa je čak reklamiran jedan sportski program koji bi trebalo da se „odigra“ posle dana „D“.

U prvom primeru pripreme je bilo lako izvesti u tajnosti jer su uslovi u to vreme ovo omogućavali. Međutim u drugom slučaju to nije bilo moguće, jer je tajnost priprema obuhvatala daleko širi broj ljudi, čak i jedinica. Logično je da će u eventualnom budućem ratu biti još teže izvesti tajne pripreme, s obzirom na još veću ma-

sovnost armije. Ovo ukazuje na izuzetnu važnost ovog problema i zahteva određene postupke ukoliko se tajnost želi u potpunosti da sačuva.

5. — ULOGA VIDOVA I RODOVA VOJSKE U OPERATIVNOM MASKIRANJU

U svim vojskama vidovi, rodovi i službe svaki na svoj način učestvuju u realizaciji operativnog maskiranja. Njihovo veće ili manje učešće zavisi, pre svega, od situacije, odnosno ideje — zamisli operativnog maskiranja, a zatim i od materijalno-tehničke baze vida, odnosno roda vojske ili službe.

Ratno vazduhoplovstvo učestvuje u operativnom maskiranju koristeći svoja dejstva, baziranje i elektronske uređaje. Dejstvom na više pravaca i širem frontu postiže se to da neprijatelj ne može blagovremeno saznati gde će biti pravi napad a gde demonstrativni. Maskiranje osnovnih snaga avijacije dipolnim reflektorima za stvaranje maske na ekranu radara i dejstvo pod zaštitom ovih je dobra mera operativnog maskiranja.

Ratno vazduhoplovstvo može učestvovati u operativnom maskiranju i na taj način što će vršiti prebacivanje svojih snaga s jednih mesta na druga i tako stvarati lažni utisak o pravcima dejstva uopšte.

Izgradnja lažnih aerodroma i imitiranje rada i života na ovima je takođe jedan od efikasnih postupaka ratnog vazduhoplovstva u operativnom maskiranju.

U savremenom ratu kriterijum vazdušne opasnosti u odnosu na Drugi svetski rat znatno se izmenio. Danas nije više opasna samo grupa aviona već i jedan jedini aparat, jer on može nositi atomsku bombu. Prema tome samo jedan avion ili, tačnije rečeno, manja grupa može se iskoristiti za lažno prikazivanje aviona naoružanog atomskom bombom.

Produženje radijusa leta aviona i primena novih tehničkih sredstava, pružaju sve veće tehničke mogućnosti za razne postupke operativnog maskiranja.

Ratna mornarica takođe široko primenjuje operativno maskiranje radi stvaranja zablude kod neprijatelja

o stanju, dejstvima i namerama sopstvene flote. Ovo zavaravanje se postiže demonstrativnim i lažnim dejstvima flote i pokretima brodskih jedinica, koncentracijama brodova i sl. zatim izmenom spoljnog izgleda ratnih brodova (makete topova, dimnjaka i sl.), bojadisanjem brodova u svrhu promene izgleda siluete, otežavanjem određivanja brzine i kursnog ugla broda na osnovu proučavanja vala. Stvaranje zablude kod neprijatelja može se postići i lažnim objektima na vatrenim položajima obalske artiljerije, lažnim signalima i lažnim svetionicima, radom lažnih radiostanica i širenjem lažnih vesti. Da bi operativno maskiranje dalo što bolje rezultate neophodno je da ga ratna mornarica izvodi zajedno i koordinirano s ratnim vazduhoplovstvom i kopnenom vojskom.

Rodovi vojske imaju posebno mesto u operativnom maskiranju — prema njihovoj ulozi i mestu u ratu.

Pešadija kao nosilac najvećih napora bez čijeg učešća se ne može postići pobjeda može na mnogo načina da učestvuje u operativnom maskiranju, bilo posredno ili neposredno. Posredno kada se vrši prikrivanje jedinica ili njihovih postupaka da se ne uoče pre vremena. Neposredno ako neke manje pešadijske jedinice, njihovi štabovi, ili sredstva s kojima pešadija raspolaže učestvuju u stvaranju pretstave o postojanju velikih pešadijskih jedinica i njihovim dejstvima tamo gde ih stvarno nema.

Naročito su uspešna demonstrativna dejstva radi odvlačenja pažnje neprijatelja s otseka na kome će se upotrebiti glavne pešadijske mase.

U savremenim uslovima pešadija može relativno vrlo lako da stvori „rentabilan“ atomski cilj na taj način što će se u neki rejon dovesti manje pešadijske formacije i tu zadržati neko vreme, pri čemu će se namerno delimično, otkriti, njihov razmeštaj.

Artiljerija takođe ima velike mogućnosti u operativnom maskiranju. Svoje učešće ona zasniva na primeni vatre, pokreta, koncentraciji, odnosno na rasporedu svojih jedinica.

Lažni prenosi vatre u artiljeriskoj pripremi napada su vrlo pogodan način obmane. Sem ovoga za maskiranje može se primenjivati korektura vatre oruđima čiji su kalibri daleko veći od mase ostalih oruđa koja će učestvo-

vati u gađanju i obratno. Takođe je efikasan artiljeriski napad bez korekture. U tom slučaju koriste se podaci od artiljerije, koja se od ranije nalazi na vatrenom položaju, ili od korekturnih oruđa. Svi ovi načini korišćeni su često i s uspehom u Drugom svetskom ratu.

Dejstvo artiljerije na širem frontu nego što će biti front proboja i izviđanje vatrom na nekoliko pravaca i na širokom frontu su takođe postupci koji se mogu smatrati jednim od načina učešća artiljerije u operativnom maskiranju. Demonstrativna gađanja, kao što to potvrđuju primeri iz prošlog svetskog rata, isto tako su vrlo korisna mera. Tako je, naprimer, američka 5 armija septembra 1943 g. na r. Volturno radi maskiranja glavnog pravca udara vršila demonstrativnu artiljerisku pripremu na desnom krilu.

Zadimljavanje koje vrše artiljeriske jedinice je često najpodesnija mera operativnog maskiranja koju izvode artiljeriske jedinice.

I pokret artiljeriskih jedinica se može koristiti za operativno maskiranje. Primena raznih maketa pored manjih delova artiljeriskih jedinica na pojedinim pravcima daje pretstavu o pokretu čitavih artiljeriskih kolona. Pri tome treba birati i kalibre i način transportovanja artiljerije, tako da se prema tome da li se žele da pretstave slabije ili jače snage i artiljeriske jedinice budu u odgovarajućoj srazmeri.

I grupisanje (prikupljanje) se može koristiti kao dobra i efikasna mera operativnog maskiranja, samo ga treba povezati s prethodnim pokretom artiljeriskih jedinica. Ali treba paziti da logičnost bude zastupljena, jer će neprijatelj teško poverovati u mogućnost upotrebe težih oruđa tamo gde za to nema potrebe ili realnih uslova. Lažne grupe artiljeriskih oruđa treba da imitiraju svojim rasporedom i vatrom one grupe koje se žele stvarno da pretstave.

Ostavljanje radiostanica starih artiljeriskih grupa, prilikom smene, je jedna od mera koja se takođe može koristiti u operativnom maskiranju. Ako se tako uradi sprečava se neprijatelju mogućnost da po glasu novog radiste može otkriti dolazak novih artiljeriskih jedinica (ovo važi i za neke druge rodove vojske).

Oklopne jedinice u operativnom maskiranju se koriste tako što pokretom, zvukom i lažnim mestima koncentracije mogu da stvore lažne pretstave o svojoj jačini, mestu i vremenu upotrebe. Pošto su baš oklopne jedinice te koje neprijatelj u prvom redu želi da otkrije, to je njihova „upotreba“ u operativnom maskiranju od velikog značaja.

Inženjerija, takođe, zauzima određeno mesto u operativnom maskiranju.

Pionirske jedinice se ponekad mogu koristiti, naprimer, za izradu maketa (tenkova, artiljeriskih oruđa, kamiona, bunkera i drugih najrazličitijih objekata) ali samo u nedostatku maskirnih jedinica. Pionirske jedinice mogu biti iskorišćene i u demonstracijama, naprimer za postavljanje lažnih minskih polja, za lažna rušenja, razminiranje otseka na kome se neće preduzeti napad itd. Pontonirske jedinice učestvuju u operativnom maskiranju koristeći svoja sredstva: lažna prikupljanja materijala za forsiranje reke; izrada rampi (kod širokih reka) na pravcima na kojima neće biti organizovana mesta prelaza; prikupljanje mesnog materijala i izrada skela na pritokama reka, koje treba forsirati; intenzivno izviđanje onih delova (otseka) reka na kojima se neće organizovati prelaz itd.

Razvoj sredstava za izviđanje i rastuće potrebe trupa za maskiranjem, kao i sve složeniji zahtevi u tehnicima maskiranja, daju sve veću ulogu maskirnim jedinicama u operativnom maskiranju. Iako veliki deo maskirnih radova izvršavaju jedinice svojim snagama i sredstvima, ipak ostaje znatan deo maskirnih radova koji zahtevaju specijalnu obuku i majstorstvo maskirne jedinice. Razvoj maskirnih sredstava danas već omogućava maskiranje velikih objekata, tj. izvršenje operativnog maskiranja, pa zato maskirne jedinice pored ostalog ljudstva, moraju imati umetnike za vajarske i slikarske radove, stručnjake koji poznaju boje i umeju da ih pravilno primene itd. Sem njih u maskirnim jedinicama treba da se nalaze i zanatlije, naročito stolari, maketari, moleri i farbari. Maskirnim jedinicama potrebni su takođe i tehničari — građevinci pa i inženjeri, radi projektovanja konstrukcija raznih lažnih vojnih i privrednih objekata. Kod mas-

kirnih jedinica treba da postoje i svi mogući pribori i sredstva za izviđanje, pa čak i avioni i helikopteri.

Razvoj maskirnih jedinica još nije završen i ne može biti završen, jer se neprestano pojavljuju nova sredstva za izviđanje a samim tim se nameće potreba za stalnim usavršavanjem i pronalaženjem novih maskirnih sredstava i postupaka.

Ne treba zaboraviti i to da mesto pripreme i rad maskirnih jedinica mogu često odati i odlično zamišljenu ideju operativnog maskiranja. Uloga maskirnih jedinica može biti potpuno beznačajna, pa čak one mogu da postignu i suprotni učinak ukoliko se o ovom ne bi vodilo računa. Zbog toga sve mere tajnosti priprema i izvođenja radova treba da se sprovedu sa najvećom strogošću.

Maskirne jedinice se koriste za pripremu i izvršenje skoro svih inženjerisko-tehničkih mera koje proizilaze iz plana operativnog maskiranja. Što se tiče metoda maskiranja, ove jedinice se uglavnom koriste za složene radove, promenu oblika ciljeva (deformaciju) i za imitaciju. To su dva osnovna metoda koje primenjuju maskirne jedinice. Metod skrivanja iako može pasti u deo maskirnih jedinica, ipak je ređi, dok naprotiv iz ova dva metoda, redovno proističu svi tehnički zadaci maskirnih jedinica.

Nabrajanje tehničkih radova koje izvode maskirne jedinice je stvar posebnog uputstva ili pravila, pa će se zato ovde izneti samo najkarakterističnije radnje. Tako, naprimer, maskirne jedinice se koriste za izradu i održavanje lažnih i skrivanje pravih aerodroma, autoputeva, železničkih pruga, čvorova komunikacija, izradu lažnih železničkih stanica, objekata stalne fortifikacije, telefonskih linija, mostova, slagališta, fabrika, kuća, železničkih vagona, tenkova, artiljerijskih oruđa i dr. Obim tih tehničkih zadataka je tako veliki, raznovrstan i složen i nalaže da se izboru ljudstva, a naročito starešinskog kadra, obuci i izvođenju vežbi posveti naročita pažnja još za vreme mira.

Starešinski kadar maskirnih jedinica treba da raspolaze takvom tehničkom spremom koja mu omogućava da može brzo i pravilno da shvati suštinu maskiranja. Da bi se to postiglo starešine moraju poznavati demaskirajuće znake što većeg broja objekata.

Inženjerija prema tome, u celini uzev, ima obimne zadatke u operativnom maskiranju, te su inženjeriske sta-rešine obavezne da poznaju, pravilno organizuju i spro-vode sve one mere operativnog maskiranja koje izvršavaju inženjeriske jedinice.

Radio je zbog svojih osobina glavno sredstvo veze. Međutim, on ima i nedostataka. Između ostalih svakako su najbitniji sledeći: neprijatelj može da prisluškuje i hvata radiodepeše, a pomoću goniometriskih radioprijem-nika približno da odredi i mesto protivnikovih radiosta-nica, a na osnovu njih ustanovi približan raspored kom-mandnih mesta, grupisanje jedinica i maršrute njihovog kretanja.

Ali baš ti nedostaci mogu se efikasno iskoristiti kao mere operativnog maskiranja, a što se stvarno i čini pu-tem takozvanog radiomaskiranja.

Radiomaskiranje pretstavlja skup mera kojima se neprijatelj obmanjuje na osnovu „podataka“ do kojih je došao pomoću prisluškivanja ili radiogoniometrisanja.

Zavisno od toga šta se radiomaskiranjem želi da po-stigne, ono može biti aktivno i pasivno.

U mere aktivnog radiomaskiranja ulaze radiodemon-stracije, koje se izvode u saglasnosti s opštim demonstra-cijama koje organizuju komande operativnih jedinica. Pod radiodemonstracijama se podrazumeva organizacija lažnih radiocentara, radiomreža i radiopravaca na otseku koji je komanda operativne jedinice izabrala za opšte demonstracije. Na izabranom otseku određuju se „ko-mandna mesta“ zamišljenih jedinica na koja se upućuju radiostanice koje treba da organizuju lažne radiocentre i realizuju lažne radiomreže i radiopravce. Radi održa-vanja saobraćaja u lažnim radiomrežama i radiopravcima, šifrantski organ komande treba da razradi dovoljan broj lažnih telegrama i plan predaje kako bi se dobila što vernija slika rada „komandi“.

U aktivne radiodemonstracije ulazi i organizovanje lažnog rada u radiomrežama i radiopravcima stvarnih komandi. Za ovaj rad radiostanica, šifrantski organ ta-kođe treba da razradi potreban broj lažnih telegrama i plan njihove predaje.

Pasivno radiomaskiranje obuhvata: maskiranje rada radiostanica, maskiranje organizacije radiomreža (pravaca) i maskiranje radiosaoobraćaja.

Maskiranje rada radiostanica obuhvata mere koje otežavaju neprijatelju da radiogoniometrijom odredi mesto radiostanica. To se postiže: podešavanjem radiostanice pomoću ekvivalentne antene; radom smanjenom energijom; pravilnim izborom i usmeravanjem antene i predaja radiosignala i kratkih telegrama.

Maskiranje organizacije radiomreža (pravaca) obuhvata: radioćutanje, menjanje radiokarakteristika, radio-disciplinu, primenu jednostavne veze i korišćenje liniskog pozivnog znaka.

I ostala sredstva veze mogu se vrlo efikasno koristiti u operativnom maskiranju. Tako, naprimer, postavljanje telefonskih linija na pravcima gde se neće napadati, može izazvati kod neprijatelja odgovarajuće protivmere koje je baš poželjno ovim načinom izazvati.

Poturanje lažnih zapovesti i drugih lažnih dokumenata radi dezinformacije neprijatelja takođe će dati dobre rezultate. Poznat je onaj primer iz Drugog svetskog rata pred iskrcavanje Saveznika kada su „važna dokumenta“ dospela u ruke prvo Španaca a zatim Nemaca pomoću leša izbačenog iz podmornice u blizini obale Španije. Cilj ovog poduhvata je bio da se Nemci održe u uverenju da će Saveznici preduzeti iskrcavanje tamo gde to nisu imali nameru.

Obaveštajna služba ima značajno mesto u operativnom maskiranju. Ona obmanu postiže prvenstveno dezinformacijom neprijatelja o jačini, mestu, vremenu i pravcu dejstva sopstvenih snaga, zatim pojačanom upotrebom izviđačkih jedinica na onom delu fronta gde se neće vršiti napad, upućivanjem izviđača u neprijateljsku pozadinu itd.

U izvesnim slučajevima obaveštajna služba treba da prikupi podatke i o sopstvenim rezultatima preduzetih mera operativnog maskiranja.

ABH oružje takođe može učestvovati u operativnom maskiranju. Postavljanje lažnih baterija atomskih topova ili raketa s atomskim glavama na određenim mestima, omogućava zavaravanje neprijatelja o pravcu glavnog

udara i prouzrokuje kod njega preduzimanje protivatomskih mera, tamo gde one stvarno neće biti primenjene.

ABH odbrana će naročito korisno učestvovati u maskiranju dimnim zavesama ali se ona može koristiti i za obmanu, tj. da se neprajatelj navede na zaključak da će neka jedinica napadati tamo gde je dimna zavesa, dok će ona ustvari napasti na nekom drugom pravcu.

Do upotrebe dima došlo se na osnovu pozitivnih iskustava iz bitaka Prvog svetskog rata koje su se vodile po magli.

Sva ova iskustva svodila su se na ovo: korišćenjem magle napadač redovno postiže iznenađenje, ona otežava braniocu komandovanje, slabi efikasnost njegove vatre, otežava mu manevar rezervama i moralno nepovoljno deluje na njega. Sem toga uočeno je da se pod zaštitom magle može vršiti napad velikih razmera i da on redovno napadaču donosi velike koristi.

Ali kako magle nije uvek bilo kad je bila poželjna došlo se na ideju stvaranja veštačke magle pomoću dimnih sredstava.

U periodu između Prvog i Drugog svetskog rata usavršena je taktičko-tehnička primena dima do te mere da je on u Drugom svetskom ratu zauzeo značajno mesto.

Tako, naprimer, u operacijama protiv Francuske maja 1940 g. Nemci su obilno primenili dimne zavese pri proboju Mažino linije, kao i za vreme prelaska r. Rajne.

Sovjetska 86 divizija preduzela je 23 oktobra 1941 g. forsiranje r. Neve u rejonu Nevska Dubravka, ali bez uspeha. Međutim kada je u zoru primenjen dim vatra Nemaca je prekinuta za oko 45 minuta što je bilo sasvim dovoljno da glavne snage izvrše prelaz.

10 oktobra 1942 g. Nemci su veštom primenom dimnih zavesa uspeli da se povuku s Kerča.

1943 g. u leto prilikom forsiranja Dnjepra od strane Sovjetske armije maskirano je dimom 62 prelaza. Nemci su neprekidno vršili vazdušne napade s više od 2.300 bombarderskih poleta ali su uspeli da bace bombe na stvarne prelaze svega šest puta.

U Italiji 1943 g. prilikom stvaranja mostobrana kod Ancija Anglo-amerikanci su održavali dimnu zavesu, u toku dužeg vremena, veličine 20 km po 14 časova dnevno.

1944 g. 90 pešadiska divizija SAD po prelasku reke Sar primenjujući uspešno dimne zavese bila je nevidljiva za neprijatelja oko dve nedelje. Divizija je za to vreme ne samo izvršila zadatak već se i neopaženo vratila.

12 jula 1943 g. jedinice sovjetske 33 armije u nastupanju ka Maslovki naišle su na jaku vatru i bile primorane da stanu. Da bi se obmanuo neprijatelj i odvucla njegova pažnja i vatra s pravca glavnog udara, komandant divizije, koja je napadala Maslovku, naredio je da se postave dimne zavese izvan pravca glavnog udara na frontu od 1 km. Neprijatelj očekujući napad pozadi dimne zavese prenosi na nju artiljerisku i minobacačku vatru. Koristeći ovu obmanu divizija lako zauzima Maslovku.

Na Kareliskom frontu u rejonu grada Povenec 20 avgusta 1942 g. jedinice sovjetske armije da bi odvuclе pažnju Finaca sa severoistočnog dela grada, u kome pravcu je bila upućena sovjetska izviđačka grupa, stvaraju dimnu zavesu na jugozapadnom delu grada i održavaju je jedan i po čas. Finci, očekujući napad pod zaštitom dima prebacuju svoju rezervu na jugozapadnu ivicu grada i otvaraju vatru na dimnu zavesu. Koristeći ovaj momenat određena grupa je upala u severoistočni deo grada, zauzela dva gradska rejona i pošto je izvršila zadatak vratila se natrag.

U operativnom maskiranju dim treba primenjivati na lažnim i stvarnim pravcima napada. Njihova širina fronta i vreme održavanja ne sme se razlikovati od stvarnih. Značaj im je u tome što one dezorijentišu neprijatelja, privlače njegovu vatru i snage na sebe i obmanjuje ga o stvarnom pravcu napada. Korisno je na lažnim pravcima napada postavljati više dimnih zavesa.

Osnovni zadatak primene dima u operativnom maskiranju je prema tome stvaranje zablude kod neprijatelja o pravcu glavnog udara, jačini i sastavu svojih trupa radi odvlačenja pažnje neprijatelja i otežavanja njegove orijentacije, da bi se tako obezbedila nadmoćnost i iznenadan napad svojih jedinica na glavnom pravcu napada. Primenom dima se sem toga postiže maskiranje pokreta, pregrupisanje koncentracije vatrenih sredstava, uvođenja rezervi u borbu, rada pozadinskih organa i ustanova, rasporeda trupa na zastancima i odmorima i od-

branbenih objekata, baza itd. Dimom se smanjuju gubici, jer on onemogućava precizno gađanje.

Korist od primene veštačkog dima u operativnom maskiranju je upravno srazmerna s obimom njegove primene. Što je širi front zadimljavanja i veća dubina njegovog prodiranja utoliko će i rezultati biti veći. Prema nekim iskustvima najveća korist od primene dima postiže se u napadu u okviru divizija i korpusa.

Pozadinske jedinice i ustanove, svaka u svom delokrugu rada, mogu takođe uzeti učešća u operativnom maskiranju. Naprimer automobilske jedinice lažnim pokretima ili prikupljanjem, a delovi transportnih jedinica lažnim pokretima na „pravcima“ dotura i evakuacije. Ostale pozadinske jedinice bi verovatno učestvovala samo izuzetno u operativnom maskiranju, dok se sanitetske ne bi koristile u tom cilju.

Kao naročito efikasna mera operativnog maskiranja u kojoj pozadinske jedinice mogu odigrati vrlo značajnu ulogu jeste obrazovanje lažnih skladišta. To će često biti prva mera po kojoj će neprijatelj zaključiti da li se i gde „vrši priprema“ operacije. Ovo gledanje potvrđuju brojni primeri iz Drugog svetskog rata.

6. — PLAN OPERATIVNOG MASKIRANJA I NAČIN IZVRŠENJA NEKIH OD ZADATAKA

U savremenim uslovima kada su brzina i pokretljivost jedinica odlučujući za izvršenje zadataka operacije, postavlja se pitanje da li treba raditi plan operativnog maskiranja. Na ovo pitanje odgovor bi bio: Ako se već operativno maskiranje organizuje, a više je no sigurno da će se izvoditi i to daleko više no u ranijim ratovima, onda svakako mora postojati i izvestan plan koji će regulisati izvođenje tako delikatnog zadatka. Svakako da se pitanje formalne strane tog dokumenta mora prilagoditi stilu rada štaba. Jedno je sigurno a to je da će plan biti po formi prostiji od onog iz Drugog svetskog rata. Možda bi se mogao raditi samo na karti operativnog organa i na radnim kartama svakog od onih organa koji učestvuju u izvođenju plana operativnog maskiranja.

U prilog neophodnosti plana operativnog maskiranja ide i mišljenje nekih pisaca koji smatraju da operativno maskiranje zahteva isti postupak kao i stvarna operacija. Naime oni smatraju da kao što se za upotrebu snaga i sredstava na nekom pravcu moraju uskladiti sve mere na zemljištu po vremenu, tako se isto i u pogledu operativnog maskiranja mora postupati u odnosu na snage i sredstva. Operativno maskiranje zahteva odgovarajuće snage i sredstva, mere za odbranu i mere za kontrolu. Sam toga, ono zahteva i odgovarajuća izviđanja.

Znači potreba za planom operativnog maskiranja će postojati, jer je on deo opšteg plana operacije.

S obzirom na veliku raznovrsnost maskirnih mera, s jedne strane, i različitost zemljišta, dejstva neprijatelja, vremena i jačine sopstvenih snaga, s druge strane, plan operativnog maskiranja može biti, kako po formi tako i po sadržaju, različit.

No, ipak, i pored takve raznovrsnosti u njemu treba obuhvatiti sledeća pitanja: ideju i zadatke operativnog maskiranja koji se obično grupišu prema vidovima i rodovima vojske ili službama koje ih izvršavaju; metod maskiranja (skrivanje, imitacija ili deformacija); rejon, pravac ili mesto maskirnih radova; ko je odgovoran za izvršenje radova i koja ih jedinica izvodi; sredstva za maskiranje (ova se mogu i posebno izneti u vidu priloga); veza s jedinicama koje izvode maskiranje; organizacija kontrole (ko i na koji način kontroliše efikasnost maskirnih mera). Forma plana je drugostepena.

*

Neke tehničke mere i radovi iz plana operativnog maskiranja čine interesantan deo zadataka pa će se na osnovu njih moći objasniti način izvršenja jednog dela zadataka plana operativnog maskiranja.

Lažna koncentracija oklopnih snaga

Ako je, naprimer, zadatak iz plana operativnog maskiranja: „Pretstaviti lažnu koncentraciju jedne oklopne brigade i sakriti stvarne snage oklopne brigade“, u tom slučaju komandant operativne jedinice ima nameru da,

s jedne strane, prikrije stvarnu jačinu i mesto grupisanja oklopnih jedinica, a, s druge, da „otkrije“ neprijatelju grupisanje oklopnih snaga „i navede ga da donese“ pogrešnu odluku.

Prema ovako postavljenom zadatku komandant oklopne brigade (koji će najverovatnije dati uputstva za realizaciju ovog zadatka) treba da poznaje: šire rejone gde će biti lažna koncentracija tenkova i rejone gde treba sakriti stvarne tenkove; vreme do kada će se morati da održava takvo stanje; sredstva za kontrolu preduzetih mera i drugi podaci koji ga interesuju itd.

Ukoliko se raspolaže dovoljnim vremenom potrebno je izvršiti izviđanje iz vazduha stvarnih i lažnih rejona koncentracija, a ako se to ne može učiniti treba iskoristiti aviosnimke tih rejona načinjene još ranije. U slučaju da ovih nema moraju se što pre izraditi. Ponekad ovakav način rada može i da izostane, ali se onda treba orijentisati na to da se bar izvrši izviđanje tih rejona sa zemlje.

Izviđanje iz vazduha, studija aviosnimaka ili osmatranje sa zemlje treba da omoguće komandantu oklopne brigade (ili licu koje on za to odredi) da u odnosu na skrivanje oklopnih snaga uoči sve slabosti i dobre strane rejona gde će se nalaziti skrivene stvarne snage, a za lažnu koncentraciju oklopne brigade da uoči one osobenosti zemljišta koje može iskoristiti za „otkrivanje“ tenkova, „puteva dotura“ i kretanje „oklopne brigade“.

Pri studiranju ovih pitanja treba da prisustvuju sva ona lica koja će učestvovati u realizaciji postavljenog zadatka.

Na osnovu ovoga može se izvršiti tzv. procena maskiranih radova i zatim konkretan proračun snaga i sredstava za izvođenje radova.

Način izvršenja postavljenog zadatka najbolje će se sagledati razmatranjem sledeće pretpostavke: manevarsko zemljište u rejonu gde treba sakriti jednu jaču oklopnu jedinicu delimično je pošumljeno, a delom, pokriveno poljoprivrednim kulturama. Avgust je mesec. Seoskih puteva ima dovoljno, a postoji i jedan autoput. Sela su razbacanog tipa.

Oklopna jedinica mora biti skrivena po manjim delovima. To komplikuje situaciju u toj meri što će se pojaviti tragovi u većem broju nego kada bi se cela jedinica nalazila na jednom mestu. Tragovi su prema tome prvi demaskirajući znaci koje treba ukloniti. Ako bi se, na primer, htelo da se jedan oklopni bataljon smesti u rejonu neke šume, drugi u rejonu većeg voćnjaka i grupe kuća, a ostale delove oklopne jedinice u rejonu šumarka i druge grupe kuća, onda se mora rešiti kako će se do tih rejona doći — da li postojećim seoskim putevima ili preko njiva, pašnjaka itd. I u jednom i u drugom slučaju pojavljuju se tragovi vozila pa se zato moraju odmah otkloniti ili prikriti. Pri tome svakako treba imati u vidu da se dolazak u rejone obavi noću i bez velikog nagomilavanja vozila (zbog radara).

Za otklanjanje tragova može se upotrebiti primitivna tehnika koja će „izdrljati“ puteve tako da unekoliko dobiju prvobitan izgled, ili se mogu lišćem, granjem ili drugim zelenilom prekriti.

Tenkove i druga vozila treba pokriti zelenilom i maskirnim mrežama, a ukoliko se ima vremena moraju se i ukopati da se ne mogu osmotriti iz vazduha.

Ne treba ni govoriti da se radio sredstva ne smeju upotrebljavati, a maskirna disciplina mora biti do krajnjih granica obezbeđena.

Na sličan način kao što se maskiraju tenkovi treba maskirati i ostala vozila.

Radi pravovremenog i pravilnog izvođenja maskirnih radova može se za ovo zadužiti i po jedan od oficira za svaki rejon.

Skrivanje jedinice maskiranjem još nije definitivno završeno. Preostaje još drugi deo zadatka: „prestavljanje lažne koncentracije oklopne brigade“.

I u ovom slučaju izviđanje zemljišta od strane lica koje je zaduženo za izvođenje maskirnih radova čini početnu tačku rada. Izviđanjem iz vazduha, studijom avio-snimaka ili samo osmatranjem sa zemlje potrebno je uočiti maskirne karakteristike rejona (boju vegetacije, puteve, pokrivenost, objekte i sl.), zatim videti s kakvim se snagama i materijalnim sredstvima raspolaže za imitaciju objekata oklopne brigade.

U savremenim uslovima komandant ima vrlo malo vremena na raspolaganju za donošenje odluke te prema tome otpada mogućnost da se unapred pristupi merama maskiranja. Za takve slučajeve koji bi po svemu u eventualnom budućem ratu bili česti, neki pisci predlažu formiranje specijalnih jedinica koje bi bile tako tehnički opremljene za izvođenje varki u pokretu da mogu da se uključe u akciju brzinom pravih borbenih jedinica. Takve jedinice ili takvi dodaci borbenim jedinicama, kao, na primer, lažne artiljerijske baterije kod artiljeriskih pukova, lažne tenkovske čete u oklopnim brigadama itd. su u razvoju i već pokazuju znake napretka.

Ove jedinice bile bi jezgro oko koga bi se prikupljala ostala materijalna sredstva i one bi omogućile što realnije pretstavljanje lažne koncentracije snaga oklopnih jedinica.

Za lažno pretstavljanje treba raspolagati raznovrsnim materijalnim sredstvima: maketama tenkova od drveta, lima, zemlje, gume (koja se naduvava) i sl., a mogu se upotrebiti i olupine tenkova. Zatim treba raspolagati s nekoliko stvarnih tenkova koji će oživljavati rejon svojim kretanjem. Da bi se mogla „osetiti“ masa čelika u takve rejone treba doturiti otpatke od čelika i drugih metala i rasprostrti ih na široj površini. To mogu biti i metalne trake okačene o drveće. U tim rejonima treba postaviti i sredstva veze, a o ostavljanju vidljivih tragova takođe treba voditi računa.

Pošto je reč o lažnoj koncentraciji tenkova, ne sme se ispustiti iz vida i to da se agenturno izviđanje neprijatelja mora onemogućiti. Zato u takve rejone treba ograničiti pristup. Da bi se rejon lažne koncentracije „oživeo“ ne treba zaboraviti ni protivvazdušna sredstva koja će svojim dejstvom stvarati takođe lažnu pretstavu.

Kao što se vidi sve ove mere i upotreba materijalnih sredstava govore u prilog one postavke koja je napred izneta, naime da se samo ako postoji specijalna jedinica, koja raspolaze odgovarajućim sredstvima, može brzo postići pretstavljanje lažne koncentracije oklopnih jedinica. Ovo se može postići i stvaranjem privremenih maskirnih grupa ili jedinica. Ali kad za maskiranje već postoji stalna potreba, i kad se ima u vidu kratkoća vremena

u savremenim borbenim uslovima, onda se ne može osporiti potreba za stalnim maskirnim jedinicama u sastavu postojećih formacijskih jedinica.

Izrada lažne baze i maskiranje stvarnog slagališta

Ovde će se, kao i u prethodnom primeru, razmotriti realizacija zadatka u dva dela. Prvi deo: maskiranje stvarnog slagališta i drugi deo: izrada lažne baze.

Maskiranje stvarnog slagališta obuhvata: procenu maskirnih osobina rejonu (mesta) za materijal; način maskiranja puteva za dotur materijala; maskirne mere rada u slagalištu.

Kao i kod prethodnog primera i ovde treba istaći da su podaci dobijeni izviđanjem iz vazduha, početna tačka u radu. Najčešće će biti slučaj da se takva slagališta organizuju u rejonima koji su pošumljeni, obrasli kulturama ili uopšte gde postoje prirodni uslovi da se materijal može lako prikriti.

U savremenim uslovima postavlja se zahtev da materijal u slagalištu bude ukopan i da ga na jednom mestu ne bude mnogo, ali u isto vreme da na jednom mestu bude i više vrsta materijala. Složenost ovakvog zahteva sastoji se u tome što raznovrsnost materijala zahteva i specijalne načine uskladištenja, a maskirni zahtevi nalažu da profili budu što niži. Na taj način mora se ići u širinu što povećava površinu prostora, a to često otežava maskiranje.

U prošlom ratu su se u tom smislu, zavisno od ratišta, koristila najraznovrsnija mesta, odnosno objekti na zemljištu. Tako su, naprimer, kod El Alamejna, gde je bilo vrlo nepovoljno zemljište za skrivanje, korišćeni svi napušteni fortifikacijski radovi, vododerine i retko prorašće. Na frontovima Evrope gde su u tom pogledu uslovi bili daleko bolji ovaj problem nije bio tako težak.

Kako prikriti materijal na mestima gde se vrši istovar? To se često može postići načinom slaganja materijala. Naprimer slaganjem u vidu plastova sena, malih zgrada, ograda od kamena itd. Naravno priručni maskirni materijal i maskirne mreže treba koristiti. Da li će se

materijal slagati u visoke ili niske profile stvar je konkretnog rešenja, ali je osnovno to da su zahtevi maskiranja primarni u odnosu na propise o slagališnoj službi. Ponekad zahtevi čuvanja materijala mogu biti u suprotnosti sa zahtevima maskiranja te se i to mora dovesti u sklad. Neki artikli su, naprimer, osetljivi na vlagu, te se zbog toga moraju skrivati tamo gde im ona neće smetati.

Sledeće pitanje koje je u vezi sa skrivanjem materijala jeste maskiranje puteva za dotur.

Tragovi transportnih sredstava moraju se skrivati, odnosno otklanjati a ukoliko to nije moguće ne sme se dozvoliti da oni nestaju u nekom šumarku, dolini i sl., već moraju izvoditi ka glavnim putevima i treba da ih je što manje.

Kretanje transportnih sredstava putevima dotura načelno može početi onda kada se zna tačno kuda određeni materijal mora stići, gde se mora složiti i kako će se maskirati. U savremenim uslovima ovo je, pored ostalih mera, vrlo važan uslov da ne bude otkrivena komandantova odluka. Zato su, naprimer, u pripremi operacije kod El Alamejna bili određeni tzv. nadzornici za izvođenje maskiranja koji su — s dovoljnim brojem radne snage, alata i materijala — vodili konvoje na mesta istovara, pokazivali im kako se materijal slaže i kako se zaklanja. Bili su čak pripremljeni obrasci slagališta da bi se pokazalo kako to izgleda.

Kod slagališta takođe treba da se usvoje odgovarajući postupci maskiranja. To se, pre svega, odnosi na kretanje praznih vozila, utovar i istovar materijala, vreme izdavanja materijala, mere opreze u pogledu rukovanja materijalom, eventualno osvetljavanje i slične mere. Organi slagališne službe moraju do tančina da poznaju zahteve maskirne discipline i da ih se pridržavaju u svim slučajevima. Sem toga, oni su dužni da stalno održavaju maskirni materijal u ispravnom stanju.

Drugi deo zadatka jeste izrada lažne baze. Treba odmah naglasiti da lice koje rukovodi radovima na izvršenju ovoga zadatka postupno prelazi kroz sve faze procene maskirne situacije, usklađuje i preduzima sve one mere koje slede iz takve procene.

Izrada lažne baze zahteva mnogo radne snage, materijala, transportnih sredstava, a posebno dobru koordinaciju rada između pojedinih pozadinskih službi.

Pre no što se i otpočne s radovima treba stvoriti plan objekata u bazi, imajući u vidu njenu veličinu. On obuhvata različite vrste objekata (skladišta, radionice, pekare itd.), transportnih sredstava, puteva itd. Objekti se mogu raditi od zemlje, kamena, drveta, platna, lima i drugog jevtinog ili priručnog materijala, ali uvek od takvog koji će pružiti sliku stvarnog objekta. Ovi objekti treba da su vezani za „puteve dotura“, s tim što bi se putevi gubili u šumarcima, zaseocima itd. Da bi se ovo postiglo, tj. da bi tragovi ostali na zemljištu, obično se vrši skretanje transportnih kolona normalnog saobraćaja, sa susednih puteva, na puteve koji prolaze kroz ili u blizini lažne prostorije za slagališta. Na taj način se prikazuje ubedljiva atmosfera pokreta neprijateljskoj vazdušnoj izviđačkoj službi. Da bi izviđači dobili ovakvu sliku potrebno je da protivavionska odbrana drži neprijateljske avione na većoj visini, jer ako bi im se dozvolilo spuštanje na malu visinu mogli bi otkriti da je u pitanju obmana.

Prikupljanje starih ili oštećenih vozila i povremeno povećanje aktivnosti rada u takvim rejonima, može stvoriti utisak da tu postoje i radionice za opravku vozila, a što takođe daje živost „bazi“.

Kao što se iz navedenih primera vidi, radovi za operativno maskiranje zahtevaju brižljivo planiranje i koordinaciju naređenja po vremenu uz angažovanje znatne radne snage i sredstava.

Ako se operativno maskiranje shvati kao važan deo plana jedne operacije onda se za njega mora uložiti onoliko napora koliko ono stvarno iziskuje.

Izrada lažnog položaja

Da bi se ovaj zadatak postigao potrebno je izvršiti izbor mesta za lažne fortifikacijske objekte, a zatim ih tako napraviti da se mogu samo delimično otkriti, kao i da se u toku borbe mogu oživljavati kako bi neprijatelj dobio utisak da su to zaista pravi objekti.

Ove zahteve trebalo bi imati u vidu pri razradi ideje o operativnom maskiranju i tehničkih mogućnosti svih sličnih zadataka za maskiranje. Zato se i kaže da se uspeh operativnog maskiranja u celini, a posebno njegovih pojedinih zadataka, obezbeđuje uporednom razradom operativnih, tehničkih i maskirnih zahteva svakog zadatka operativnog maskiranja.

Maskirne zahteve treba uzimati u obzir prilikom izbora položaja u celini, a takođe pri izboru svakog lažnog i stvarnog fortifikaciskog objekta, kao i pri izradi opšteg projekta, pa i pri izradi objekta i razmatranju uslova za njegovo korišćenje.

Za lažne fortifikaciske objekte potrebno je, pre svega, znati njihovu namenu da bi se na osnovi toga odredio zadatak maskiranja, a zatim treba raspolagati kartom rejona, u kome se gradi fortifikaciski objekat, razmere 1:50.000 i aerofotosnimcima razmere 1:5.000, a takođe i podacima dobijenih izviđanjem sa zemlje.

Ako se žele maskirati postojeći objekti, onda su sem gore navedenih podataka, potrebni još: crteži objekata koje treba maskirati i podaci o njihovom korišćenju (prilazi, namena objekata, zona dejstva i osmatranje i sl.).

Pre nego što se donese odluka o načinu izvršenja svakog od navedenih zadataka, a posle proučavanja svih početnih podataka, neophodno je da se izvrši procena elemenata situacije u maskirnom smislu od strane onog lica koje neposredno izvršava maskirni zadatak. Tu se pre svega mora oceniti koji su demaskirajući znaci fortifikaciskog objekta, odnosno položaja, prilikom radova ili po njihovom završetku, imajući pritom u vidu njihovo mesto, ulogu, vrstu kao i način korišćenja; zatim treba razmatrati načine i vrste izviđanja neprijatelja kao i s koje udaljenosti se može vršiti neposredno osmatranje; takođe treba proceniti osobenosti zemljišta (potpuna ili slaba pokrivenost, boja s obzirom na doba godine), orijentire, karakteristične predmete na zemljištu i sl.; i na kraju treba izvršiti proračun, s obzirom na sredstva za maskiranje, tj. videti gde i koliko ima mesnih i priručnih sredstava, odnosno koliko je potrebno formaciskog materijala, alata, radne snage i transportnih sredstava, pa

prema tome koliko je vremena potrebno za izvršenje radova po određenom zadatku iz plana operativnog maskiranja. Maskirno rekognosciranje se može vršiti odlaskom u određeni rejon ili iz vazduha. U toku rekognosciranja izrađuje se šema zemljišta u koju se unose karakteristične linije, boja okoline, mrlje koje se izdvajaju po boji i svetlosti. Ova šema je ujedno osnova tehničkog projekta maskiranja položaja.

Pošto na ovaj način budu završeni svi prethodni glavni radovi, donosi se konkretno rešenje o maskiranju koje treba da sadrži: ideju maskiranja položaja; načine, mesta i vrste maskiranja pojedinih lažnih fortifikacijskih objekata; proračun radova, materijala, radne snage i red izvođenja. Svaki se radi posebno. Tako, naprimer, ideja o maskiranju daje se na karti krupnije razmere uz prikazivanje mesta i vrste objekata uslovnim znacima.

Način maskiranja pojedinih objekata prikazuje se u vidu šema, a mogu se raditi i pregledi s podacima o maskiranju. Tek posle ovoga se može izraditi tehnički projekat maskiranja koji obuhvata crteže, planove odnosno poprečne i uzdužne preseke lažnih fortifikacijskih objekata. Ponekad, ukoliko vreme dozvoljava, mogu se izraditi i makete. Sem toga, uz projekat se prilažu proračuni materijala, vremena i radne snage za konstrukciju maski i lažnih fortifikacijskih objekata, šema organizacije rada i uputstava za maskirnu disciplinu.

Razumljivo je da je ovakav red izvršenja maskirnih radova moguć samo tada ako se ima dovoljno vremena u protivnom mere operativnog maskiranja se moraju prilagoditi kako u smislu planiranja, tako i u pogledu načina izvršenja.

I pri izvršenju operativnog maskiranja, maskirne mere su nerazdvojni deo svih etapa radova na objektima koji se maskiraju. Tako, naprimer, pre početka radova na nekom objektu, moraju se postaviti vertikalne i horizontalne maske, a u toku radova treba čuvati maskirnu disciplinu i održavati maske. Po završetku radova neophodno je maskirati objekte, kao i tragove radova (staze, mesta utovara materijala, tragove mašina, otpatke itd.).

Maskiranje aerodroma

Izvršilac maskirnih radova rešava sledeća pitanja: Pre svega ceni situaciju, zatim vrši izbor jedne varijante maskirnog rešenja, a potom pristupa proračunu radne snage, sredstava i alata i na kraju organizaciji radova.

Procena situacije se razlikuje od one koju vrši komandant jedinice, odnosno štab (u smislu ideje operativnog maskiranja), jer dok komandant operativne jedinice ceni situaciju u smislu opštih mera i mogućnosti operativnog maskiranja, dotle je ova procena, kao što će se videti iz daljeg izlaganja, u vezi samo sa zadatkom čija se procena vrši i kojom treba izabrati najpogodniju varijantu maskirnog rešenja.

Procena situacije obuhvata analizu zemljišta, objekata za maskiranje, vremena, materijala, alata i radne snage.

Procena zemljišta u ovom slučaju se vrši uporedo s rekognosciranjem mesta za izradu lažnog aerodroma. Ono se vrši osmatranjem iz vazduha i studijom fotoaerოსnimaka pomoću kojih se proučava mesto i okolina aerodroma s raznih visina (površina aerodroma, pokrivenost zemljišta, postojanje naseljenih mesta, zgrada i drugih objekata i protezanje putne mreže oko aerodroma). Sem ovog osmatranja potrebno je izvršiti i osmatranje sa zemlje pri čemu treba, sem gore navedenog, proceniti i postojanje radne snage, materijala i alata. Aviosnimci, kao i podaci prikupljeni osmatranjem sa zemlje, služe za upoređivanje s podacima aviosnimaka posle izvršenih maskirnih radova da bi se приметili eventualni nedostaci maskiranja i koliko se maskiranjem izmenila slika zemljišta.

Prilikom osmatranja površine aerodroma, odnosno izbora mesta za lažni aerodrom, treba uočiti vrstu, gustinu i boju biljnog pokrivača, mesta koja su gola, njihovu veličinu i oblik da bi se došlo do zaključka u kojoj se meri površina aerodroma ili mesto lažnog aerodroma sliva ili odudara od opšteg izgleda zemljišta.

Proučavanje pokrivenosti zemljišta oko aerodroma je vrlo važan posao koji zahteva i određeni smisao da bi se uočile karakteristične crte koje će olakšati maskiranje

stvarnog ili lažnog aerodroma. U tom smislu treba proučiti: kakva je vrsta i gustina rastinja, kolika im je visina i udaljenost od mesta pravog, odnosno lažnog aerodroma.

Eventualno obližnje naselje ili pojedinačne zgrade treba proučiti u smislu tipova zgrada i boja, udaljenosti od aerodroma i izgleda. Sem toga treba izvideti da li se i u kojoj meri ovi objekti mogu koristiti za smeštaj materijala i radne snage, da li u njima ima mašina, radionica, alata i materijala koji se mogu koristiti za maskirne radove.

Najbliže puteve treba tako proceniti kako bi se došlo do zaključka da li se mogu iskoristiti za maskiranje pista. Najzad treba proceniti koliko radne snage, alata i materijala za maskirne radove ima na licu mesta, imajući u vidu da se mesna radna snaga može iskoristiti za pomoćne maskirne radove.

Osnovno je pri svemu ovome to da ukoliko je solidnije izvršeno rekognosciranje i procena odgovarajućih elemenata, utoliko se lakše i pravilnije mogu organizovati maskirni radovi.

Procena zavisi, pre svega, od toga da li se vrši maskiranje već postojećeg aerodroma ili će se ono vršiti uporedo s njegovom izradom. Zbog toga je potrebno razmotriti: broj objekata koje treba maskirati, njihovu veličinu, raspored, način korišćenja i izgled iz vazduha; tipove aviona i njihov izgled iz vazduha, kao i mogućnost njihovog skrivanja; mogućnost maskiranja autotransporta i raspored ostalih sredstava; upotreba sredstava veze, radiolokatora i drugih uređaja za otkrivanje avijacije; opšti i posebni demaskirajući znaci letišta; kakve su mogućnosti u pogledu pravca puteva, pravljenja lažnih puteva i staza, način i metod maskiranja objekata itd.

Zavisno od izloženosti aerodroma dejstvu neprijatelja mogu biti izvedene različite maskirne mere, koje treba da obezbede: potpuno skrivanje aerodroma, umanjenje njegove vidljivosti i raspoznavanja, skrivanje samo najvažnijih delova aerodroma, stvaranje lažnog utiska o njegovom postojanju, i kombinaciji svih ovih mera.

Treba takođe podvući da i od dejstva neprijatelja zavise maskirne mere. Tako, naprimer, imitacija levaka od

aviobombi i porušenih objekata može biti maska razume se samo tada ako je neprijatelj već dejstvovao.

Da bi se donelo pravilno rešenje treba razmotriti još i sledeće: kada se izvode radovi (danju ili noću), godišnje doba i potrebno vreme za izvođenje maskirnih radova.

Ako se maskirni radovi izvode noću treba obezbediti osvetljenje, uklanjanje otpadaka i sl.

U pogledu godišnjeg doba treba imati u vidu da se jedna vrsta materijala ne može uvek upotrebljavati. Demaskirajući znaci su različiti leti i zimi itd.

Što se tiče raspoloživog vremena treba odmah proceniti da li ga ima dovoljno za potpuno i detaljno maskiranje ili ne. U prvom slučaju treba maskirne radove izvoditi do sitnica, a u drugom orijentisati se samo na osnovne maskirne radove.

U vezi sa sredstvima koja se imaju na raspolaganju treba proučiti šta se od njih može izraditi i koja se vrsta maske može upotrebiti.

Ukoliko se jednovremeno s maskiranjem aerodroma radi lažni aerodrom, biće apsolutno potrebno da se izvrši posebno maskirno izviđanje zemljišta koje je izabrano za lažni aerodrom. Na ovaj način se lakše i brže dolazi do zaključka kakve radove u pogledu imitacije demaskirajućih znakova aerodroma, aviona, piste, hangara itd. treba preduzeti.

Maskiranje aerodroma je teže ako se on nalazi na otkrivenom zemljištu. Ukoliko je u njegovoj neposrednoj blizini šuma, selo, grad ili bilo kakav objekat, maskiranje je lakše, jer se imitacijom ili deformacijom objekata može postići željeni efekat. Tako, naprimer, ako se aerodrom nalazi u neposrednoj blizini ivice šume, onda nju treba koristiti za skrivanje aviona, automobila itd., a pistu maskirati tako što će se prilagoditi okolini (bašti, njivi, lugu itd.), no jedno se mora imati na umu: pista mora uvek biti ravna. Prema tome, ne može se preduzeti nikakav maskirni rad koji bi predviđao kvarenje ili promenu veličine piste. Da bi se sve ovo postiglo pored boja treba koristiti lake horizontalne maske i pokrivke od priručnog materijala, kao i lažne puteve i staze. Treba naglasiti da je naročito teško dobro maskirati pistu, jer

ukoliko se ona otkrije onda će neprijatelj lako zaključiti da se u blizini nalaze i skriveni avioni.

Ako je aerodrom kraj naseljenog mesta, u tom slučaju postoji više načina za maskiranje, kako piste tako i aparata i drugih objekata. Pista se može maskirati kao put, deo autoputa, bašta, livada, a mogu se po njoj postaviti stogovi sena, džbunje itd. Avioni i druga sredstva maskiraju se horizontalnim maskama i pokrivkama, a takođe i raznim lažnim objektima. Mogu se izrađivati i nastrešnice uz postojeće objekte. Rđave strane ovog načina maskiranja su u tome što naseljeno mesto, naročito ako je veće, može biti objekat vazdušnog napada, pa samim tim može biti i aerodrom izložen opasnosti da bude tučen.

Najteže je maskirati aerodrom kada je na otkrivenom zemljištu. U tom slučaju u obzir dolazi maskiranje bojama i imitacija jarkova, puteva, livada na kojima pase stoka, i sl. Za maskiranje materijalnih sredstava mogu se upotrebiti horizontalne maske, ili, pak, lažna sela ili pojedini građevinski objekti i sl.

Proračun radne snage, alata i materijala je ustvari osnova na kojoj se zasniva rešenje kako za maskiranje pravog tako i za izradu lažnog aerodroma.

S obzirom na vrstu rada i raspoloživi broj radnih časova, starešina maskirne jedinice pristupa organizaciji radova. Rad se može početi, zavisno od radne snage i vremena, jednovremeno ili, pak, prvo na najvažnijim objektima.

Važno je da jačina grupe za svaku vrstu rada bude pravilno određena. U toku rada grupe se prebacuju s jednog zadatka na drugi, čim se jedan završi.

Maskiranje železničke pruge

Železničke pruge karakteriše simetrično protezanje šina i veliki broj veštačkih objekata (stubovi za žičanu vezu, semafori, svetleći objekti, raskrsnice, železnički park, zgrade, pumpe za vodu itd.), koji predstavljaju demaskirajuće znake. Čak i noću je uočljivost železničkih pruga velika, naročito zbog svetlećih znakova i vatre koja izbije iz odžaka parnih lokomotiva.

Zato se maskiranju železničkih pruga mora pokloniti velika pažnja da bi se smanjila njihova vidljivost iz vazduha i tako onemogućilo ili bar donekle smanjilo njihovo uočavanje.

Zavisno od maskirnog rešenja, a na osnovu procene maskirnih osobina zemljišta, karaktera železničkih objekata, kao i drugih uslova, koji su u vezi s mestom železničkih objekata i pravcem protezanja železničkih pruga, mogu biti izabrani sledeći načini maskiranja:

- smanjenje vidljivosti objekata ili pojedinih važnijih delova objekata;
- deformacija spoljnog oblika objekta;
- lažno povećanje dimenzija objekata;
- izrada lažnih objekata;
- stvaranje lažnog utiska o radu na železničkim prugama.

Svakako da je u praksi mogućna, pa čak i najverovatnija i najčešća kombinacija ovih načina što je naročito važno pri maskiranju velikih čvorova železničkih pruga. Naročito je važno da se što češće osmatranjem iz vazduha kontrolišu maskirni radovi.

Maskiranje železničkih pruga vrši se različitim sredstvima, zavisno od vrste objekta, i može biti: prirodno pomoću rastinja, dekorativno, lažnim dejstvima, bojenjem, dimom i svetlosno.

Prirodno maskiranje se svodi na to da se objekti železničkih pruga prilagode okolnom zemljištu (šumi, naseljenom mestu itd.), odnosno da se iskoriste prirodne maske (noć, magla, provala oblaka, vejavica, niska oblačnost). Istina, ovo je vrlo teško postići kad su u pitanju železničke stanice. Međutim, železnički vozni park i druga materijalna sredstva neće stvarati velike teškoće maskiranju ako se izrade delovi železničkih pruga, naprimer kroz šume, gde će se skrivati kad nisu u vožnji. Ovakav način je veoma pogodan kad neprijatelj za izviđanje koristi infracrvene zrake.

Maskiranje pomoću rastinja obuhvata sem presađivanja drveća, džbunja, sejanje trave, i uplitanje otsečenog granja ili trave u maskirne mreže da bi se sakrili ili deformisali oblici, ublažile senke, odnosno sakrili demaskirajući znaci objekata. Prirodno i veštačko maskiranje

bilo bi daleko lakše izvodljivo kad bi se već pri planiranju novih železničkih pruga o ovome vodilo računa.

Dekoratивно maskiranje može da se koristi pri skrivanju, deformaciji i imitaciji objekata na železničkim prugama, te zbog toga je jedan od boljih načina maskiranja. Skrivanje objekata se postiže izradom horizontalnih maski i pokrivki.

Deformacija objekata na železničkim prugama se postiže izradom takvih maskiranih objekata koji menjaju oblik, izgled ili senke stvarnih objekata.

Imitacija železničkih objekata se postiže izradom lažnih maketa, koje imaju karakteristične crte i osobenosti stvarnih objekata na železničkim prugama (naprimjer, lokomotive se mogu maskirati kao vagoni ili grupe vagona pomoću sklapajućih maketa, a razna borbena sredstva na vagonima maketama neborbenih tereta).

Pri korišćenju lažnih objekata i mera treba se pridržavati sledećih načela:

— potrebno je da sličnost lažnog i stvarnog objekta bude što veća, i da je mesto gde se nalazi lažni objekat veoma slično mestu gde se nalazi stvarni objekat;

— lažni objekat treba da se nalazi od stvarnog na takvom udaljenju da vatra upravljena na njega ne izaziva nikakve štete na stvarnom objektu;

— obmana izviđača može da bude potpuna tek onda, ako se i lažni objekat s vremena na vreme oživi.

Niz lažnih objekata uz železničku stanicu može da stvori lažan utisak o njenoj veličini.

Imitacija železničkih pruga postići će se i na taj način što će se raščistiti rastinje u širini koloseka, a zatim nasuti tanak sloj peska i odozgo postaviti stare železničke šine i daske umesto pragova.

Pri izradi lažnih ogranaka pruga mora se obratiti pažnja da oni vode ka logičnim mestima.

Za maskiranje železničkih stanica i čvorova treba imati što veći broj maketa železničkog voznog parka. Sem toga neophodno je izgrađivati i lažne stanice, naročito na sporednim železničkim prugama, odnosno železničke stanice dopuniti nizom lažnih objekata, kako bi se pažnja izviđača što više dekoncentrisala.

Lažna dejstva obuhvataju, naprimer, pojačavanje rada određene stanice (jedne ili više), na taj način što će se vršiti prikupljanje ljudi, kola, vagona, lažnih tereta. Ali i ovde treba preduzimati „maskirne mere“ kako bi se kod neprijatelja stvorio utisak da se nešto priprema, ali da je maskiranje slabo.

Kamuflažno bojenje se primenjuje da bi se postigla što manja uočljivost objekta u odnosu na okolno zemljište. U tom cilju se naprimer vozni park i zgrade kamufliraju tamnim bojama, ali se mora voditi računa o tome da se ovo maskiranje uskladi s ostalim vrstama maskiranja.

Bojenje može biti: za zaštitu, za deformaciju oblika i radi imitacije. Kada će se upotrebiti koji od ovih načina zavisi od tipa objekta, okolnog zemljišta i boje rastinja, cilja koji se želi postići u odnosu na neprijateljske izviđačke organe, godišnjeg doba, trajanja maske, kao i postojanja sredstava za bojenje.

Zaštitno bojenje se vrši načelno u jednoj određenoj nijansi.

U bojenju radi deformacije koristi se nekoliko boja u vidu nepravilno raspoređenih pega. Na taj se način menja utisak o obliku objekta.

Bojenje radi imitacije treba da stopi objekat (u pogledu upadljivosti) s okolinom. Ovaj način maskiranja može često da bude vrlo uspešan, ali je potrebno da projektant ispolji stvaralačku delatnost i pronađe najpogodnije boje i način rada u odnosu na objekat i okolinu.

Maskiranje dimom najčešće se vrši pomoću horizontalnih dimnih zavesa. Prema iskustvima iz prošlog rata, takva maska treba da je 5—6 puta veća od površine objekta. Međutim, danas, kada se očekuje primena atomskog oružja, dimna zavesa treba da bude još nekoliko puta veća, najmanje tolika da izbor nulte tačke bude u što većoj meri otežan. Prema tome dimna zavesa treba da bude, ako će se koristiti atomska bomba od 20 KT, 4 km.

Iskustvo govori da se osvetljenje na stanicama, gde nisu preduzete maskirne mere, vidi s udaljenosti od 30—45 km, a ukoliko tu postoje i reflektori onda se oni mogu osmotriti i s udaljenja od 60 km. Prema tome veliki broj raznih svetiljki na železničkim prugama i var-

nice iz odžaka lokomotive su osnovni demaskirajući znaci stanica i železničkih čvorova. Zato se na železničkim prugama primenjuju sledeći načini maskiranja svetla:

- zamračuju se svi otvori kroz koje prodire svetlo;
- pokrivaju se signalni uređaji na lokomotivama i u stanicama štitovima, dijafragmama, rešetkama itd.;
- smanjuje se jačina osvetljenja;
- potreban broj svetlećih mesta svodi se na minimum;
- potpuno se gase spoljna svetla.

Ali, uporedo s ovim potrebno je preduzeti i lažno svetlosno maskiranje da bi se dezorijentisalo izviđanje neprijatelja. U tom cilju se u određenom rejonu (koji mora imati karakteristike železničkih čvorova ili stanica) postavljaju određeni signalni i ostali svetlosni uređaji koji obično karakterišu depoe, stanične zgrade, ulaze u stanicu itd. Pri tome sve ovo treba da je „maskirano“ da ne pada u oči kao lažna maskirna mera. Lažnu stanicu treba postaviti noću na takvom udaljenju od prave, da ova ne trpi razaranja ukoliko dođe do bombardovanja lažne stanice.

Sličan je postupak i s lažnom železničkom prugom. Veštom primenom signala i svetla, mogu se imitirati kretanja vozova itd.

7. — NEKA PITANJA OPERATIVNOG MASKIRANJA U BORBENIM DEJSTVIMA

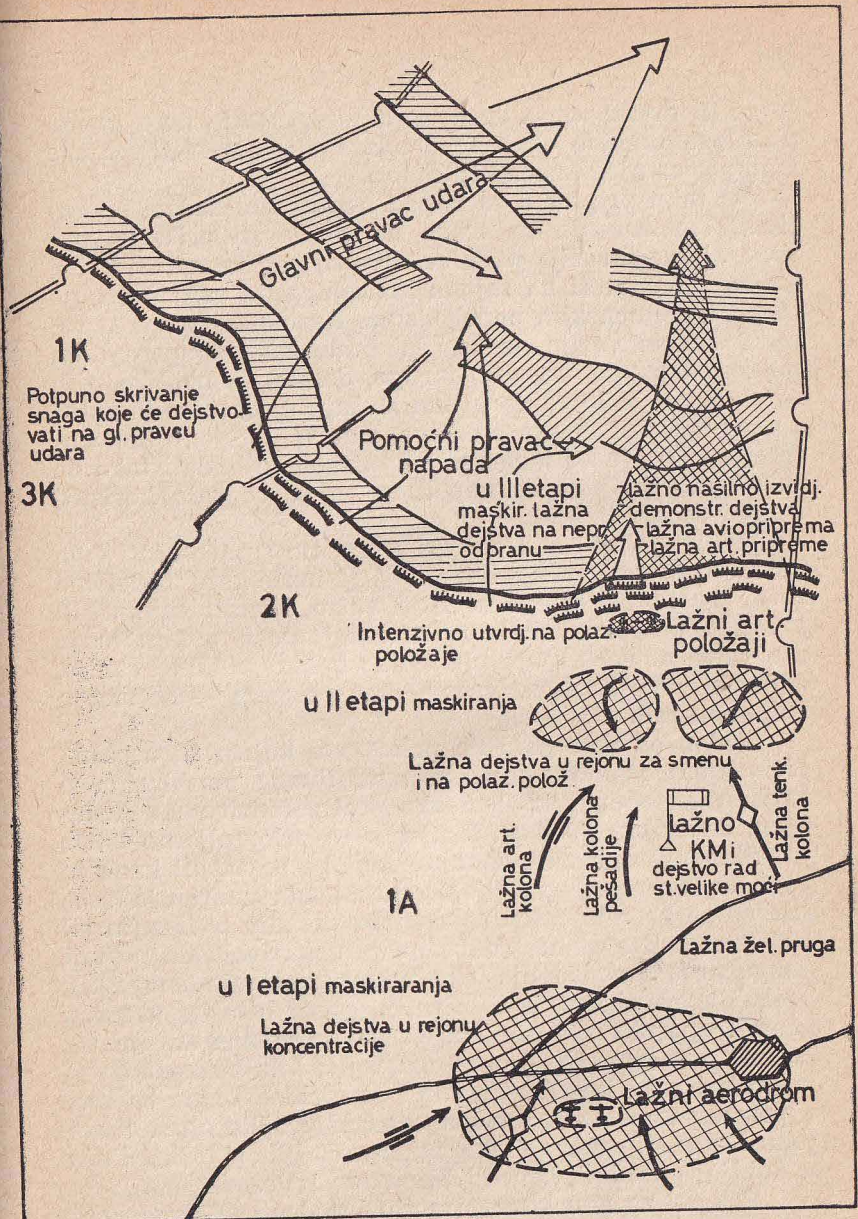
U napadnoj operaciji

Osnovni zadatak operativnog maskiranja u svakoj napadnoj operaciji je da obezbedi iznenađenje — delimično ili potpuno. Potpuno iznenađenje istina danas je teže postići jer je veoma teško sakriti od branioca vreme i mesto gde će se napasti, pravac glavnog udara, jačinu snaga i sredstava itd. Obično će branilac — kako to iskustva iz ratova pokazuju — biti u mogućnosti da otkrije neke od elemenata koji se žele sakriti. Samim tim napadač neće postići potpuno iznenađenje, već jedino može raču-

nati s delimičnim. U tom slučaju napadač teži da obmane neprijatelja onim elementima koje on nije otkrio. U Normandiskoj operaciji, naprimer Saveznicima je bilo jasno da Nemci očekuju iskrcavanje na Zapadnom frontu, pa su zato usredsredili napore da sakriju bar mesto, vreme i pravac glavnog udara, u čemu su i uspeli. Da bi napadač znao šta je branilac otkrio, a šta nije neophodno je da ima dobru obaveštajnu službu. Stvarni pravac napada prikriva se na taj način što se demonstrativnim ili lažnim dejstvima privlači pažnja branioca, a time omogućava izvršenje priprema na glavnom pravcu udara.

Interesantan je i primer operativnog maskiranja pri napadu na Belfor 1944 g. Pošto je gro jedinica francuske 1 armije u to vreme bio severno od određene zone dejstva, to je komandant 1 armije rešio da u cilju obmane i dalje nastavi s „pritiskom“ na tom pravcu. Znajući da se u tom momentu od Nemaca ne može sakriti armisko i dva komandna mesta divizija, jedan korpus od dve pešadiske i jedne oklopne divizije na severu, jedan korpus jačine dve pešadiske divizije na jugu, jedna oklopna divizija jugozapadno od Vezula i jedna pešadiska divizija u Alpima, odlučio je da preduzme mere protiv neprijateljske agenture, osmatranja iz vazduha i sa zemlje, prislušnih radioaparata i radiogoniometara. Radi toga zabranio je: premeštanje komandnih mesta velikih jedinica, slanje lakih aviona s oznakom 5 oklopne divizije u zonu 1 armije i obratno. Intenzitet artiljerijske vatre ostao je isti. Radio-saobraćaj je smanjen za 50% u 1 armiskom korpusu, a povećan kod 2 armiskog korpusa. Fiktivno je izvršen pokret 5 oklopne divizije ka Plombiru. Radiostanice velike snage mogle su otpočeti s radom tek na tri dana pre „D“. Na taj način napad je izvršen na Belfor, a Nemci su ostali u uverenju da će gro jedinica francuske 1 armije i dalje dejstvovati severno od te zone.

Skrivanje pravca glavnog udara može se postići i time što će se sve pripreme vršiti na širokom frontu, a što će biti čest slučaj. Ovakav način priprema može da dezorijentiše branioca, koji iako uočava pripreme za napad, ne može da orijentiše svoje napore tamo gde će stvarno biti uperen glavni pravac udara. On čak često ne može da oceni kakav vid manevra će primeniti napadač,

Skica 15 — Šema operativnog maskiranja u napadu

te će ili držati svoje snage u dubini, odakle neće uspjeti da blagovremeno osujeti napadača, ili će podeliti snage što opet za njega neće biti dobro.

U toku priprema za napad neposredni zadaci operativnog maskiranja se svode na to da se prikrije, pre svega, koncentracija jedinica. Ovo se postiže na taj način što se svi pokreti ka rejonu koncentracije vrše noću, po magli i vremenskim nepogodama. Razmeštaj trupa u rejonu koncentracije treba da bude zaštićen prirodnim maskama (šume, naselja, jaruge, doline), a ukoliko njih nema ili su nedovoljne u tom slučaju moraju se koristiti i veštačka formacijska sredstva. Putevi u rejonu koncentracije i ka njemu mogu se koristiti samo onda i tako da se ne otkriju namere napadača pa će se zato koristiti i slabi seoski putevi.

U rejonima koncentracije se ne sme osećati bilo kakva aktivnost veća od one koja je inače karakteristična za to mesto. Ne smeju se ložiti vatre, kretati automobili i ostala prevozna sredstva u većoj meri, a korišćenje sredstava za vezu mora biti toliko koliko je bilo i ranije, odnosno nova sredstva veze — tek prispela — ne smeju stupati u rad.

Jedan od vrlo poučnih primera u kojem su uspešno primenjeni različiti postupci operativnog maskiranja u napadu jeste onaj iz nemačke protivofanzive na Ardenima decembra 1944 g. U njemu se vrlo reljefno ističe pravilna procena onih faktora, koji su navedeni kada se govorilo o proceni situacije. Front napada izabran je tamo gde su se branile četiri savezničke divizije na frontu od 120 km. Takva slabost odbrane je pokazivala da postoji mogućnost iznenađenja ako se prikupljanje snaga za proboj izvrši skriveno, a to znači, pored ostalog, uspešno obaviti operativno maskiranje. Ovo je postignuto na taj način što je nemačka 8 oklopna armija bila koncentrisana u širokoj zoni između Trevea i Krefelda. Trupe su bile u pripremnom stanju, navodno da bi pružile otpor u rejonu Kelna. Nemačka 6 oklopna armija bila je prikupljena u dubljoj pozadini, između Honovera i Vezera.

Pokreti za ovu koncentraciju izvođeni su samo noću i to u jednom pravcu. Autotransport se kretao svojim motorima do na 10 km od linije fronta, a preko ove gra-

nice vozila su vučena konjima ili na rukama. Dotur municije vršen je pomoću ljudi, a kola za snabdevanje su se zaustavljala na 8 km od fronta. Tako je postavljena na vatrene položaje i artiljerija i to neposredno u blizini puteva.

Da bi se proverila pravilnost ovih mera, bile su postavljene stanice za nadzor koje su delovale prisluškivanjem. Sem toga avioni su leteći stalno na malim visinama i zvukom maskirali pokrete na zemlji.

Oklopne divizije su dovedene u poslednjem trenutku — u toku tri uzastopne noći — s ugašenim svetlima.

Jedna od mera operativnog maskiranja bila je i primena oklopne brigade opremljene zaplenjenim američkim tenkovima s posadom u američkim uniformama koja je odlično poznavala engleski jezik koji se govori u SAD. Nemci su takođe izvestan broj džipova s „američkim vojnicima“ ubacili u pozadinu Amerikanaca.

Kao jedna od važnih mera operativnog maskiranja bila je i ta što su sačekani rđavi atmosferski uslovi te su tako Nemci bili nevidljivi za savezničko vazduhoplovstvo.

Operacija Nemaca u Ardenima primer je kombinacije operativnog maskiranja i drugih taktičkih postupaka (noćno ubacivanje, napad bez artiljerijske pripreme, vazdušni desant) u napadnoj operaciji radi postizanja obmane i iznenađenja. Neuspeh ove operacije ne negira uspeh preduzetih mera operativnog maskiranja.

U pogledu fortifikaciskih radova na polaznom položaju može se reći sledeće: Pošto će zadržavanje na njemu biti vrlo kratko to će i intenzivnost fortifikaciskih radova odgovarati stepenu zadržavanja napadača na njemu. U svakom slučaju preduzeće se neke maskirne mere: rad noću, postavljanje vertikalnih maski itd. Veći uspeh bi se postigao samo tada ako se radovi izvode stalno i na čitavom frontu (ili bar na više mesta) kako bi pažnja branioca oslabila i odstranila se s jednog određenog oteka.

Ali maskiranje jedinica koje se koncentrišu i zatim napadaju je samo jedan deo radova koji se izvode pri operativnom maskiranju. Drudi deo, za koji se može reći da je ne manje važan, a često i važniji, je onaj koji, u isto vreme, imitira rad tih jedinica na drugom mestu.

Iako je to sve jedna celina i proizilazi iz jedne opšte zamisli za napad, ipak taj deo operativnog maskiranja, ima svoju ideju, cilj i način dejstva „borbenog“ poretka u skladu sa zemljištem i vremenom. Za taj deo operativnog maskiranja angažuju se svi rodovi vojske koji usklađuju svoj rad prema opštoj ideji operativnog maskiranja.

Jedinice koje učestvuju u imitiranju treba da se „koncetrišu“, „dođu na polazni položaj“ i zatim da „napadaju“. Veština je u tome, da se s malo snaga i relativno malo tehničkih sredstava prikaže neprijatelju ono čega nema, a što tu po logici može biti. Veština je i u tome da se neprijatelj uveri da postoji ono čega nema. Zato i organizacija imitiranja treba da bude dobro promišljena, pravilna i dosledna. Zbog toga radovi na operativnom maskiranju moraju biti do kraja usklađeni i stalno kontrolisani od organa komande svim sredstvima koja ima na raspolaganju, jer ako do toga ne dođe, a kako na maskiranju radi ne jedan već više ljudi, samim tim može doći do obratnih rezultata.

Za imitaciju pokreta jedinica ka zamišljenom rejonu koncentracije, može se upotrebiti deo jedinice (pešadije, artiljerije, tenkova i drugih) koji će se kretati u određeno vreme iz jednog rejona u drugi, zatim vraćati i pri tome koristiti veći broj puteva no što je za te snage dovoljno. Ove jedinice bi trebalo da se kreću noću, ali manje oprezno nego obično, tako da mogu biti „otkrivene“. Mogu da pale izvestan broj vatri, eventualno primenjuju slabije maskirne mere, da određene starešine možda više „pričaju“ o pretstojećem zadatku na tom pravcu napada, pa čak i o vremenu napada. Sem toga, dotur „sredstava“, od strane zato određenih delova, treba da bude pojačan i da se organizuju na više mesta lažna skladišta. Mogu se raditi i operativni aerodromi, pa čak i da se izvesni delovi avijacije njima i služe. Ne bi trebalo bežati i od upotrebe najnovijih sredstava za izviđanje i dejstvo. Sem toga agenturna služba treba da proturi izvesne glasove o „dejavstvima“ na tom pravcu, a u isto vreme da prikupi i dostavi podatke o merama koje preduzima branilac na čitavom frontu operativne jedinice. Ako je u pitanju forsiranje reke onda inženjeriske jedinice mogu na ovom

pravcu stvarno ojačavati objekte za prelaz tako da njihova nosivost bude za najveće terete.

Sredstvima veze treba imitirati rad štaba operativnih jedinica, ali smišljeno, jer se mora pretpostaviti da branilac dobro poznaje taktiku napadača, te ukoliko je to providna maskirna mera, brzo će se kompromitovati cela ideja.

Navedene mere maskiranja, uzevši ih u celini, kako na stvarnom pravcu napada tako i izvan ovoga, čine plan operativnog maskiranja u napadu.

Svaka konkretna situacija će nametati nova i duhovitija rešenja, a to umnogome zavisi od umešnosti organizatora operativnog maskiranja, od njihove dovitljivosti i veštine prilagođavanja svojih mogućnosti maskiranja opštoj zamisli komandanta.

Savremeni uslovi — naročito upotreba atomskog oružja unose jedan nov i vrlo uticajan momenat u odnosu na taktička, a naročito operativna dejstva armija. U traženju najprikladnijih postupaka vojni pisci dolaze do nekih opštih zaključaka, ali je nesumnjivo da u tom istraživanju mnogi postupci ostaju neispitani i nepoznati.

Treba imati na umu da, verovatno, neke studije nemaju nameru da reše problem već je njihov cilj obmana a to se može lako postići zbog nedovoljnog poznavanja savremenog oružja i nemogućnosti da se provere njegove posledice u svim prilikama.

U odbranbenoj operaciji

U odbrani ogroman značaj ima maskiranje inženjerskih radova, a pre svega fortifikacionih. Čitava odbranbena zona u toku radova demaskira se time što se u njoj postepeno pojavljuju i zatim „nestaju“, razni objekti, skloništa, građa, mehanizacija, kretanje raznih transportnih sredstava itd. Zbog toga maskiranje svih ovih demaskirajućih znakova mora da bude neprekidno i da otpočne s početkom radova. Da bi se to postiglo preduzimaju se sledeće mere:

— sav građevinski materijal, slaže se skriveno u male gomile, a pokriva priručnim maskirnim materijalom;

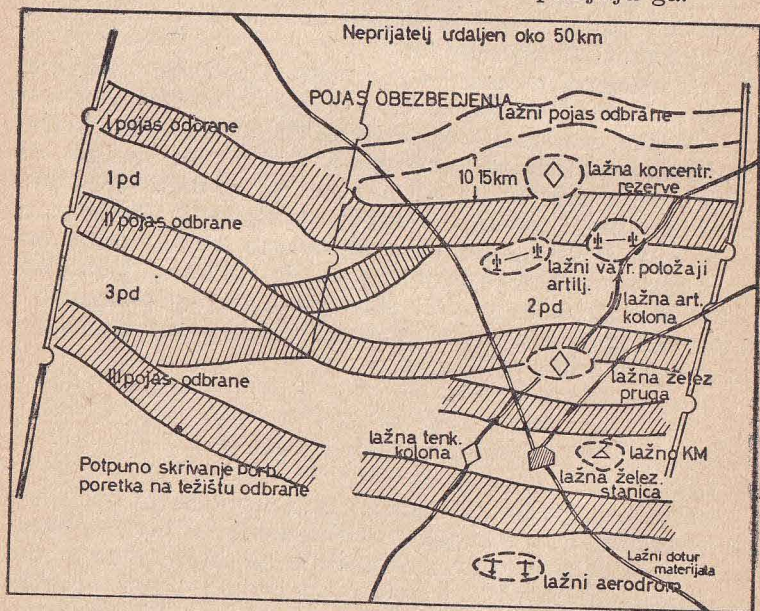
— maskirna disciplina, naročito u pogledu stvaranja novih puteva i staza, mora biti potpuna;

— maskiraju se transportna i sredstva za mehanizaciju inženjerskih radova;

— svi tragovi fortifikacijskih radova uklanjaju se i zemljište mora da dobije isti izgled kao što je imalo pre radova;

— jednovremeno sa stvarnim izrađuju se i lažni objekti.

Iako su ovo mere uglavnom u okviru taktičkog maskiranja, one su vrlo važne da bi se operativno maskiranje u celini moglo sprovesti, a i dopunjuju ga.

Skica 16 — Šema operativnog maskiranja u odbrani

U pogledu neposrednih mera operativnog maskiranja može se reći da one treba da dovedu neprijatelja u zabludu (skica br. 16) o protezanju prednjeg kraja i rasporeda borbenog poretka (s ovim je u vezi izbor glavnog

položaja, odnosno glavnog pojasa odbrane (jer prvi položaj — pojas — ne mora biti i glavni);

— sistema vatre (prvenstveno rejoni vatrenih položaja artiljerije);

— karakter utvrđivanja.

Poznato je da prednji kraj odbrane demaskiraju: jake prirodne i veštačke prepreke, sistem neprekidnih rovova, veći broj vatrenih objekata u otpornim tačkama i čvorovima odbrane, radovi koji se vrše radi raščišćavanja zemljišta da bi se postiglo bolje i efikasnije vatreno dejstvo — dakle, uglavnom, inženjerski radovi. Sem toga na prednjem kraju kao značajni demaskirajući znaci pojavljuju se oni koji ukazuju na postojanje spojeva između jedinica, odnosno neposrednutih rejona odbrane, a zatim i znaci koji ukazuju na krila, odnosno bokove borbenog poretka. Spojeve jedinica otkriva, naprimer: trasa prepreka, koja se obično oštro prelama, dejstvo flankirnih oruđa, zatim manji broj težeg pešadiskog naoružanja, ponekad i njihovo nepostojanje, često slabi ili nikakvi fortifikacioni objekti a ponekad i prisustvo prirodnih prepreka koje logično obeležavaju spojeve jedinica.

Bokovi jedinica se mogu nazreti ako se prouče veće prirodne prepreke (pregrade), zatim na njih ukazuju i promene pravca protezanja veštačkih prepreka ili njihovo nepostojanje a prisustvo jedinica za izviđanje i obezbeđenje ukazuje da operativna jedinica samo kontroliše taj deo zemljišta.

Iskustvo iz poslednjih ratova dokazuje da je u operativnom smislu potpuno maskiranje prednjeg kraja nemoguće postići. Ali, da bi se neprijatelj ipak bar delimično obmanuo, može se izraditi lažni prednji kraj.

Pod lažnim prednjim krajem u operativnom smislu treba shvatiti niz lažnih položaja koji mogu da budu na većoj dubini jedne odbranbene zone. Po frontu imaju isto protezanje, kao i sam front.

Namena lažnog položaja (pojasa) jeste da primora neprijateljske operativne jedinice da se pre vremena razviju, tj. da se njihov udar orijentiše u prazno. Lažni pojas se izgrađuje primenom svih mogućih mera fortifikacije, zaprečavanja i maskiranja, a osnovno je da se mora oživeti dejstvo snaga i sredstava koji svoj zadatak izvrša-

vaju s takvom upornošću da neprijatelj može zaključiti da je to baš glavni pojas odbrane.

Maskiranje borbenog poretka u odbrani, pored ostalog, postiže se i time što se rešenje borbe prenosi na jedan od pojaseva u dubini odbranbene zone operativne jedinice. U tom se slučaju borbeni poredak operativne jedinice, u skladu s idejom odbrane, prikriva, pa će manji deo borbenog poretka pretrpeti svu žestinu početnog udara napadača — ukoliko neprijatelj ne otkrije takvu zamisao. Maskiranje borbenog poretka postiže se posrednim putem, tj. obmanom neprijatelja o mestu glavnine snaga (time se stvara mogućnost za uspešno izvršenje protivnapada snagama iz dubine) a zatim, skrivanjem spojeva rejona odbrane i lažnim povećanjem ili smanjivanjem pojedinih rejona odbrane.

Maskiranje sistema vatre postići će se izradom lažnih vatrenih položaja artiljerijskih grupa i atomskih baterija, odnosno baterija raketa. Pri tome treba „otkrivati“ i vrstu, odnosno kalibar oruđa koristeći i proturanje lažnih vesti.

Kao jedna od mogućnosti operativnog maskiranja jeste stvaranje pogrešnog utiska kod napadača o karakteru utvrđivanja. Karakter utvrđivanja u odbranbenoj zoni pokazuje da li je operativna jedinica izvršila blagovremeno ili hitno utvrđivanje, zatim da li ima objekata stalnog ili poljskog tipa i, najzad, da li je sistem utvrđivanja rovovski ili grupni. S obzirom na to mogu se u operativnom maskiranju stvarati suprotni zaključci o stepenu utvrđivanja. Naprimer ako se jedinica blagovremeno utvrdila, pa možda ima i objekte stalne fortifikacije neophodno je da se kod napadača stvori utisak o slabosti odbrane i tako navede da izvrši slabiju organizaciju napada. Ili, ako se lažnim radovima prikaže rovovski sistem u odbranbenoj zoni branioca, napadač će biti primoran da troši znatna sredstva i da angažuje jake snage tamo gde to nije potrebno, a time da oslabi svoj borbeni poredak i utroši vreme koje uvek ide u prilog braniocu.

U savremenim odbranbenim operacijama najvažniji uslov za najefikasnije iskorišćavanje snaga i sredstava jeste brzo i skriveno koncentrisanje udarnih grupa. Vreme koje je bilo za ovo potrebno u toku Prvog svetskog

rata iznosilo je nekoliko meseci, a u toku Drugog svet-skog rata ono je znatno skraćeno iz razumljivih razloga (motorizacija i mehanizacija armije) na 10—25 dana. Naprimer priprema operacije Visla — Odra je izvršena za 23 dana, a Berlinske operacije za oko 12 dana. Udarne grupacije su koncentrisane na ograničenom prostoru od 30×20 km. U današnjim uslovima koncentracija udarnih grupacija treba da je još brža, još skrivenija i sa što manje zadržavanja u rejonima koncentracije. Da bi se ovo postiglo operativno maskiranje treba da preduzme: protivdejstvo sredstvima tehničkog izviđanja; ometanje rada neprijateljskih sredstava za tehničko izviđanje; jedinice udarnih grupa skriveno izvoditi iz otkrivenih re-jona u novo pripremljene rejone, a za jedinice na maršu menjati pravce kretanja (ono će se često vršiti i van puteva). Svakako da će se pokret izvoditi noću, odnosno pri slabijoj vidljivosti.

Jedinice udarne grupe koriste prirodne maske: šume, žbunje, jaruge, klance, pećine, nasipe itd. Primenom inžinjeriske mehanizacije mogu se izraditi, još pre pristizanja jedinica udarne grupe, zakloni s pokrivkom i skloništa, objekti manjih naselja itd.

Sem glavnih rejlona za koncentraciju trupa moraju se pripremiti i lažni. Lažne rejone treba odabrati tako da oni mogu efikasno dovesti u zabludu neprijatelja. U tom cilju svi rodovi vojske preduzimaju mere za oživljavanje takvih rejlona, angažujući jedan deo stvarnih snaga i sredstava u njima. U tom cilju u ovim rejlona treba povećati: obim radova na putevima; promenu režima rada radio i radarskih stanica, a noću i upotrebu infracrvenih uređaja; pojačati prevoženja na železnici i autoputevima; razvijati nove stanice za snabdevanje i nova slagališta; pojačati protivvazдушnu odbranu; demonstrirati neprestano prirodno, dekorativno, svetleće, zvučno i dimno maskiranje. Naročito je efikasna upotreba infracrvenih uređaja u lažnim rejlona radi privlačenja pažnje neprijatelja.

I demonstrativna dejstva, u kojima mogu da učestvuju veće ili manje jedinice izvršavajući pri tome pregrupacije ili marševe na drugim pravcima, efikasna su sredstva operativnog maskiranja. Upotreba drvenih ma-

keta s metalnim površinama i gumenih s uglastim odbijačima, metalnih maketa ili stvarnih sredstava je efikasna mera za imitaciju grupisanja jedinica. U svakom slučaju s obzirom na današnja tehnička sredstva izviđanja, treba primenjivati takvu tehniku maskiranja i postupke, koji će onemogućiti uspeh neprijateljskog izviđanja.

I dezinformacija igra veoma važnu ulogu. Zato treba proturati lažne podatke o karakteru, razmerama i vremenu koncentracije udarnih grupa.

I u zadržavajućoj odbrani mogu se s uspehom primenjivati mere operativnog maskiranja. Tako, naprimer, samohodna artiljerija mora što više da menja vatrene položaje, a ostalu artiljeriju treba rasporediti po baterijama i vršiti češća premeštanja, kako bi neprijatelj stekao pogrešan utisak o njenoj jačini. Neophodno je takođe primenjivati vatrena dejstva koja imaju karakter neutralisanja ili vršiti zadimljavanja polaznih položaja neprijatelja. Mogu se zadimljavati i čitavi odbranbeni položaji, da bi se napadaču onemogućilo osmatranje i da bi se eventualno obmanuo o mestu glavnih snaga branioca.

Sem ovoga i izbor više lažnih položaja i njihovo oživljavanje pruža mogućnost obmane.

Navedenih nekoliko mera operativnog maskiranja ne iscrpljuju sve mogućnosti. U suštini operativno maskiranje u odbrani se svodi na organizaciju lažnih pojaseva, lažnog težišta i lažnih koncentracija udarne grupe.

U ostalim borbenim dejstvima

Pri maršovanju, gonjenu ili otstupanju, a takođe i sadejstvu s ratnom mornaricom, operativno maskiranje može u znatnoj meri da doprinese uspehu. Može se čak reći da uspeh napadne ili odbranbene operacije umnogome zavisi i od toga da li je preduzeto i kako je organizovano operativno maskiranje baš u gore navedenim borbenim dejstvima. Tako, naprimer, ako se neka operativna jedinica izvlačila do linije fronta gde će organizovati otsudnu odbranu, uspeh odbrane će biti svakako sigurniji ako je već i u toku izvlačenja primenjeno ope-

rativno maskiranje, tj. ako je neprijatelj obmanut o pravcima povlačenja glavnih snaga, o mestu pojasa otsudne odbrane, o stanju jedinica koje se povlače (moral, opremljenost, fizička izdržljivost itd.). Postavlja se samo pitanje da li za takvu organizaciju operativnog maskiranja ima vremena? Odgovor bi bio: ako se operativno maskiranje pravilno shvati i dosledno primeni, kao obavezan vid borbenog obezbeđenja, i ako se odaberu oni načini i metodi operativnog maskiranja, koji se u datoj situaciji mogu izvesti, onda će uvek biti vremena.

Pri gonjenu neprijatelja operativno maskiranje treba da je logičan nastavak preduzetih mera u napadu. Prirodno je da se ne mogu predvideti svi detalji jedne operacije, pa prema tome ni sve mere operativnog maskiranja pri operativnom gonjenju, ali treba uvek imati na umu da će odlučan branilac i pri povlačenju, čak i po uništenju dela snaga tražiti i pronalaziti metode za izvršenje protivnapada i preduzimati sve moguće mere da bi omeo napadača u gonjenju. Prema tome napadač mora i u operativnom gonjenju da preduzima i organizuje operativno maskiranje, da ga dosledno sprovodi i da onemogućí branioca u preduzimanju uspešnih i blagovremenih protivmera.

ZAKLJUČAK

Operativno maskiranje treba shvatiti kao stalnu meru maskiranja pa prema tome i borbenog obezbeđenja operativnih jedinica. Ono treba da se produžava iz jedne borbene radnje u drugu, da se organizaciski nadovezuje, unapred predviđa i prilagođava situaciji. Takvo operativno maskiranje će doprineti uspehu operacije i omogućíće da se ova lakše izvodi. Operativno maskiranje treba da postane stalna mera pri izvođenju operacija i treba da uđe u stil rada svakog štaba operativne jedinice. Pri svemu tome operativno maskiranje neophodno je usavršavati, razvijajući dosetljivost organa u izboru metoda, ali svakako ne treba ići u krajnost, tj. ne organizovati ga njega radi, jer će se u tom slučaju postići obratni rezultati.

SADRŽAJ

	Str.
UVOD	
1. — ZNAČAJ MASKIRANJA	5
2. — PODELA MASKIRANJA	6
3. — MASKIRANJE, OBMANA I IZNENAĐENJE	7
4. — OBMANA KROZ ISTORIJU RATOVA	12
5. — PERSPEKTIVE RAZVOJA MASKIRANJA U SAVRE- MENIM USLOVIMA	45
 OPERATIVNO MASKIRANJE	
1. — CILJ I DEFINICIJA	49
2. — METOD I NAČELA MASKIRANJA	50
3. — MASKIRANJE I IZVIDANJE	52
4. — ULOGA I RAD KOMANDANTA I ŠTABA NA OPE- RATIVNOM MASKIRANJU	58
Procena situacije za operativno maskiranje	61
Udaljenost neprijatelja	61
Raspoloživo vreme	62
Zemljište	63
Sopstvene snage sredstva	68
Zamisao operativnog maskiranja	69
Uticao i povezanost opšte zamisli i zamisli o opera- tivnom maskiranju	71
5. — ULOGA VIDOVA I RADOVA VOJSKE U OPERA- TIVNOM MASKIRANJU	75
6. — PLAN OPERATIVNOG MASKIRANJA I NAČIN IZVRŠENJA NEKIH OD ZADATAKA	84
Lažna koncentracija oklopnih snaga	85
Izrada lažne baze i maskiranje stvarnog slagališta	89
Izrada lažnog položaja	91
Maskiranje aerodroma	94
Maskiranje železničke pruge	97
7. — NEKA PITANJA OPERATIVNOG MASKIRANJA U BORBENIM DEJSTVIMA	101
U napadnoj operaciji	101
U odbranbenoj operaciji	107
U ostalim borbenim dejstvima	112
 ZAKLJUČAK	113

Potpukovnik
VLADIMIR TIMČENKO
OPERATIVNO MASKIRANJE

★

Jezičku redakciju izvršila
Stana Stanić

★

Tehnički urednik
major
Slobodan Mitić

★

Korektori.
Vojislav Vujanić
Danica Glumac

★

Štampanje završeno jula 1959 godine
Tiraž: 3.000